

Bamanankan

kalanden ka gafe - San 1

ISBN 2.85049.911.0

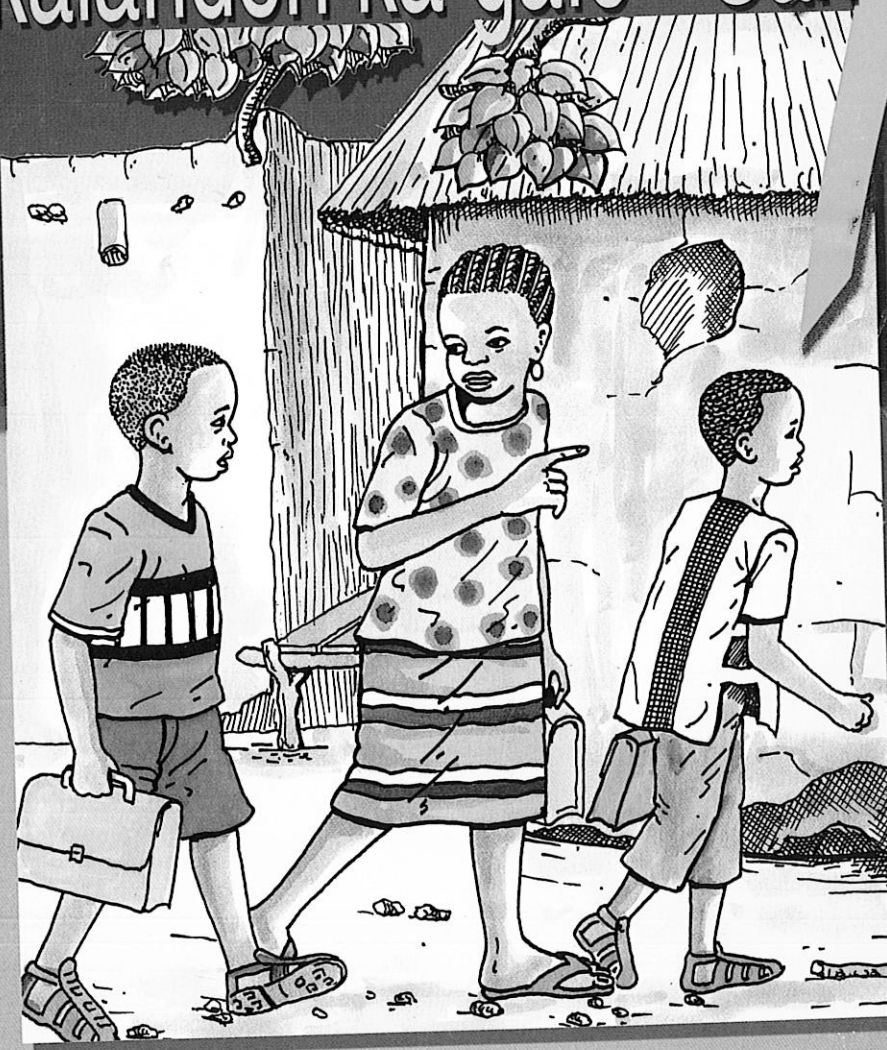
Bamanankan
kalanden ka gafe - San

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE

B

Bamanankan

kalanden ka gafe - San

 Les classiques africains

 Les classiques maliens

BAMANANKAN

San

1

Kalanden ka gafe

Konokow seɓenbagaw

- Karamogjekulu min ye baara ke
- San folo gafe kan, ɓono

Konokow labenbagaw

- Lamini Danbele
- Mamadu Bubu flakate

Ja dilanbagaw

- Adama Mariko CNRENF
- Amadu Sanogo CNRENF
- Zakabu Gindo
- Ali Zorome

Mansinnaseɓennikela

- Madamu Sila Kajatu Jara

Les classiques africains
3, Porte de Buc - B.P. 652
78006 Versailles cedex (France)

Les classiques maliens
B.P. 2195 - Bamako
Mali

Kabini Mali y'a ka yeremahoronya ta, ŋemogow y'u cesiri cogo bee la maliden ceman n'a musoman bee ka kalan sorɔ.

Yelemaba min donna kalanko la san 1962, o kuntilenna do tun ye ko bee ka kalan sorɔ waati kuntaala surun kɔnɔ, kasorɔ a ma ke ni musaka caman boli ye.

Kalan forobayali mara cemaboli hukumu kɔnɔ, o te sira sorɔ fo sigida mogow sen ka don kalanko baaraw la. O la, kalan ka kan ka tali ke jama ka laɗiniw n'a ka diɗenatige nɔgɔyali kow kan. Walasa kuntilenna in be tiime, Mali ye sariya N°996046 ta kalanko kan, desanburukalo tile 28, san 1999, sariya min b'a jira ko kalan ka kan ka ke fasokanw ni faransikan na.

Bi-bi in na, Mali kɔnɔ, gafew dilannen be kan tan ni kelen (11) na kalan kun folo kama : k'a damine san folo la fo san wooronan. Gafe ninu sebenbagaw ye fasodenw ye : kanko jininikelaw, denmisenkalan karamogow, kalan kolosilibagaw, kanfilajekalan karamogow.

Gafe folo min file, kanfilajekalan san folo gafe do kalannen de don kokura ka yeleva dow don a la. An hakili la, a na ke sababu ye ka kalan sankorota fasokanw na ani ka kalanden deme, a ka kalan damine koruman a fakan na.

Nin bee ko, n ka baarada ka foli be ka taa mogow ma minnu ye gafe in seben walasa kalanko ka je sorɔ Mali kɔnɔ. An ka foli be ka taa demerogon bee ma, kerengerennnya la USAID, Diɗe foroba Banki

(Banki Mendiya) ani Holandew ka demeton (Koperasiyon Nerilandes) minnu ka deme y'a to nin baarakeminen juman bilala kalandenw ni karamogow ka bolo kan.

Kalanko Minisiri

Porofoseri Mamadu Lamini TARAWELE

Gafe min b'i bolo nin ye, kalanden de ka gafe don. Somogow fana be se k'a kalan, ka denmisenw deme so.

Gafe in tilalen don bolofara tan ye. O tilacogo in be tali ke kalan bolodacogo la, jamana kono. Kalansen duuru walima naani be soro bolofara kelen o kelen kono.

Kalansen minnu be bolofaraw kono olu ye:

- bolofara folo: kumajogonya, nsiirin, korofa menta, tulon
- bolofara filanan: kumajogonya, nsiirin, baara bolodalen, ja kumantan
- bolofara sabanan: kumajogonya, nsiirin, korofa menta, tulon
- bolofara naaninan: kumajogonya, nsiirin, baara bolodalen, poyi
- bolofara duuranan: kumajogonya, nsiirin, korofa menta, tulon-tulon
- bolofara waworan: kumajogonya, nsiirin, baara bolodalen, tulon
- bolofara wolonwulanan: kumajogonya, nsiirin, korofa menta, ja kumantan
- bolofara seeginnan: kumajogonya, nsiirin, baara bolodalen, tulon
- bolofara konontonnan: kumajogonya, nsiirin, korofa menta , poyi
- bolofara tannan: kumajogonya, nsiirin, baara bolodalen, tulon-tulon

Degeliw tugulen be kalansen ninnu na. I be se k'i sinsin olu kan ka kalansenw faamuyali segesege walima ka se kan foli n' a sebencogo juman na.

I yere be se ka degeli werew laben ka ben i ka donniya sorolenw segesege ma.

Gafe in kono, degeliw sigi-sigilen be jogon ko, ka bo nogonman na ka taa

gelenman na: fotaw be ke folo o ko sebentaw be na.

Degeliw te baara bolodalenw , ja kumantanw, poyiw, tulonw ani tulon-tulonw kan. N'a ka d'i ye i be se ka dow dilan u kan, k'i sifile olu kan.

Jaw jogyo ka bon kalan na kosebe. U be gafe masiri k'a yere na diya mogow ye. Kalandenw be se ka labaara u kan walasa u be masalabolow faamuya.

Foli be ka taa Mamaduba Sangare ni Fajala Kamisoko ma, olu minnu ye gafe fili dow latilen.

An teriw, gafe in kalannen ko, an b'a jini aw fe, a' k'aw ka kolosiliw n'aw hakilinaw ke batakiw ye k'u ci an ma nin aderesi la: Centre National de l'Education, BP: 1583, Sous-section Langues Nationales.

Sugulataa

1 Buba : Ali, tile korɔtara de ! O tuma i jinena wa ?

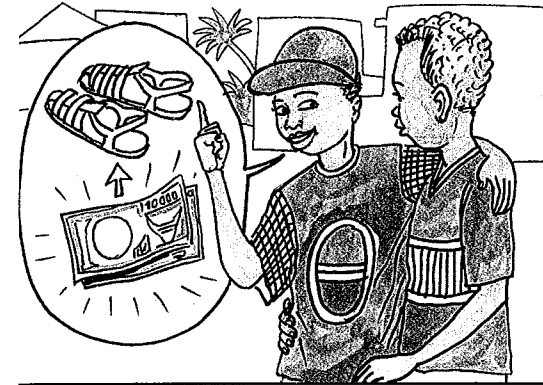
2 Ali : Ala ko tɔɔɔ, fo n'i ye n hakili jigin.

3 Buba : Ne tun m'a fo n be taa sanbara san sugu la bi ?

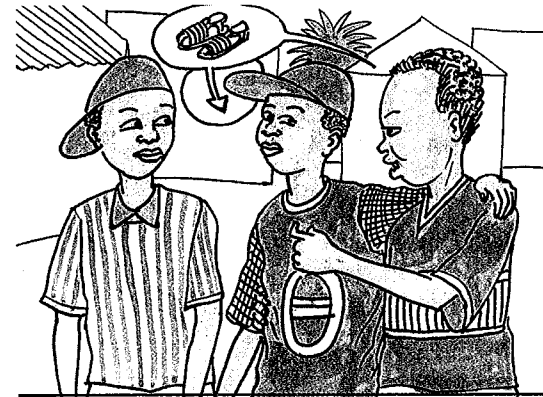
4 Ali : Ee ! Hakili ye jon ye. N'i labennen don, an ka taa.

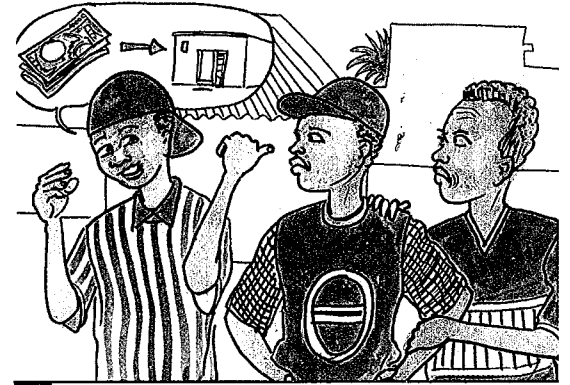
5 Buba : Sugu in sanbarako ka gelen waati dow la de !

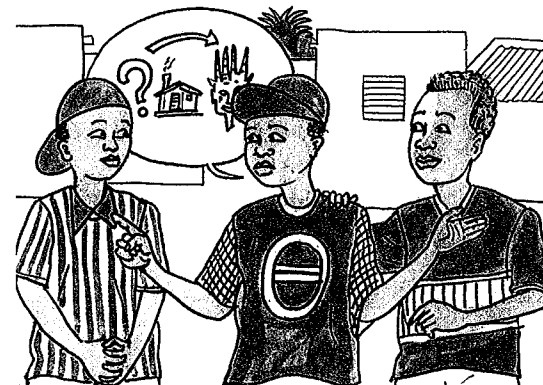
6 Sanba : N teri, o ye tɔɔɔ ye. Geleya be fan bee fe sisan.

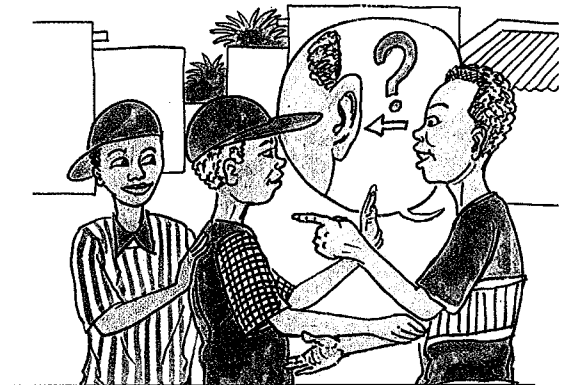
7 Sanba : Ali ! Buba ! A' dun senna ka teli !

8 Ali : An be taa sanbara jini Buba ye.

9 Sanba : Baara b'a' bolo ! Ni wari caman t'a' kun, hali a' ka segin so.

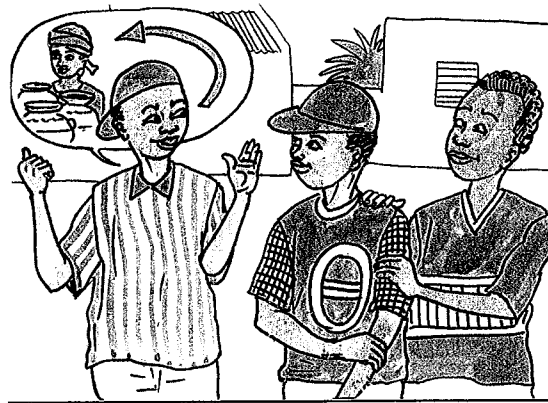

10 Buba : Ko ten wa ? Jaa an na segin korolen ma !

Bolofara I

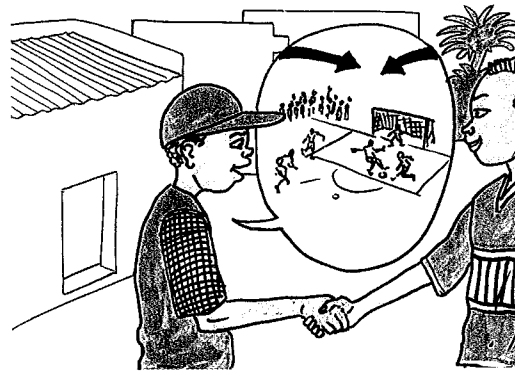
11 Ali : Buba, i ma Sanba ka kuma men ?

12 Buba : A ka nogo Ala fe. N kunta mana min soro, n n'o san ten.

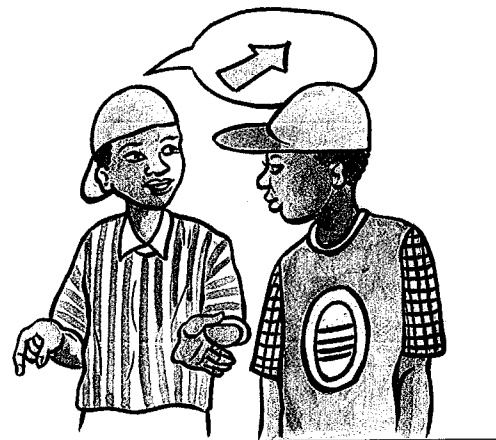
13 Sanba : A' k'an ben ! N be taa n ba nofe dagafeeredankan na.

14 Ali : Ne yere be taa ji di baw ma.

15 Buba : An be nogan soro ntolatanyoro la wula fe.

16 Sanba : Bi ta koni te fo n ko. N be se yen bee je.

Degoliw

- 1** Ni dagre folen be men kumafogonya kono, i bolo kelen korota.
tile lamini dagafeeredankan hakili tije kalanden
- 2** Ni kumase folen be men kumafogonya kono, i bolo kelen korota.
  - O tuma, i jinena wa ?
  - Misiw be feere sugu la.
  - Ala ko tije, fo n'i ye n hakili jigin.
- 3** Kumafogonya kumase to fo
  - Ali, tile korotara de ! O tuma .....
  - A ka nogan Ala fe. N kunta .....
- 4** Kumafogonya kumase damine fo.
  - ..... fo n'i ye n hakili jigin.
  - ..... jon ye. N'i labennen don, an ka taa.
  - ..... bolo. Ni wari caman t'a' kun, hali a' ka segin so.
- 5** Tiiri be dagre min koro, o fogonnaw lakoori
  - **tile** : teri, tile, ten, tile, tun, tuma, tile,
  - **sanbara** : sisan, sanbara, san, sugu, sanbara, somogow, sanbara
- 6** Ja min kofolen be kumafogonya kono, o kunnafoni seben.

Jara ka bana

J

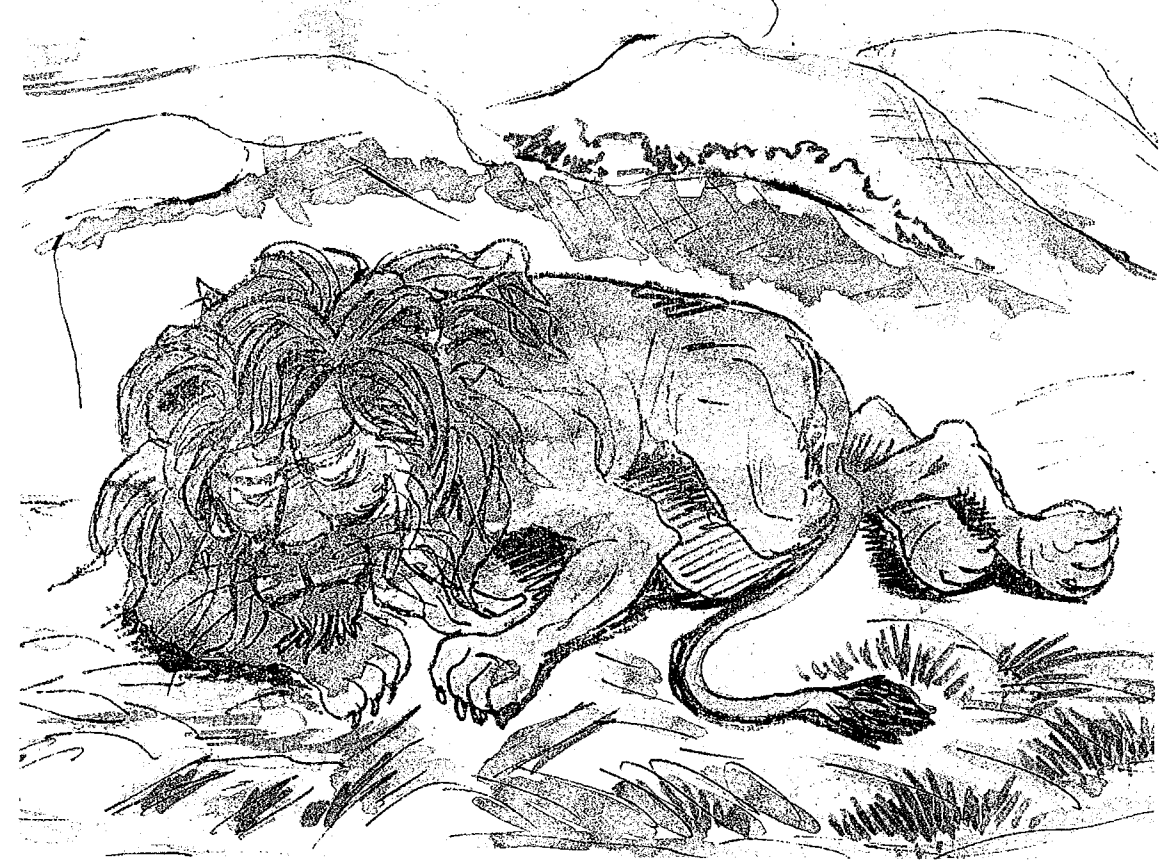
Jara tun man kenē. A be kalo duuru bō, a ma se k'a yere ke fosi ye. O kunnafoni jensenna kungo fan bee. Kungosogo bee ye jɔɔɔn sɔɔɔ yen n'a bɔra sonsan na. Bee y'i seko n'i donko ke. Kami ye buguri yereke, o ma fen je. Nkelen ye kilisi ke ji la k'o d'a ma, o ma fen je. Warabilen ye tije da ni buguri, kolonkisew ni kalaw ye, o fana ma dō bō jara ka bana na. Kungosogo si tun te kene in kan min m'a seko jira. Nin si ma fen je jara ka bana na.

Surukuba furakebagajinito taara sonsan sɔɔɔ cike la a ka foro la. A ye sonsan fo ka tila k'a jininka : « N dɔɔɔ sonsan, nin balala n na. Bee be fokadigi la jara ka banafura jinini na, e dalen be yan, k'o ye forosene ye ! Kungosogo bee lajera jara fe yen, fo n'a bɔra e kelen na. E ! E tor'a la bi ! »

Sonsan ye surukuba nparabo k'i kanto : « N kɔɔɔ surukuba, jara ka bana te ne haminanko ye koyi, sabu a te ne deme ka n ka denbaya balo. Mɔɔɔ b'i ka ci bila jara kɔɔɔlenba in ye ? Fen min sera a sadinge da la kaban ».

Surukuba kabakoyalen y'a laje ka tila k'a jaabi : « N dɔɔɔ sonsan, fara. Mɔɔɔ man kan k'i kɔɔɔ da fanga la. Hali ni tije b'i bolo, fanga tijetigiyalen don tuma bee. Taa i je d'a kan. O te fosi tije i ka bi baara nafa la ».

Sonsan y'i peren suruku kunna k'a fo : « N te. N'a diyara i ye taa a f'a ye ko ne k'a te bō nin bana na ».

Suruku ko sonsan ma : « Yafa ne ma. Foli tun don, ne kɔɔɔtolen, n ci ka ca. K'an ben tuma were ! »

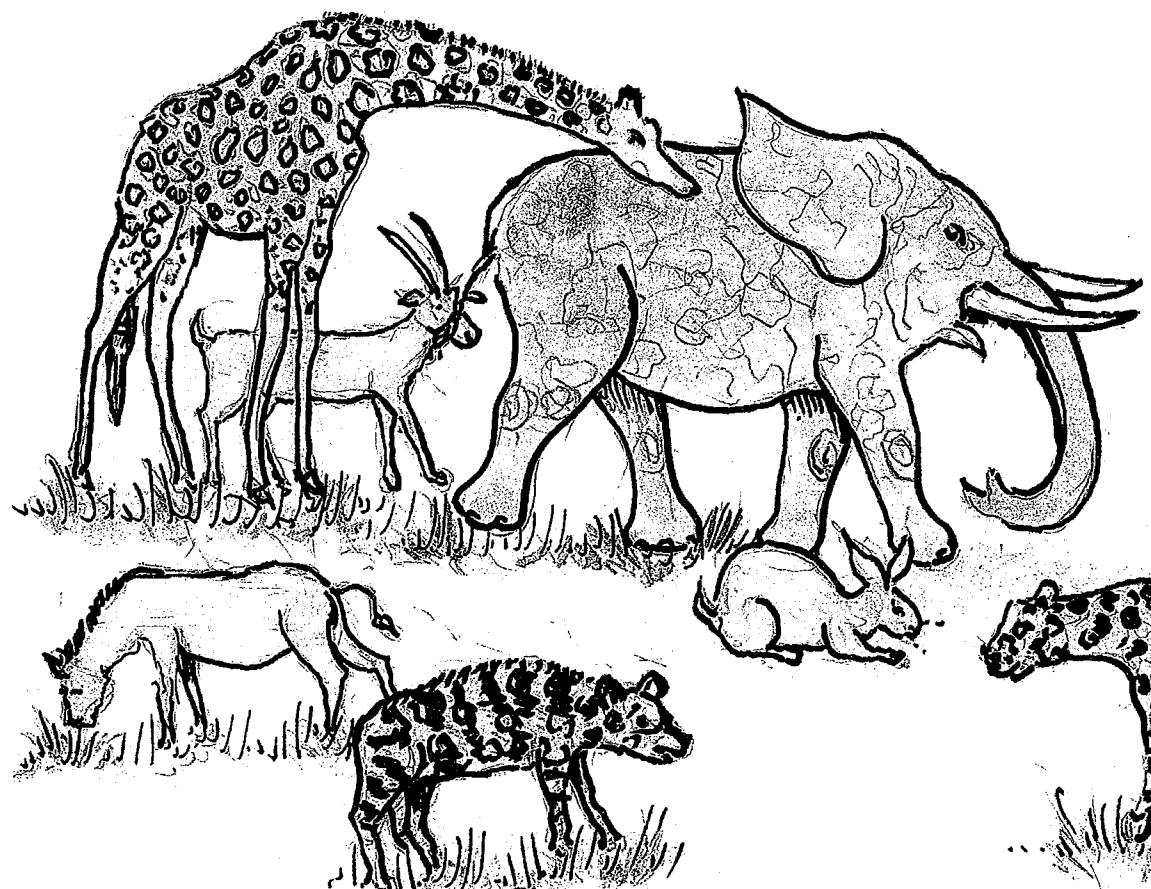
Surukuba ma taa bilen a ka ci fe. A y'a digi a la ka segin, ka na sonsan ka baabu lakali jara ye. O fora yɔɔɔ min, jara dimina, i k'a ka peren. A y'a jini kungosogow fe u ka sonsan jini k'a ye, ka na n'a ye sisan.

Jaa surukuba ni sonsan faralen jɔɔɔn na tuma min, sonsan y'a ka baara dabila, ka jara ka so magen, k'a d'a kan, a be surukuba dɔn kojugu. Sira fe, a y'i miiri bawo a dalen b'a la ko suruku be boli ka taa ko in lakali jara ye. A y'i teliya , k'i teliya walasa a k'a jama ma yereke bawo o da man d'ale la. A y'i to yɔɔɔ jan fe ka kungosogow kun dalen ye a ka foro kan. A ye yen sira

bila, ka dugu lamini, ka taa bo n'a koronyanfan ye ka sogow kun dalen to koron kan.

Sonsan selen jara ka so, sanni a ka foli ke, o perenna a kunna, k'a ka gere a la, a k'a malo ban a la. A seginnen surukuba ka kuma folen kan, o yoronin bee sonsan donna a ta la k'o lakali jara ye. K'ale taalen tun be furajini bana in na wa k'a y'a juman soro. O folen sonsan fe, jara dusu dara donin. Sonsan ko jara ma, k'a ka bana fura ye surukuwolo kene-kene ye, k'o biri a yere la.

O fora yoro min, surukuba y'i foori ka kene mine nka a ma se yoro jan. U y'a dasi ka segin n'a ye, k'a faga. U y'a boso k'a wolo bo, k'o biri jara la.

Dogho

1 Kumasen laban fo.

- Kungosogo bee ye jagon soro yen .....
- Kungosogo bee lajera jara fe yen .....
- A y'a digi a la ka segin .....
- A y'a jini kungosogow fe u ka sonsan jini .....

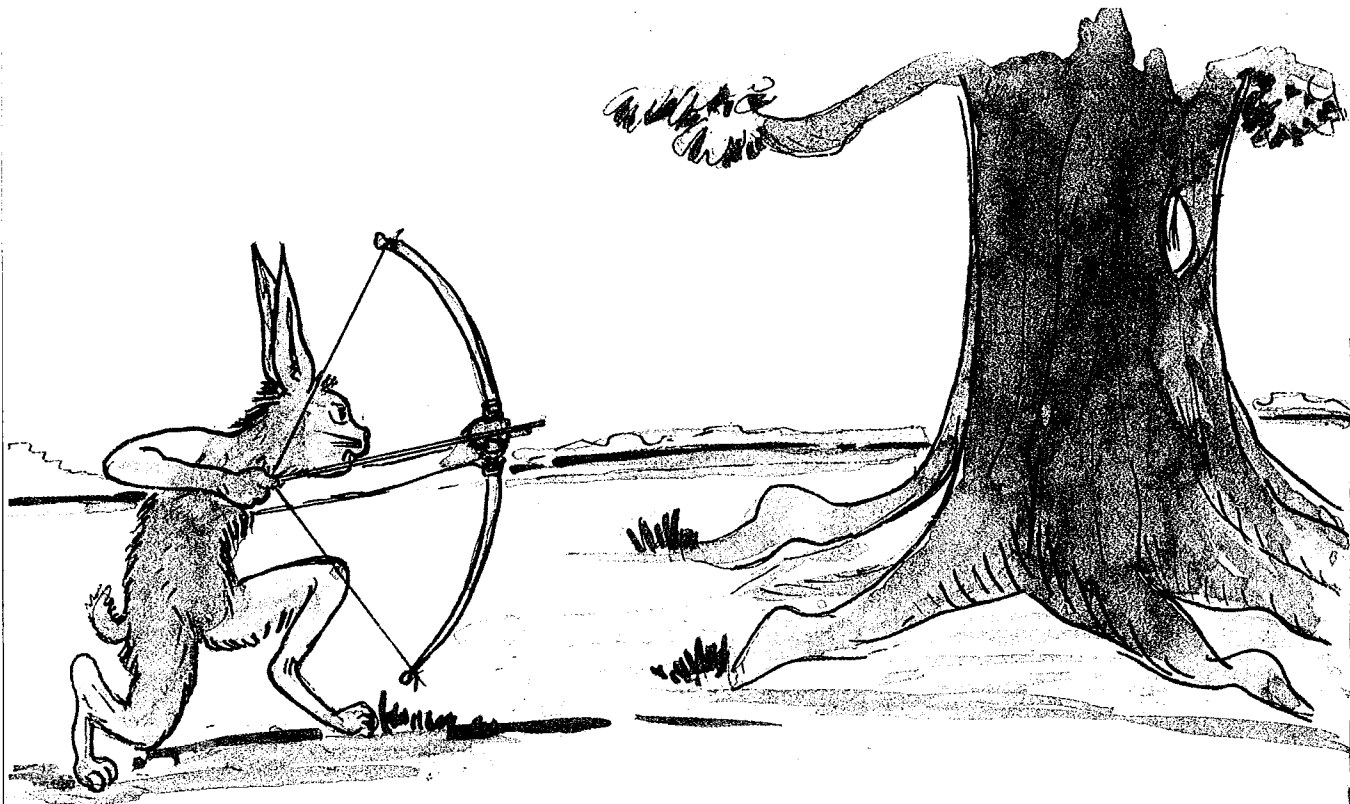
2 Tiiri be dajje min koru, o jagonnaw lakoori.

<u>jara</u>	<u>baabu</u>	<u>peren</u>
juru	jebu	feren
jiri	bu	lefe
jara	baabu	peren
jamu	bugu	poron
jaga	babo	pari
jara	baro	peren
jago	baabu	peren
jabi	bele	lere
jara	baabu	gere
sara	bin	peren

3 Dajje seben a jekoroamiw no na.

- sonsan . . . . .
- fokadigi . . . . .
- banafurako . . . . .
- sadinge . . . . .

Sonsannin ka musosoro

Nin kera dugu do la, denmuso kelen tun be dugu masake fe. Denmuso in tun cekasi i ko sanu. A jekise tun be i n'a fo sogomadolo. A jaw tun jelen i b'a fo malogese. A cekise tun be i n'a fo dondoli ta.

Nsiraju kelen tun be dugu in soforo la. Dugumasa ko ni mogo min sera ka o nsiraju cesogo ni bije ye, ale denmuso be di o tigi ma.

Kungosogow ye jagon laje, ka don da. O furance la, sonsannin ye kegunya ke, ka taa se dun ma, o ka nsiraju cesogo fo ka taa bo fan do fe, ka npiyene noro o wo la. Mogo si ma bo o seere ma.

Jagondan sera. Bee y'i laben ka kala siri, ka bije don a kala la. U taara se nsiraju ma. Surukuba folo gerela. O timimito, o ye bije don kala la, k'o sama, k'o bila ka taa. O taara gen siraju la, tan ! A ma se k'a cesogo.

Waraninkalan fana gerela a la. Fo nisongo in b'a disi funun i n'a fo ale jagon te. A ye bije fili nsiraju ma ka taa o gen a la : o ma se k'a sogo. Jama yelela a ma. Nisongo in dimina ka kungo sira mine walasa ko kana ban ale jena.

Waraba fana gerela. O ye kulekan saba ke. Maa t'a don n'i y'a soro a t'a fe ka siraju lasiran a yere je de. Ale fana y'a disi funu, k'a nunsiw n'a kansiw lawuli, k'a jira ko fanga dan y'ale de ta ye. A ye bije don kala la, k'o juru sama f'a kera i k'o ka kari. A kelen ka juru bila, bije taakan kera i n'a fo do be ka file fiye. Bije taara gen siraju la. O yigiyagara fo k'a bulu dow bin. Nin bee la, bije in ma se ka siraju cesogo.

Sama, o y'i laben. Bee hakili la ko sama ka bon cogo min na, k'o na se k'a cesogo. O ye kala sama, k'a sama, k'a bila, ka na a gen nsiraju la fo ka o yigiyaga. Bulu dow binna, bulu caman yere binna wa bije y'a sogo kosebe. A tilance yere donna siraju konko nka a ma se ka bo fan do fe. Sama nimisa kojugu y'a nun sin sankolo ma ka kulekan belebele kelen bo ka soro ka t'i jo jama la ka ko to laje.

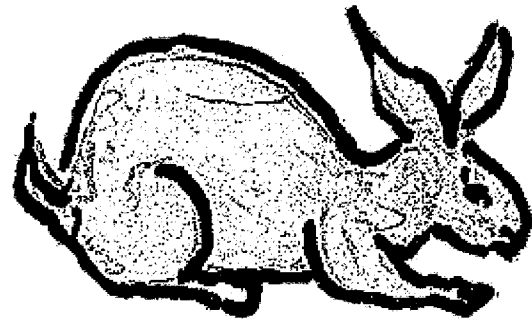
Nkelen k'a b'i magere doron jama yelela a ma. A maloyara ka segin a ko. Do yere y'i kanto a ma jama la : « A fo e na se kala kelen yere koro ? »

Bolofara I

Sonsannin gerela, fo mɔgɔw bɛ yɛlɛ o la, ko : « Sonsannin ! Fɛn minnu barika ka bon n'e ta ye, olu kɛɛna min na, k'e na se o la wa ? Sama yɛrɛ ma se ka nsiraju min sɔgɔ, e bɛ se k'o sɔgɔ wa ? » Nka sonsannin taara i jɔ. A tun ye dun bila nsiraju la, ka o cɛsɔgɔ ka bɔ fan dɔ fɛ ka npiyene nɔrɔ o wo la. A taara i jɔ, ka npiyene suma, ka kala sama, k'o bila. O taara gen npiyene na, ka taa bɔ nsiraju fan dɔ fɛ. Bɛɛ wɔyɔra sonsannin na, ko : « Sonsannin ta ye muso ye » !

Muso dira sonsannin ma. Sonsan ni masake denmuso ka furu jɛnɛjɛw tora senna fo ka kalo kelen sɔrɔ. Masake ye sanu ni bagan ni jɔn caman d'u ma. U ye den caman fana sɔrɔ.

N y'o ta yɔrɔ min, n y'o bila yen.

Degeliw

1 Kumasen laban fɔ.

- Denmuso kelen tun bɛ.....
- Dugumasa ko ni min sera ka o nsiraju cɛsɔgɔ ni biɛrɛ ye, ale.....
- O timitimitɔ, o y'a bari.....
- O y'a fili nsiraju ma, ka.....
- Sonsannin gerela fo.....
- Bɛɛ wɔyɔra sonsannin na ko : .....

2 Tiiri bɛ daɛrɛ min kɔrɔ, o jɔgɔnnaw lakoori.

<u>nsira</u>	<u>kungo</u>	<u>biɛrɛ</u>
sira	kongɔ	bili
nsira	kungo	bitigi
nsɛrɛ	kunkolo	biɛrɛ
nsimini	kundi	bidɔn
nsira	kungo	biɛrɛ
nsaame	kule	biye
nsira	kundigi	bonya
nson	kungo	biɛrɛ
nsaban	kunko	biɛrɛ

3 Daɛrɛ seben a jɛkɔrɔtomiw nɔ na.

- nsiirin . . . . .
- dugumasa . . . . .
- npiyene . . . . .

Wuluba juman

MMadu ye baganmarala ye. A be misiw, sagaw, sew, kamiw ani sonsanw bee ladon.

Wulumusonin kelen b'a fe min tɔgo ye ko Muju, o b'a deme dantanfen ninnu lakanani na. Wulu in nana jigin den woɔɔ la, nka a sago te k'a denw mara. Wuluden ninnu minenen be k'u fa, k'u je f'u fari be menemene.

Don o don, n'a ye sin di a denw ma, a b'u fari fan bee non k'a je pasipasi sani a k'i da.

Don do, a y'a ka baarakeden Seku diyagoya o ka taa wuluden ninnu bee fili.

Su kolen, Seku ye wuludenw bila seginin kono ka bo n'u ye. Da tugukan fe, wulumuso girinna ka wuli. A bolila ka taa denw dayoro laje, a m'u soro yen.

A ma denw ye minke, a ye girinkajo damine. A be kule cogo min a be kule ten. A be to k'i digi kon kan k'o waasi. Muju tora o makaritoko la, fo k'a sonin bee kari. Baarakeden boto tun ye negukuruba do da kon kan. Seku y'i sennateliya ka bada magen.

Nene tun b'a tan ni fila la. A selen dankan na, a yelenna babili kan, k'i je tugu ka wuludenw suuru ji la ka segin so. Ni don ma se, saya te ke.

Wuludenw kelen y'i niisinaasa k'i noro jiribolo karilen do la ji cema.

Dugu jelen, da yeke ani Muju k'i puruti ka bo si ma koroya si ye.

Muju ye wuludenw suma ta fo bada la. Ni kelen in te, woyo tun taara ni to bee ye. Muju y'i ke ji kan ka na den in poron a da la ka yelen gere kan. A y'i bugu a kan walasa nene ka bo a la. A tilala ka sin d'a ma ka soro ka segin n'a ye so. Nka a m'i jesin wuluso ma bilen. A taara binjogo do wuguba so dogodogo la ka dayoro jumannin dilan, ka den in bila yen.

Tuma ni tuma, a be boli ka n'a laje ka segin.

Ni mogo te keneda la, a be boli ka sin di den in ma, k'a neemu ka tila ka bo. Dogokun damado temena o cogo la. Don do, Madu ni Seku misilaboto nana bala wuludennin na bin jukoro. Olu kabakoyalen jelen tora.

U b'o la Muju bolibagato nana. A sera u kerefe k'i makarito jo. N'a y'a tigiw file, a be a den file. A senkolow be yereyere cogo min, olu be yereyere ten.

Madu ni Seku ye jogon jeda file k'u kunkolo firifiri ka teme n'u ka baara ye.

Degeliw

Jininkali ninnu jaabi

- 1. Madu ye jon ye ? A be bagan suguya jumenw mara ?
- 2. Madu ka wulumusonin tɔgo ye di ? A be mun ke ?
- 3. Baarakeden Seku ye mun ke wuludenninw na ?
- 4. Muju y'a den ye min?

A wolola

Fali wolola ntori la,
Naɗumannin bolo.

Ntori wolola saga la.
Naɗumannin bolo.

Saga wolola ba la,
Naɗumannin bolo.

Ee ! Kamalen naamu !
Dugu kamalenkuntigi naamu !
Adama kɔnɛ.
Ee ! Kamalen naamu !
Dugu kamalenkuntigi naamu !
Musa Jara

Ba wolola misi la,
Naɗumannin bolo.

Misi wolola nɔnsi la,
Naɗumannin bolo.

Ee ! Sungurun naamu !
Dugu sungurunkuntigi naamu !
jele Kulubali.
Ee ! Sungurun naamu !
Dugu sugurunkuntigi naamu !
Sitan Tarawele.

Kuruleruleru

Kuruleruleru, bɛɛ k'i dennin jaso.
Kɔɔ jara nato.
Kuruleruleru, bɛɛ k'i dennin bugɔ.
Kɔɔ jara nato.
Kuruleruleru, bɛɛ k'i dennin sama.
Kɔɔ jara nato.
Kuruleruleru, bɛɛ k'i dennin jigin.
Kɔɔ jara nato.

Namugunin bunte ! kelen !
Namugunin bunte ! Fila!
Namugunin bunte ! Saba!
Namugunin bunte ! Naani!
Namugunin bunte ! Duuru!
Namugunin bunte ! Wɔɔɔ!
Namugunin bunte ! Wolonwula!
Namugunin bunte ! Seegin!
Namugunin bunte ! Kɔnɔntɔn!
Namugunin bunte ! Tan !

Kuruleruleru, bɛɛ k'i dennin jaso.
Kɔɔ jara nato.
Kuruleruleru, bɛɛ k'i dennin bugɔ.
Kɔɔ jara nato.

Nogolenya

1 Fabu : Buba, Ali, a' tulo te dununkan na fereba la ?

2 Buba : Onhon ! An k'an teliya, sogobo ye bi ye.

3 Ali : Buba, e je te i yere la de ! Hali jefali ka juru t'i la.

4 Buba : Ee . . . ! Munna tan ?

5 Fabu : E k'i nogocogo laje bani !

6 Buba : Ka nogo wa ? Ne t'o bee jate koyi !

7 Ali : Maloya donin sa ! I kunsigi n'i ka finiw file, i n'a fo Ala - m'an - kisira !

8 Buba : Aa, o beseya i ko muso, ne te se o la.

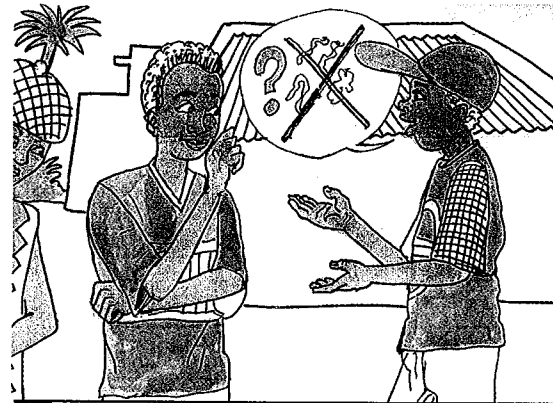
9 Fabu : I ma kaba ni majra boto y'i la ?

10 Buba : Olu sinti ye nogo de ye wa ?

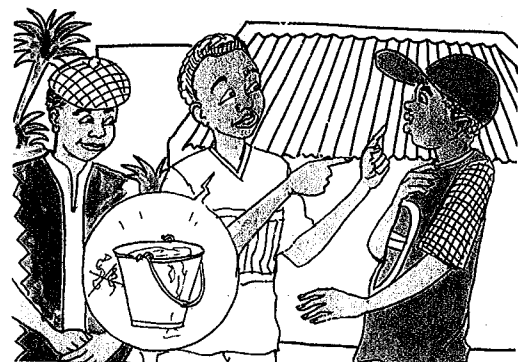
11 Ali : Tije na, i ka donta te bere ye.

12 Buba : Mun dun be se ka bana ninnu ban ?

13 Fabu : I b'i ko sogoma ni wula ni ji ni safune ye.

14 Ali : Ji saniyalen de ko don de !

15 Fabu : A be se ka ke worobineji, ponpeji walima kolonji saniyalen ye.

Degoliw

- 1 Ni dajje folen be men kumafrogonya kono, i kininbolo korota ; n'a te men, i numanbolo korota : jerge, dilanni, sinti, dununkan, nogo, kerefe, beseya, jefoli, bana.
- 2 Ni kumase folen be men kumafrogonya kono, i kininbolo korota ; n'a te men, i numanbolo korota :
  - E k'i nogoogo laje bani !
  - I jija, i k'i ko tuma bee.
  - Madu siso nogo len don.
  - Tije na, i ka donta te bere ye.
- 3 Kumafrogonya kumase to fo
  - Onhon ! An k'an teliya .....
  - Ka nogo wa ? Ne .....
  - Mun dun be se ka bana .....
- 4 Kumafrogonya kumase damine fo :
  - ..... a' tulo te dununkan na fere la ?
  - ..... hali jefali ka juru t'i la.
  - ..... i ko muso, ne te se o la.
  - ..... ye nogo de ye wa ?
- 5 Tiiri be dajje min koru, o frogonnaw lakoori :
  - tulo** : tulu, tiga, tulo, tege, tulu, tulo, tije, tulo,
  - nogo** : nogo, nugu, nene, nogo, nugu, nege, nogo, nogo,
  - bese** : boso, bile, bese, bele, bogu, bese, bolo, bese,
- 6 Dajje seben a jekortomiw no na.
  - nogo len . . . . .
  - jefali . . . . .
  - kunsigi . . . . .
  - beseya . . . . .

Kooro ni nkelen

K

Kooro ni nkelen tun ye teri ye. Su tun t' u fara, tile tun t' u fara. U ka ko bee tun ye kelen ye. Wuladaw fe, u tun be to ka taa u sennayaala.

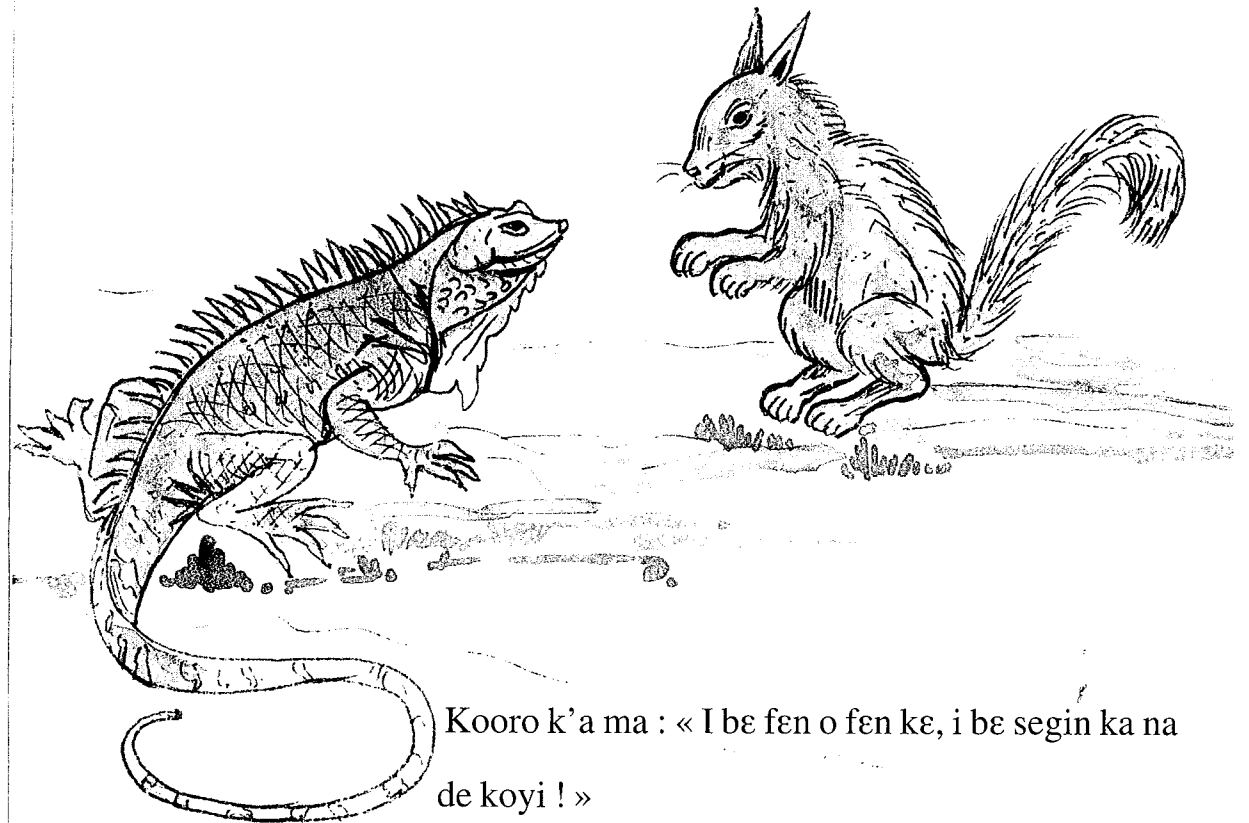
Bee b' a don kooro je tene ye fenfenema were ye duguma. A mana fen binnen ye, a be sin o ma k' o ta k' o kunun. O jogo kolon tun be kooro la. Jaa, o gannen be nkelen na.

Don do ka teri ninu to yaala la, u ye tigakise kelen ye duguma. Nkelen k' a be kum' a fe walasa a kana se o ma. A k' a b' a da ye, o y' a soro kooro y' a ka baara ke : a ye tigakise in kunun. Nkelen k' a ma. « Kooro, son kelen b' e la, o man ji. Di je fen o fen, n' e y' o bilalen ye duguma, f' e k' o ta k' o kunun. Ne koni b' a f' i ye, i k' o dabila. Ni m' a dabila, don do la, i bena do makono a ta kunna ».

Kooro ko nkelen ma : « I ma fosi fo ni tije te ! Bi ta temenen ko, n tena fen were ta k' a kunun bilen ».

U tora ten, u ka teriya la. U ka yaalaw senfe, kooro tun b' a nidungofenw ye nka a tun te s' u ma. U ye waati jan k' o la. Son bila ka di deli ye.

Nin don in na, denmisenw tun kelen be ka nton don megelen na ka taa o da konow je. Kooro ni nkelen b' u ka yaala la. U nana se megelen ma. Nkelen temena. Kooro je da nton kan yoro min, a sinna ten k' o ta, k' o bila a da, k' o kunun. Nton kununnen, ale k' a be taa : juru banbanna. O yoro de la, kooro y' a don ko ko be senna. A soro la o la k' i kan sama nkelen ma : « Nke ..... Nke, Nkelen ... » O y' i jo k' a jininka a welekun na.

Kooro k' a ma : « I be fen o fen ke, i be segin ka na de koyi ! »

Nkelen y' a don k' a ka ce y' a deliko ke. A ye tigakise in ta. O ko : « Ne dun seginkun ? Mun be yen ? »

Kooro soro la k' a f' a ye k' ale be bolo la : « N be bolo la. Na je n ma n' o te bilakoro na n ke naji ye ».

Nkelen y' i kanto a ma : « N' i be bolo la, o balala e la wa ? Ne m' a f' i ye de ! Se te ne ye k' i bo bolo la. I jija i yere ye ! Ne taara so ». Nkelen bolila ka yelen jiri bala bawo a b' a don min bena ke.

Kooro y' a konofeerew bee ke. A ma se ka tilacogo si soro a yere la. A ye Ala mine k' i da yen. Hali ni fije tun ye fen do lamaga a tun b' a jew coron. A tun hakili la bilakorow nana.

Kungosogow temeto be to k'a jininka : « Kooro mun dun y'i se nin ma ? »

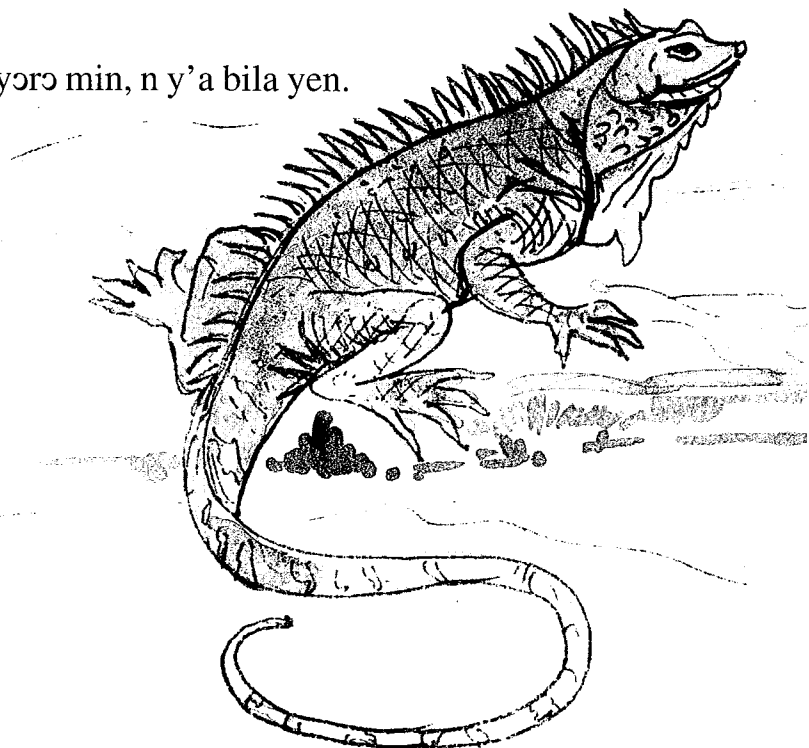
Dow yere y'a fo : « Bilakorow n'e ke naji ye bi ».

Wula selen, denmisenw y'u ke jɔgɔn kan, u be taa u ka megelen laje. Olu sera yoro min ka kooro dalen ye, fan bee kera mankan ye : « An ka kungo diyara ! An ka kungo diyara ! »

Kooro k'a kɔnɔ : « N ta tɔɔna. N te bo bi ta la ». Bilakorow sɔɔla ka taa nkɔlbere juman tige, ka na n'o ye. U magara kooro kan fo ka taa u nimisi wasa. U y'a ton tige o la, ka megelen bo a da. U temena ka na n'a ye so k'a funfun ka je kosebe. U y'a sogo tige, ka dakumu k'a kan, ka si k'a tobi. Dugu jelen, u ye jɔgɔn lajere a kunna, k'a dun fo k'a minen saani.

Son bila ka gelen.

N y'a ta yoro min, n y'a bila yen.

Duguriw

1 Kumasen laban fo

- kooro ni nkelen tun ye .....
- wuladaw fe, u .....
- I y'a don kooro je tene ye .....
- Dije fen o fen, n'e y'o bilalen ye duguma .....
- U ka yaala senfe, kooro tun b'a nidungofenw ye .....

2 Ja min kofolen be nsiirin kɔnɔ, o kunnafoni dilen seben.

sa

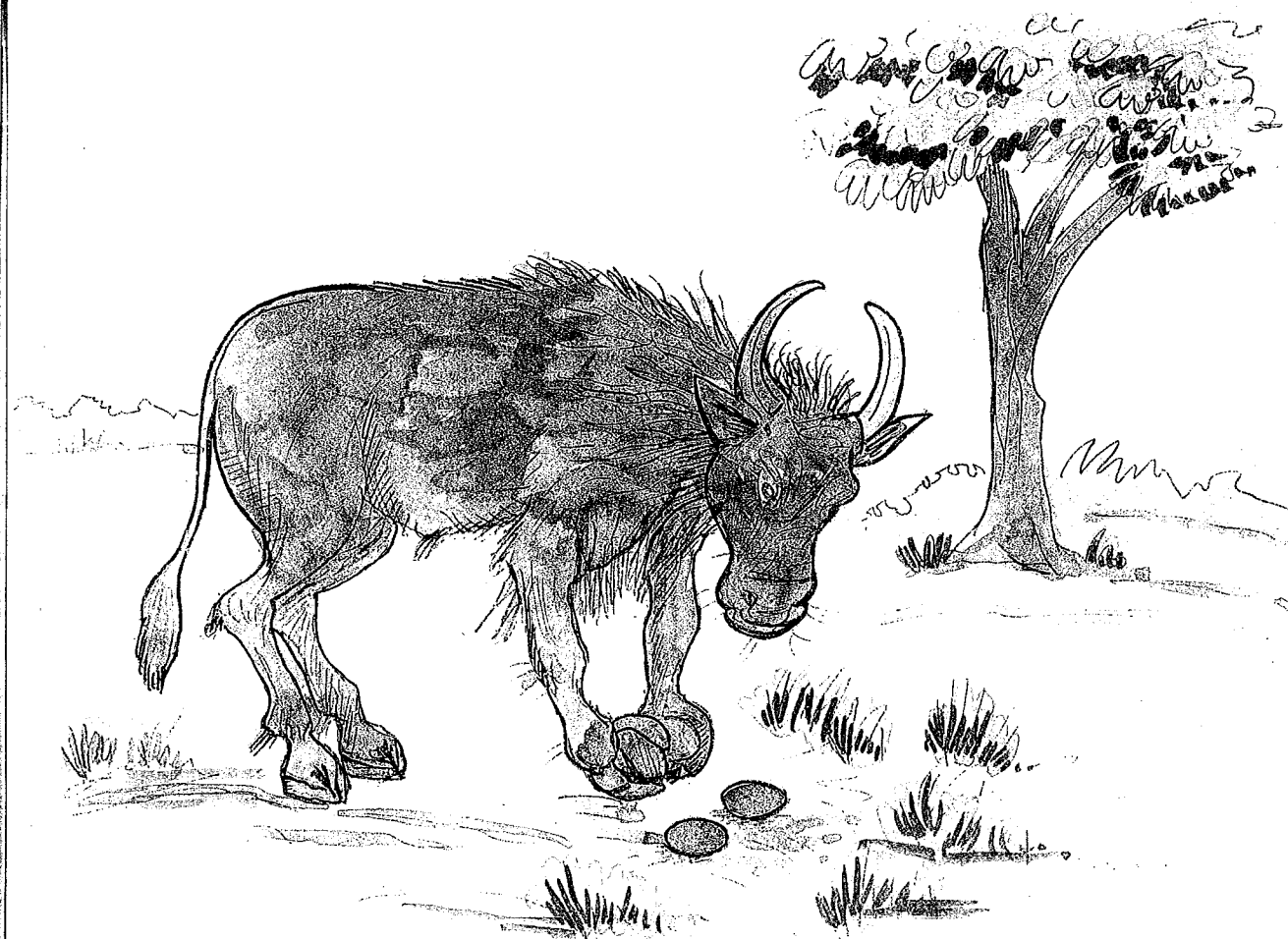
kooro

jine

3 Kumasen seben a jukɔɔtomiw nɔ na.

- Kooro ni nkelen tun ye teri ye.
.....
- Jaa, o gannen be nkelen na.
.....
- U sɔɔla ka taa nkɔlbere juman tige, ka na n'o ye.
.....

Sonsan ni suruku ka bilisifance

Sonsan tun saminen don bilisifan na, tuba do kono. Don o don, a tun be taa fan ninnu caman ce. N'a be bo tu kono, a be nsaban geren kari k'o da fan ninnu sanfe. Ni bilisiw y'a jininka a boyoro la, a b'a fo k'a boto nsabangerenkari. A be soro ka na ni fanw ye. A n'a muso b'u jiran k'u dun.

Bilisiw ma somi sonsan ma fiyewu. Ale koni n'a ka denbaya ta kera bilisifandun ye. U bee tulola wa kasa duman de tun be bo waati be u ka du kono.

Don do, suruku muso nana tasumata la sonsan ka so. A ye fanw jirantso ye sonsan muso fe. A y'o jininka fan ninnu sorocogo la. Sonsan muso k'a ma, ko bilisifanw don : ale ce be taa u jini kungo la don o don. Suruku muso k'ale yere na taa a fo a ce ye walasa u na se ka taa jigon fe. Suruku seginnen so, o y'a lakali a ce ye. O wulila o yoro bee ka se sonsan ma ni k'a jininka fan ninnu sorocogo la.

Sonsan k'a ma bilisifanw don. Ale be soli ka taa u ce. Suruku k'ale b'a fe u ka taa jigon fe. Sonsan k'o te baasi ye. Ko ni se kasira, a ka na u ka taa.

Suruku seginna a ka so. A ye donin sunogo ka soro ka wuli ka na sonsan kunun. O k'a ma : « E korotra koyi, a ma se folo. Segin ka taa so ! Ni taatuma sera n yere be taa i kunun. Bilisiw be soli ka bo. O konona de la, fan ninnu be ce. Tuma dow, ne botuma n'u be ben. Nka n b'a f'i ye, n'u ye mogo o mogo soro fan ninnu celi la, u b'i bugo fo k'i garijege goya ». Suruku ko : « N y'a men ». A taara i da.

Taatuma selen, sonsan taara a kunun. U jera ka sira mine ka taa bilisifanw ce, k'u ke minenw kono. Sonsan ye nsaban geren saba kari k'o bila a ka fanw kan. Sonsan y'a ka doni ta k'o da a kun, ka sira mine. Suruku yere ye nsaban geren fila kari, k'o da a ka fanw kan, ka tugu sonsan ko.

U botola, bilisiw ye sonsan jininka : « Sonsan, e bora min » ? Sonsan k'ale boto don nsabangerenkari.

U ko : « Do fili ka na an k'o ye » !

Sonsan ye kelen fili ka t'o ke toli.

U k'a ka filanan fili. A y'o ke.

U k'a ka sabanan fili. A y'o ke.

U ko : « E ka teme ».

Bolofara II

Suruku nana se tuma min, bilisiw ko : « Suruku, e boto be min » ?

Suruku k'ale bora nsabangerenkari.

Bilisiw ko, « Kelen fili ka na an k'o ye ».

Suruku ye kelen fili ka t'o ke toli.

U ko : « Kelen were fili ka na »

Suruku ye kelen were fili ka t'o fana ke toli.

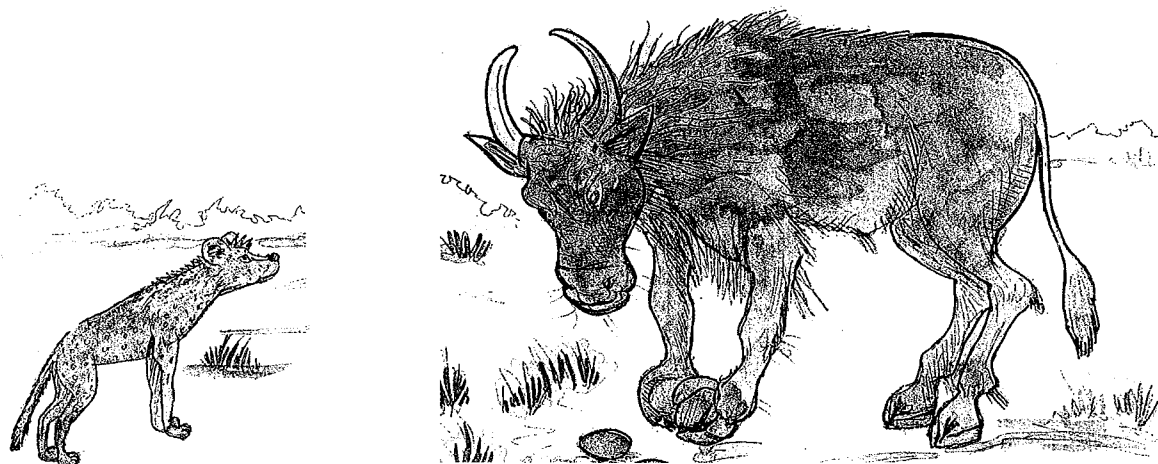
U ko : « Kelen were fili ka na »

Suruku bolo sumayara sabu nsaban geren banna.

Bilisike perenna a kunna.

Sonsan y'a sen teliya joona walasa ale kan'a ta soro a la. A ma taa yoro jan. A y'i dogo tu do koro ka suruku ni bilisiw laje.

Suruku ja tigelen ye bilisifan kelen ta k'o fili ka t'o ke poyo. O kera yoro min, bilisiw girinna suruku kan k'a dasi fo ka a kulekan goya. U y'a bila yoro min, a bolila f'a disi be da duguma. A surunyalen a ka du la a kulela : « A' ye da ye! U be n ko ». A donnen, an'a ka denbaya bee nan'u poron kon kan. U hakili sigilen tuma min, suruku muso ye ji kalaya k'a digi-digi.

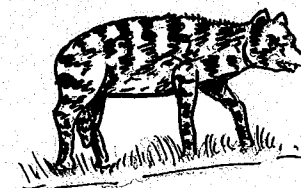

Degeliw

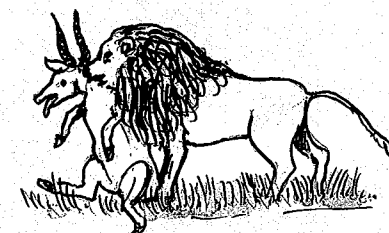
1 Kumasen damine fo.

- ..... tuba do kono.
- ..... a be nsaban geren kari k'o da fan ninnu sanfe.
- ..... o ye fanw jiranto ye sonsan muso fe.
- ..... walasa u na se ka taa jagon fe.
- ..... sonsan taara a kunun.
- ..... bilisiw girinna suruku kan k'a dasi fo ka a kulekan goya.

2 Ja min koflen be nsiirin kono, o kunnafoni dilen seben.

Suruku

waraba

warabilen

3 Kumasen seben a jukorotomiw no na.

- Sonsan tun sominen don bilisifan na, tuba do kono.

- A y'o jininka fan ninnu sorocogo la.

- Sonsan k'a ma, bilisifanw don.

Sogogofura dilanni

Minenw = mantilantomujirinin bulu, sukaro, lenburukumu, sogogobonbon, furune, finfin, tafiye (yalan), kaseroli (barama).

Kulu folo = Finfin ke furune konɔ. A mene. A fifa fo k'a kami

Kulu filanan =

Kaseroli konɔ ko k'a je. Ji k'a konɔ ka teme a tilance kan.

A sigi kulu folo mogow ka tasuma menenen kan.

Kulu sabanan = Mantilantomujirinin buluw ta tabali kan. U ko k'u je. Kaseroli min sigilen be tasuma kan, n'o ji wulila, bulu ninnu do k'o la ka ben hake ma.

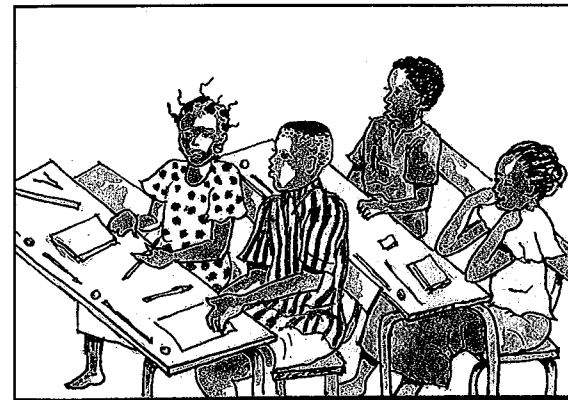
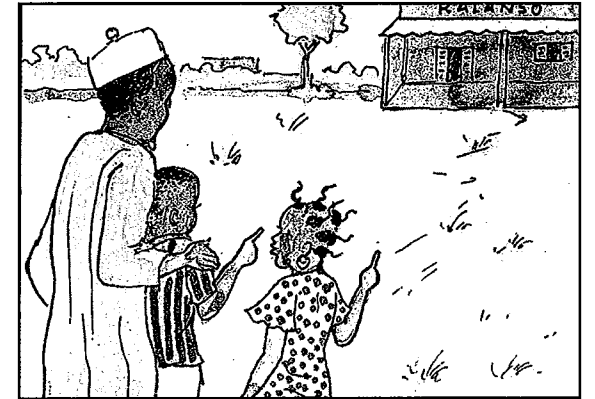
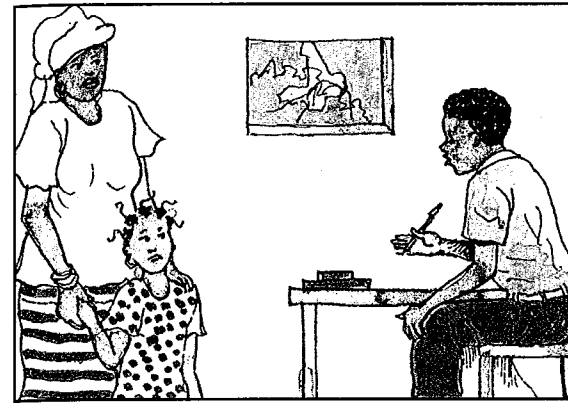
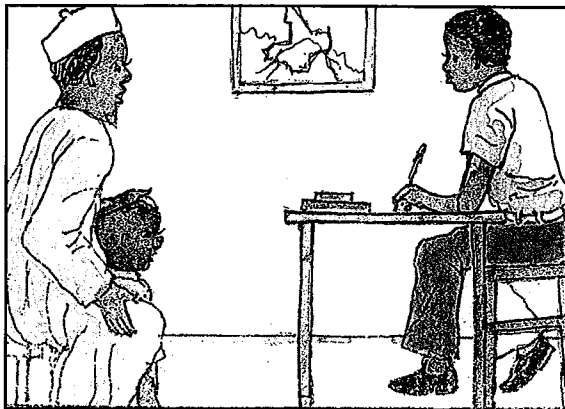
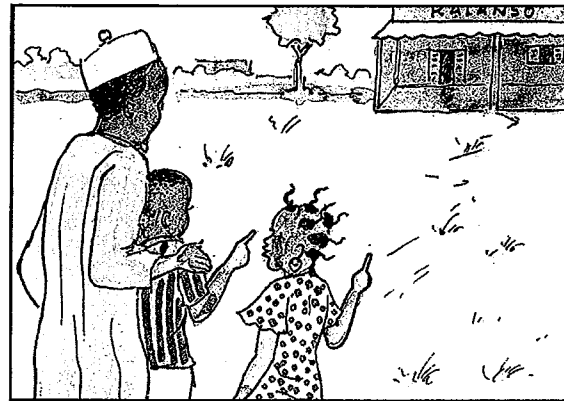
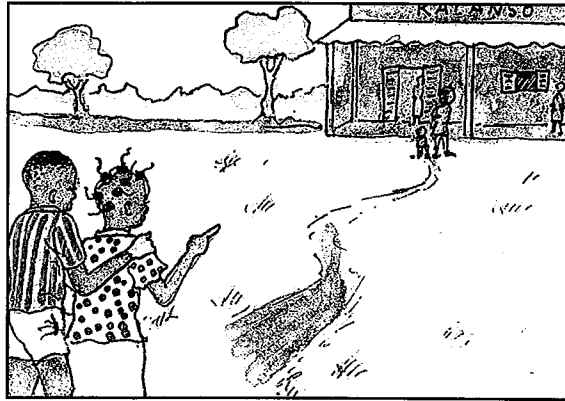
Kulu naaninan = Ni mantilantomujirinin bulu tobira ka mo, kaseroli jigin ka bo tasuma kan. Ji seene. A lasumaya,

Kulu duurunan = Ni ji wolokora, sogogobonbon ni lenburukumu ni sukaro k'a la. To k'a nene.

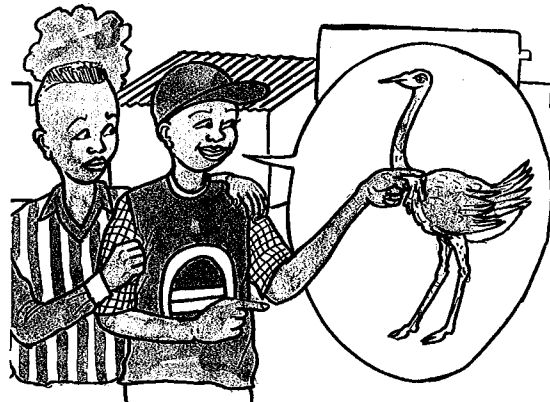
Fura minni : Kalanden bee be ji in min.

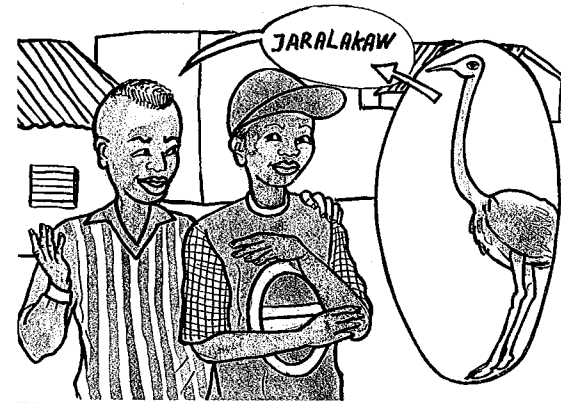
Musomannin ka kalanko

Konɔsogonin

1 **Buba** : Nin ye konɔsogonin kogolen y'a' fe yan de, Usumani !

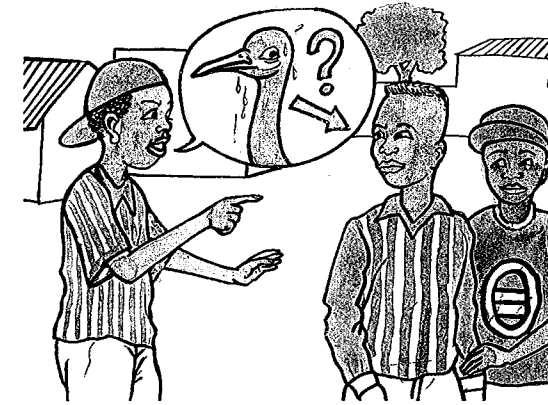
2 **Usumani** : Jaralakaw ta don. Tuma ni tuma, u b'a bila ka bo.

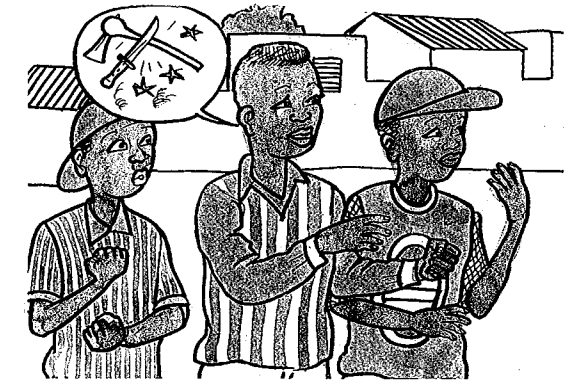
3 **Buba** : A b'i sebekoro don, jon ko - Ala. An ka tegere wusu a kun..

4 **Denmisenw** : I yalon konɔsogonin. I yalon denen kerefe

5 **Sanba** : Kabako ! A y'i kodon koyi ! E k'a segennen te ?

6 **Usumani** : Kaari ! A b'a keletigesen de kan.

7 **Buba** : Konɔsogonin fana ni kele ?

8 **Usumani** : A laje bani ! A ni misi in te kisi jɔgon ma.

9 **Buba** : Tije don ! I je t'a girinto la ka da misi kan.

10 **Ali** : Ee, misi y'a kun biri !

11 **Denmisenw** : An k'u lafara n'o te u be jɔɔɔn bana.

12 **Ali** : Woyi ! A ye misi sɔgin a jɛ na.

13 **Usumani** : N m'a fɔ ko kɔɔsogonin ka farin ?

14 **Ali** : Ne yere dabali banna sa o.

15 **Denmisenw** : Ee, misi bolila ! Misi bolila !

Degoliw

1 **Tiiri be daɣɛ min kɔɔ, o seɓennen be siɣɛ joli ?**

kɔɔsogonin : sanji, kɔɔsogonin, bama, jara, kɔɔsogonin, se.

misi : so, misi, menemene, misi, saga, ba, misi.

2 **Tiiri be daɣɛ min kɔɔ, o jɔɔɔnaw lakoori**

tegeɛ : tuma, tegeɛ, tiɣɛ, tele, tege, tegeɛ, tene, tere, teme,

denen : dunun, danan, denen, dili, dolo, denni, denen, deɓe, denen,

kele : kele, kelen, kalo, keɓe, keɓe, kele, kele, koro, kele, kule

3 **Daɣɛ min seɓennen be siɣɛ caman, o seɓen tomiw no na.**

misi, saga, misi, kɔɔ, se, misi, muru, -----

keredon, jɛdon, kodon, kosin, kodon, kɔfile, kodon, -----

4 **Daɣɛ minnu ye kelen ye, olu bolo di jɔɔɔn ma.**

mɔɔ •

• denen

misi •

• kele

bana •

• mɔɔ

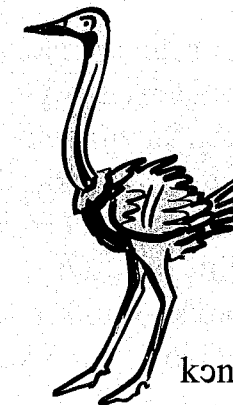
kele •

• mis

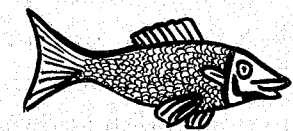
5 **Ja min be kumaɣɔɔɔya fen do kofɔ, o kunnafoni dilen seɓen**

dimɔɔ

kɔɔsogonin

jɛɛ

Nkelen ni sonsan

N

y'a da nkelen ni sonsan na.

Don do, nkelen nana sonsan ma, a ko « N koru sonsan, kabini Ala ye ne nkelen da, n ma don ko bilen na » Sonsan k'a ma : « Ne koni be se k'i don ko bilen na wa n be se k'i bo a la yere. Sini i ka na ».

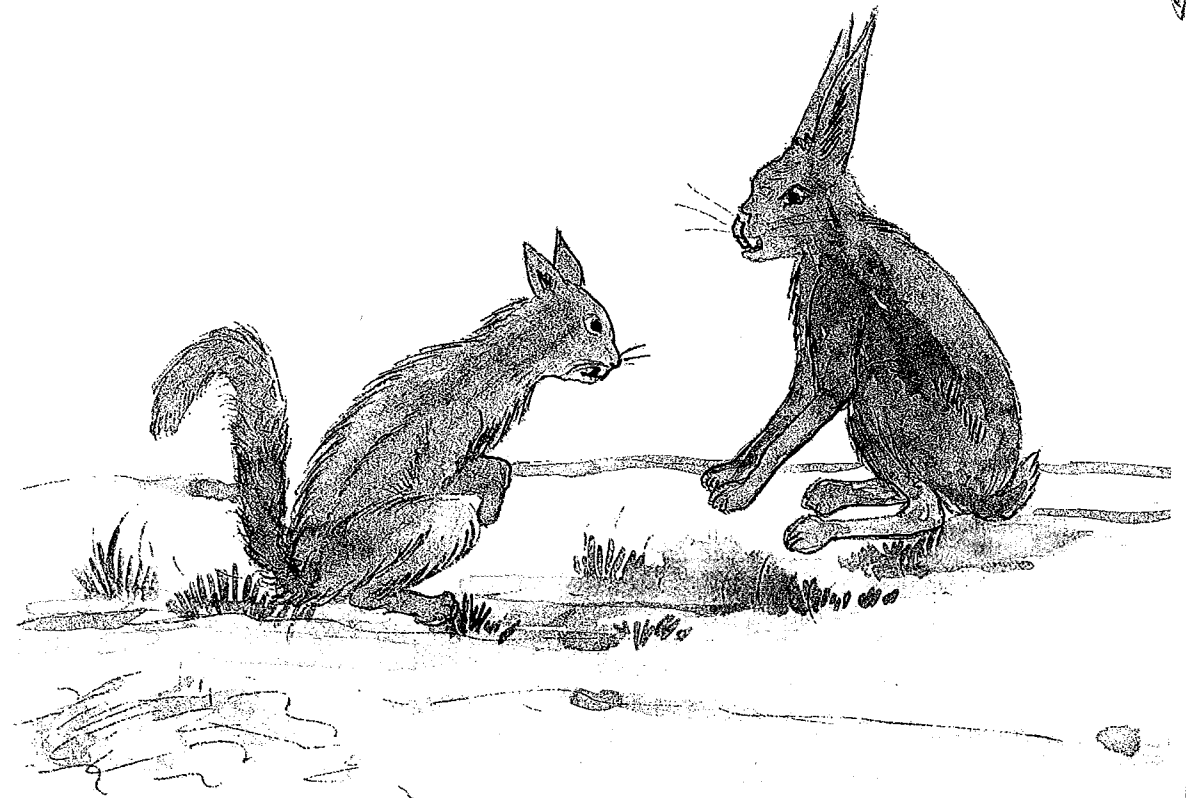
Dugu jera, nkelen nana sonsan fe yen. O k'a ma : « Jara jiginnen don tu in na, a to an ka taa a denw naani ».

Nkelen ko a sonna. U taato, sonsan ye kogomugunin ke finikolon do la, k'o siri, ka taa n'o y'a bolo. Jara be tu min na, u selen o ma, sonsan ko jara ma : « Anw nalen be denw naani ». Jara k'o diyara ale ye, ko denw file nin ye. Sonsan ye kelen ta, nkelen yere ye kelen ta. U sinna nsirasun korola ma.

Jara taara a ka dumunijini na. Sonsan taara nsira fan do fe, nkelen taara a danmagan. Sonnin, sonsan ye nsiraden do binnan sama k'a gere a yere la ka soru k'i kan sama nkelen ma : « An ka jaradenw faga ». Nkelen k'ale sonna. Sonsan ye nsiraden korota k'o ke nsiradili kan « po », ka soru k'a fo : « Ne ye n ta faga ». Nkelen yere y'a ka jaraden ta a kosen fila ma, k'o korota ka soru k'o fili ka na o ke nsiradili kan toyi, k'o kunkolo dayele. Sonsan sinna ka boli ka n'i jo nkelen koru ka soru k'a fo : « Ten ! Tentanten ! E ka jaraden faga ». O fo, jaraba nana i jo ko : « A kera di » ?

Nkelen y'i ko da. Jara ni sonsan y'a gen. Nkelen y'i to boli la ka wo do file k'i kulu ka jigin o konu. Jara ni sonsan y'i jo a da la yen. Je temeto y'u ye. O gere la u la k'u jininka. Jara k'a ma : « Nkelen ye n den faga ka soru ka na don wo in konu. Je k'u k'a to ale b'a sen fo ka taa se a ma. A ye dinge wugubali damine. A jamana minke, sonsan k'ale be don k'a laje ni nkelen yoru ka jan halibi. Sonsan donna. A ko nkelen ma : « Je de be dinge kan k'a sen ka na. Nin mine, kogomugu don. N'a sera i masurun na, i b'a seri a je na ». Sonsan sorola ka bo ka n'a fo jara ni je ye k'u ser'a ma kaban.

Je ye wo wuguba tugun. A y'a kun don wo konu k'a b'a laje ni nkelen yoru ka jan. O sinna ka kogomugu bee seri a je na. Je y'i pan ka bo, k'a fo k'a je cira. A jeji be suuru i ko sankise. Jara ko : « Na n k'a ye »!. Je y'i terun ka gere jara la. O y'a je were, k'o fiye. Nka a je fiyeto, o ji kera jara da konu. Jara y'i kanto « Je, e jeji bee ye kogu ye tan ! Mogo min te e sogo ma, o ye nen-kunun-ka-da-lankolon-to ye. Sanni nkelen ka bo, e ni ne n'a jrenabo ».

Jara ye je gen, k'a gen fo ka taa u tunun.

Sonsan donna nkelen nɔfe, k'a f'a ye : « Wa jara ni je be ɗogon na, sannu olu ka tila, i te bo »?

Nkelen bora. Sonsan k'a ma : « Ne m'a fo n be se k'i don ko bilen na ka tila k'i bo a la ? »

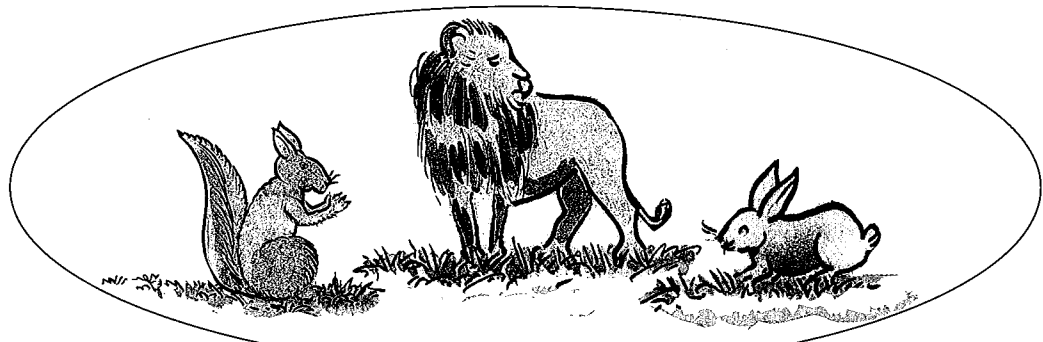
Nkelen y'a jaabi « I y'a fo, wa a kera ».

U b'o kuma na doron Waraba ni je kun bora fo gongon be duuru u ko. Jara y'i to yoro jan fe k'i kanto sonsan ma : « N dogo sonsan, i hakili to nkelen na yanni n be je ta jenabo ».

O folen, nkelen y'i kari tugun wo konɔ. Sonsan y'a deli, k'a deli, k'a negen, k'a negen a labanna ka bo. Sonsan k'a ma : « U taara tilebin fe, i te koron mine ».

Nkelen y'a ta ke pan-panni ye jiri ni jiri la k'a yere jini.

N y'a ta yoro min, n y'a bila yen.

Degeliw

1 Kumasen seben a jukɔrotomiw no na.

- Don do, nkelen nana sonsan ma.
- .....

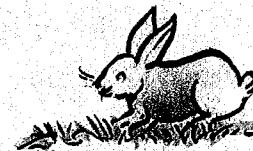
- Je temeto y'u ye.
- .....

- A jeji be suuru i ko sankise.
- .....

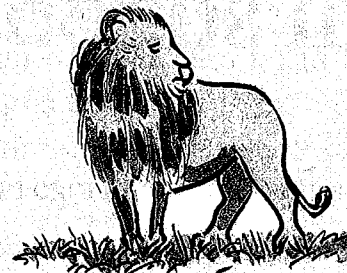
2 Daje min sebennen be sijre caman, o seben tiiri kan.

- _____ nkelen, kele, nkelen, nkalon, nkobon, nkelen
 _____ sira, nsira, nson, nsira, nsere, nsira, nsimini
 _____ jara, je, jara, jala, jamu, jara, jara.

3 Ja n'a konɔfen togo bolo di ɗogon ma.

- . ngon
- . sonsan

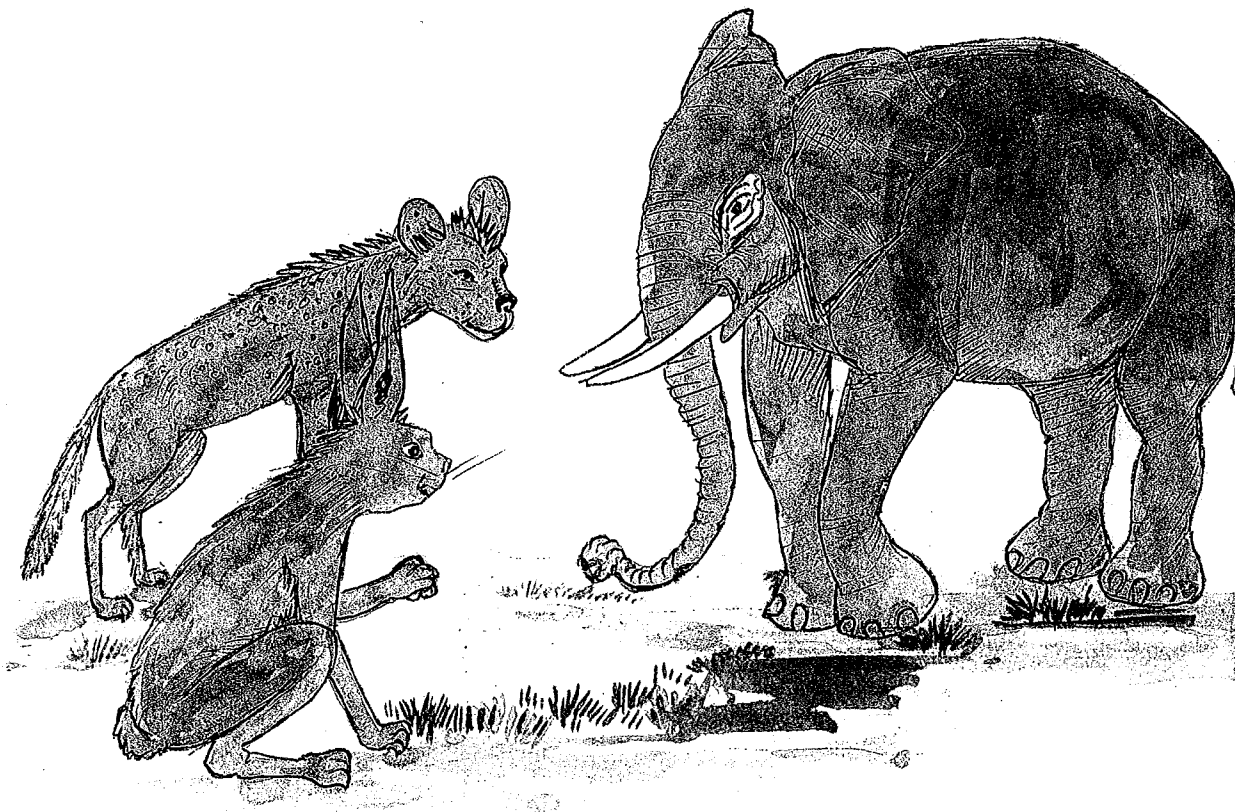

- . suruku
- . sama

- . je
- . jara
- . nkelen
- . nkolon
- . mankalan

Sonsan, suruku ni sogoba

Sonsan muso tɔgɔ tun ye Temugute. Suruku ta tɔgɔ tun ye ko Yiraba.

Suruku ko don dɔ sonsan ma, k'u ka je ka taa foro sene, k'ale be kungoda juman dɔ yɔrɔ don, n'u sera k'o baara, o be son ka fisaya u ma. Sonsan k'ale te foro sene wa a na jɔ dumanmayɔrɔ dun. Suruku k'o te baasi ye. O taara ka foro sene, ka jɔ sebekɔrɔ sɔrɔ. Sonsan y'o kibaru men tuma min, a y'i laben, k'a muso Temugute bila a jɛ, u ye suruku ka so segere.

U surunyanen u taayɔrɔ la, sonsan ye donkili damine : « Fen min be sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso. Benke sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso. Fen min be sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso. Benke sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso ».

Suruku dalen a ka bugu kɔnɔ, a ye donkili in dakan men. A wulila k'a muso segere gada la. A ko : « Yiraba, e k'i tulomajo. Donkili dɔ be ka ka da ka na ». Muso ye donkili men minke, o ko : « An be nin ke cogo di ? Toseri donna kaban ». Suruku ko : « Toseri to yen, an k'an yere jini ». Suruku n'a muso y'u digi. Sonsan n'a muso nana : Temugute ye to monen bɔ, ka taa na duman tobi a la u ka so, k'o dun.

O duguje, toseridon waati surunyanen, sonsan ye Temugute wuli k'a bila a jɛ, u be taa suruku ka so.

U selen so masurun na, sonsan ye donkili damine : « Fen min be sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso. Benke sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso. Fen min be sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso. Benke sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso ».

Yiriba be tofasa la. O y'i kanto suruku ma : « Kunun fen in be ka na de ! » Suruku ko : « To fili yen, an k'an yere jini ». U taara. Sonsan n'a muso nana to bɔ ka taa o dun u ka so. Nin ko in tora senna, ka taa suruku n'a muso ninaban fo k'a dama teme. Suruku k'a muso ma don dɔ : « E k'i ka jɔ susu. N be taa sogoba jini k'a fo a ye, n'o te kongo be jini k'an faga ».

Suruku ye sogoba jini fo k'o ye. Suruku ko sogoba ma : « Ne nalen tun be fen dɔ jɛfo e ye : nin y'a tile damado ye, anw te se ka dumuni ke an ka so. N'a kera ko tofasatuma sera, fen dɔ be donkili da ka na : ko fen min be sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso, benke sogoba faga kungo, sanko suruku n'a muso. N'o kera, an b'an ka to fili yen ka taa. Ne t'a don fen be kungo kɔnɔ, ko min be se e la, sanko k'i faga. Ijininkun ye nin ye. »

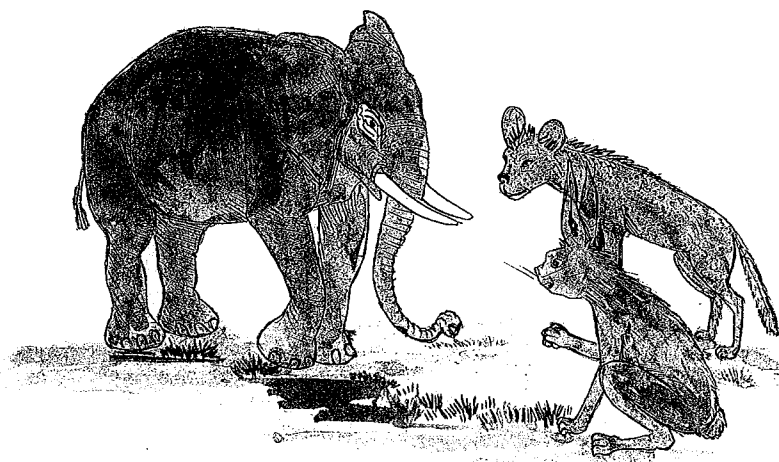
Bolofara III

Sogoba ni suruku nana jɔɔn fe suruku ka so. U y'a sɔɔ Yiraba be tobili la. U donna bugu kɔɔ k'u da. Sunɔɔ ye sogoba ta. Sɔɔnin Yiraba ko : « Ayiwa, aw minnu be dugu kɔɔ, a' tulo te fen nakan na wa ? » Suruku ye sogoba kunun ka dese, Yiraba ko : « N'a ma se ka wuli, a to yen, i ka na an ka taa ». Olu y'u digi. Sonsan ni Temugute sera tuma min, u y'a sɔɔ fo sogoba be gɔɔntɔ. Temugute taara tobɔgalama fa toseri goniman na ka n'o yelema sogoba sunɔɔbagatɔ tulo kɔɔ. O wulila ni bugu y'a kun.

A be boli, a be kule, a be suruku wele. Suruku y'a mankan men minke, o ko : « Ya ! Sogoba ni fen in kelen be jɔɔn na. Yiraba ko : “Bugu yere de b'a kun !” Suruku ko Yiraba ma : “An ka taa jɛfe” »

Sogoba bolila suruku ni Yiraba nɔfe fo ka taa bugu bee burun k'a ban. Suruku ni Yiraba sɔɔla k'a don ko sogoba don. U y'u jɔ k'a kɔɔ. Sogoba k'u ma : « A b'a jija ka yɔɔ in ye k'a to yen pewu. Fen in te fen juman ye ! A tegefe kelen de kera ne tulo kɔɔ. I m'o falen ye nen na ? Ni nin y'a' sɔɔ, a b'a' ni dugukolo damakefe. Ne taara. »

Suruku n'a muso ye kungoda in ye k'a to yen. Sonsan ni Temugute nana suruku ka jɔ bee bɔ, ka taa u ka so.

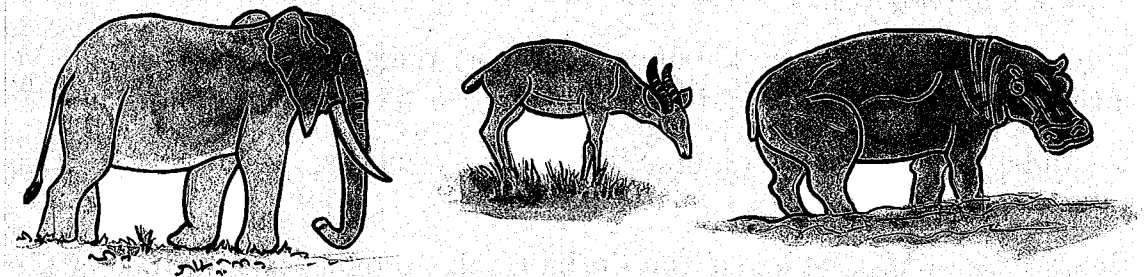

Degeliw

1 Kumasen damine seben

..... tɔɔ tun ye Temugute
 ..... wa a na jɔ dumanmayɔɔ dun.
 ..... sonsan ye donkili damine
 ..... o ye donkili in dakan men
 ..... suruku ka jɔ bee bɔ, ka taa u ka so.
 ..... kungoda in ye k'a to yen.

2 Ja min kofolen be nsiirin kɔɔ, o kunnafoni dilen seben

Sogoba

mankalan

mali

3 Dafɛ min sebenne be sijɛ caman, o seben tiiri kan.

_____ den, donkili, donkela, donkili, don
 _____ toseri, tosira, toseri, tobɔ, todun, toseri, toden
 _____ sogobɔ, sogoba, sogomugu, sogoba, sogoya.
 _____ nana, sonsannin, duga, sonsannin ; sogoba

Ɔɔɔtaa

San o san, utikalo la, kalancogo kura hukumu kɔnɔna na, karamɔgow ni karamɔgɔkuntigiw be bo jamana fan bee fe ka taa baara ke Ɔɔɔ. Baara in ye gafedilan de ye. A be ke fasokanw na.

San 1997, karamɔgow kamalila Ɔɔɔ kan i ko kɔnɔkulu. Ɔɔɔ kera jamana faaba filanan ye kunƆɔɔ saba kɔnɔ. Kan caman fɔbaga tun be yen : bamanankan, dɔgɔnɔkan, marakakan, bɔbɔkan, senefɔkan, minijɔnɔkan, kasɔnɔkan, bozokan.

Nin waati, n'i sera Ɔɔɔ karamɔgɔkalanyɔɔ dukene na, i te ke dunan ye abada, bawo n'i m'i balima do ye, i n'i sinankun do ye.

Baara be ke ni nisɔndiya ni tulon ye sanga ni waati bee. « Tulon te sebe sa, sebe fana te tulon sa ».

Baara be ke tile, a be ke su, tile t'o bali, san t'o bali. Nene ni funteni b'o cogo kelen na, hali Ɔɔɔ sosow ye kinni ke ka dese, u ma se ka gafedilannaw galabu kari.

KunƆɔɔ saba be dafa don min, kan bee y'a ka gafe dilan ka ban. Minnu be san fɔɔ la o, minnu be filanan walima sabanan na o, kalancogo kura kuntigi sewara ni baara bee lajelen ye.

Walasa mɔgow hakili ka to Ɔɔɔ na, kuluw y'a jini jemɔgow fe, kɔfaranafɔli ka fɔ. Wele bilala balaninfɔlaw ma. Taali su, olu nana yɔɔ sankɔɔta. Kan bee fasa fɔra kelen-kelen. Ni min ta fɔra, kene jemɔgɔya be di o ma nka tow be fara o kan ka fɔli diya o bolo. Ni fɔlisen do banna, do were be ta. Mɔgow y'u don, k'u keleku i k'u ma baaraba in ke.

Dugumɔgow bɔra fan bee ka na fara karamɔgow kan. Ce fara muso kan, denmisen fara mɔgɔkɔɔba kan, bee y'i jeniɔɔ fin.

Su kɔɔbayalen, jama carinna. Dow taar'u da, dow ye su to ke baro ni minenlaben na.

Sɔgɔmada jooa, kaariw nana ka bo Bamako. Mɔgow kɔɔɔra darakadun na k'u ka minenw ta ka mobilida magen. Bo mankan ni Ɔɔɔndigi-digi je.

Parantiw ye minen dow layelen ka dow don minendonyɔɔw la duguma.

Ɔɔɔmɔgow kelen k'a kɔɔsi ko minenw labenna, mɔgow donna k'u sigi mobiliw kɔnɔ.

Kɔɔnfemobiliw wulila fɔɔ, o ko bamakɔta.

Mɔgow faratɔla Ɔɔɔ na, u ye foli di Ɔɔɔ ma ka dugawu ke bee ka Ɔɔɔ sɔɔ here ni keneya la san were. Ka mɔgow t'o la mankanba do bɔra, jaa mobiliw fɔɔ min wulila, o taar'a kɔfe k'i cun dingɔ kɔnɔ. Bee bɔra mobiliw kɔnɔ ka na deme don olu ma. Sɔɔnin mankan were bɔra jeje tugun. Mobiliw filanan bɔɔ fana taara balan jiribolo la ka jemewitiri ci.

Jama sumayara. Miiri juguw nana. Bee y'i ta fɔ, nka mobiliw tugura Ɔɔɔ ko kokura fo « Puwenta ». Bamakɔtaalaw selen yen, u taar'a sɔɔ kɔɔnfemobiliw kelen tijenen don, mɔgow be munumunu na Ɔɔɔ ko i ko ntigije.

Soferew ni parantiw y'u bolo don k'u sen don, cogo si ma sɔɔ. A ma je u taara minen kuraw san Marakala. Ko ni ko min fila kera, o be dafa saba la, bamakɔtaalaw temenen Segu la ni kilometere tan Ɔɔɔ ye, kaari filanan pine cira f'a be fofɔ siraba kan.

Jama dusu kasilen jiginna k'i sigi jirisuma na. O yɔɔ bananku ni tiga sanna ka ban jemugu ni jemeye ce.

Mobiliw dilanni ye lere saba ta. Ala ni segen ni dusutije ani hami

juguw, mɔgow donnen mobiliw kɔnɔ nin sijɔ in mankan sumayara. Kaari sera Bamako surɔfanadun waati.

Bee ni tijenen y'i ka so magen.

Degeliw

Ɔɔɔninkali ninnu jaabi :

1. Mɔgo jumenw be Ɔɔɔ kunben Ɔɔɔ san o san ?
2. U ka baara jeminnen be mun ma ? A be ke kan jumen na ?
3. San 1997, kan jumen ni jumenw fɔbaga tun be Ɔɔɔ ?
4. Gafew dilanna tile joli kɔnɔ ?

Merumeru

Merumeru, to n ka n merumeru.
Jama te son ni do ma meru.
Merumeru, to n ka n merumeru

N'i kera dugutigi ye,
I ka ke dugutigi suman ye,
I ka cikan bila dugudenw ma,
Olu b'i ka laada ke,
Fo laada kojuman.

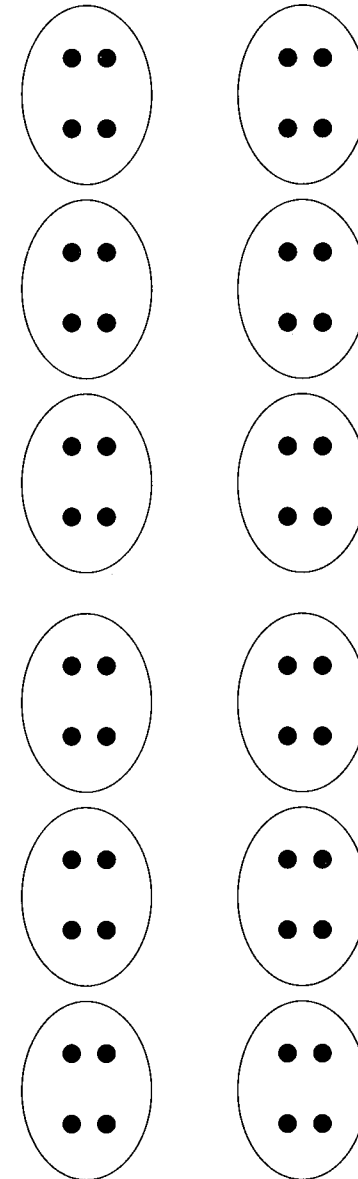
Merumeru, to n ka n merumeru.
Jama te son ni do ma meru.
Merumeru, to n ka n merumeru

N'i kera dutigi ye,
I ka ke dutigi suman ye,
I ka cikan bila dudenw ma,
Olu b'i ka laada ke,
Fo laada kojuman.

Merumeru, to n ka n merumeru.
Jama te son ni do ma meru.
Merumeru, to n ka n merumeru

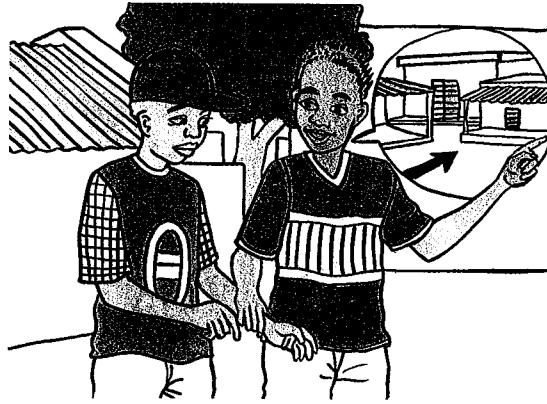
Wali

Minenw :
dingenin 12 : dingenin 6 be sira kelen o kelen kan.
belekise walima jiridenkise 48
mogo fila

Kecogo : Dingenin do belekisew be ta k'u bila tow kono kelen-kelen.

Suguyaala

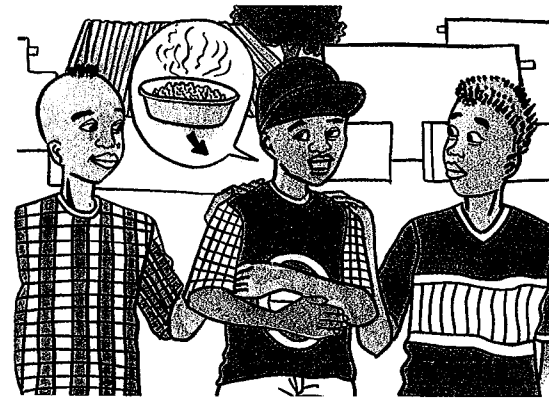
1 Ali : Buba, an ka teme sugu fe !
N be fen do san.

2 Buba : An ka taa dumuni ke
folo. Bi ye dogo ye, sanniketuma
te teme.

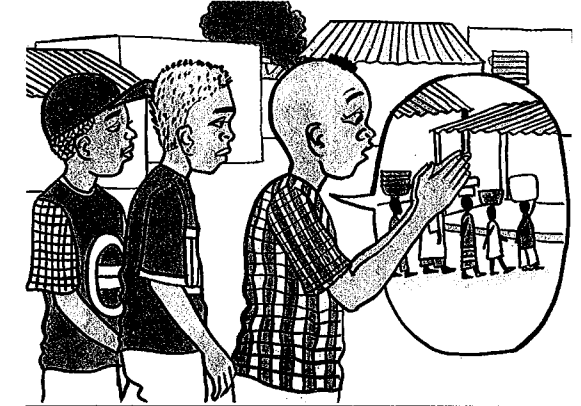
3 Musa : Tije don koyi ! N ka
sebennikelan bannen don. A' y'a
to an ka don sugu kono sije
kelen.

4 Buba : An be se k'a ke ten, n'o
te, tije yere la, kongu be ne na.

5 Sedu : Ce, i nugu tena bo i da fe.
Teme an ka taa !

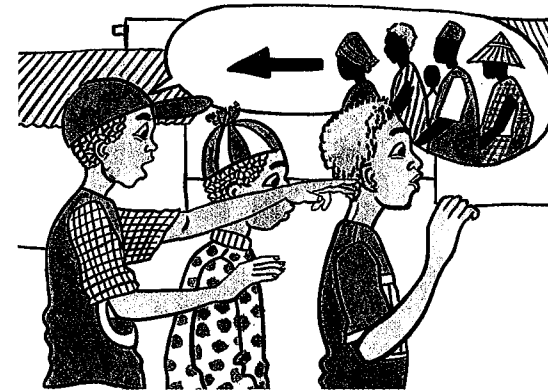
6 Musa : Aa, nka sugu in falen be
bi sa !

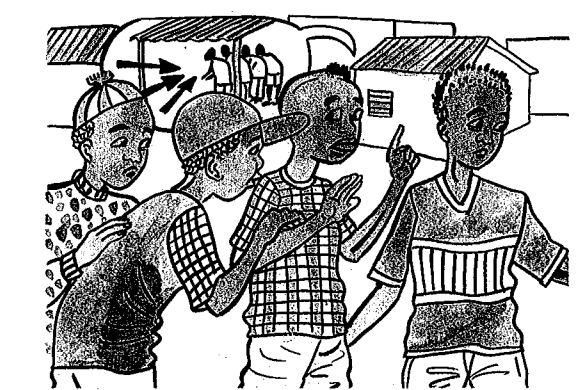
7 Ali : A' y'a' janto a' ka jufadaw
la de !

8 Sedu : Ni fen be mogo min kun
koni !

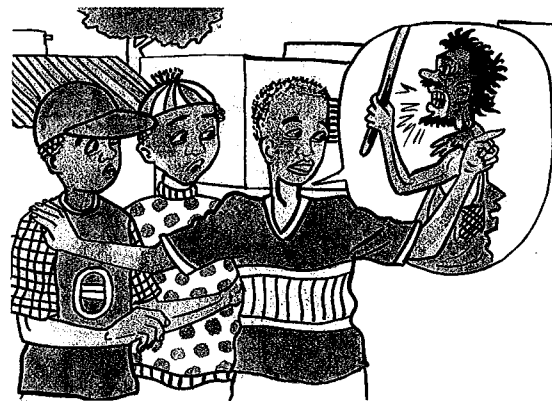

9 Buba : Heyi ! A b'i n'a fo jama
kun b'an kan !

10 Musa : An k'an den ga in
koro. U be do de ko !

Bolofara IV

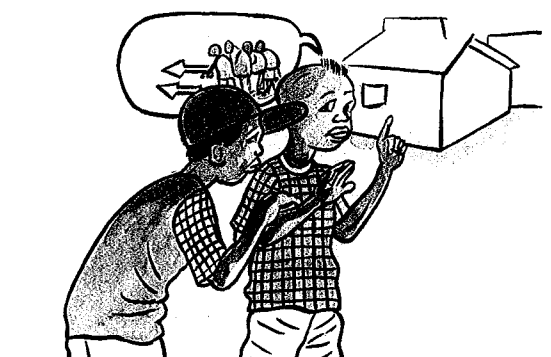
11 Ali : Ee, fato don ! Bere b'a bolo.

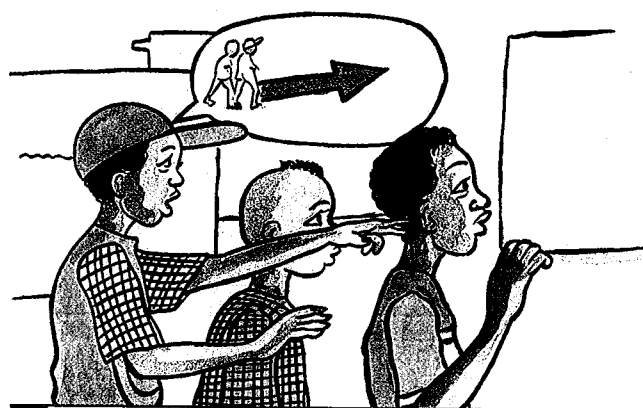
12 Sedu : A ye bere fiyeku !

13 Buba : Oo, do y'a poron !

14 Musa : Jama firila a kan.

15 Ali : An ka taa a laje !

Degoliw

1 Tiiri be daɓɓe min koɓo, o sebennen be siɓɓe joli ?

dumuni

- diya
- dumuni
- denni
- dumuni
- deme

sebennikelan

- sumanikelan
- sebennikelan
- sebennikelan
- samanikelan
- sebennikelan

fiyeku

- fiɓɓe
- fiyeku
- fiɓɓen
- fereke
- fisaya

2 Tiiri be daɓɓe min koɓo, o jooɓɓonaw lakoori

sugu,

sigi, sugu, sugu, siga, seɓe, sugu

jama,

jeman, jigi, jeɓe, jama, jama, janya

3 Daɓɓe min sebennen be siɓɓe caman, o seben tiiri kan bete, bere

_____ , noɓo, moɓo, muru, mugu, moɓo, moɓo

_____ , bere, tere, sere, bere, bere,

4 Kulu saba jelen be daɓɓe min na, o bolo di jooɓɓon ma.

• sugu

• joloko

• jama

• dumuni

• jama

• nugu

• nugu

• sugu

• sebennikelan

• jufa

• nugu

• sugu

• jama

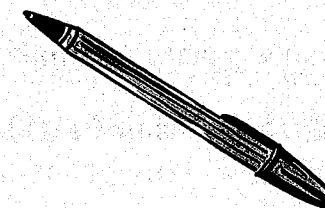
• janto

• bere

5 Ja n'a konɓen toɓo bolo di jooɓɓon ma

• tiiricilan

• sebennikelan

Sonsan ka kusiyen

S

Suruku ni sonsan tun ye teri ye. Wula o wula, u tun be taa yaala jirgon fe. Don do, sonsan ko suruku ma k'ale ye kusi san, a b'a fe ka ku sene nka a t'a jirgon.

Suruku ko ale be ku sene san o san, ko ko gelen te : « I b'a fo i muso ye a ka kusi ke daga kono k'a tobi fo ka taa a fara peren-peren. A be soro k'a bo. i be taa dinga sen foro kono k'a don yen, tile tan ni duuru. Ni tile tan ni duuru dafara, i be taa dinga wuguba, i b'a soro a siyen bolen don, i b'olu tige k'u turu. Sonsan seginnen so, a y'a k'o cogo la, ka soro ka n'a jefo suruku ye. Su koli sumayara suruku jena. A y'a muso bil'a je. U taara ku in jini fo k'a ye. U ye dinga wuguba ka ku bo. U nan'u sigi u ka so k'a bee dun k'a ban.

Don do la, sonsan taara a ka ku laje. A y'a soro a bee bolen don. A kabakoyalen y'i kanto : « A fo tulo be se k'a men ko suruku sera ka nin jirgon ke ne na ?. Ne na ko da suruku kan nin sen in, a ma min jirgon ye folo ! »

Wulada do fe, u boto u ka yaala la, sonsan sinna k'i tige k'i fili duguma, k'a ke yele ye fo a jiejisira fila be suuru. Suruku kononaganna. N'a ye sonsan jininka a yelekun na, o te se ka fen fo a yelekun na. A sorola k'i kanto : « N dogo sonsan, kana n ke mogolankolon ye fiyewu. N ye n miiri kuma do de la sisan, o de ye n yelekun ye ».

Suruku ko : « O ye mun ye ? ».

Sonsan y'a jaabi : « Bilakoroya !. Bilakoroya ye ko jugu belebele de ye ! »

Suruku ko : « Han ? I ka kuma ye tije ye. Nka, n dogo sonsan, ne dun ma boloko de ».

Sonsan ko : « E ma boloko ? Kan'a woyo tulo were ka don a la ! Paati man jugu fo sakana ! Kabini ne ka cekorobaw be balo la, e ma se k'o fo ? I y'a don koni an ka du bee ye bolokolikela ye ?

Suruku ko : « Ni cekoroba te balo la, ne tena n wasa don e la » ?

Sonsan ko : « Ne ma mogokoroba boloko folo de !

Suruku ko : « I n'i dege ne ta kan. »

Sonsan ko : « Wa, taa duloki jini ka na an ka se je ma ! ».

Suruku taara a muso ka taafe do ceci k'o bila a kanna ka soro ka sonsan ka so segere. U ye sira mine ka taa je bara. U selen, sonsan sorola ka bolokoli damine. A b'a tige ka taa cogo min, a b'a tige ka taa ten fo k'a ban pewu. A

sarola k'a fo ko suruku ka wuli. O y'i goma. O ko : « N dogo sonsan, ne na bo ni na koni » ?

Sonsan ko : « I be bo nin na nka ne ye suruku kononton boloko, olu bee sara. »

Suruku ko : « A fo tan sa ke ! Ne yere te bo n ta in na sa !. Sonsan y'a jaabi : « I be bo a la. N be kononton in boloko tuma min, o y'a saru n m'a fura saru. Sisan, a fura be n bolo nka dakorofura don. Ni joli ye tile naani ke, n be fura ke a la, i be keneya ».

Suruku taara i da a ka so, tile saba, majumako la. Tile naaninan dugu jera yoro min, a k'a muso ka taa sonsan wele. Sonsan nalen a ko suruku ma : « Sisan, i be mogu bila ka taa kusiyen bo ka na, n be n ta ketaw k'o la, k'o foroki, k'a k'a la. I be wuli sisan ».

Suruku ko : « Kusiyen be saru wa ? » Sonsan ko : « A be saru ke, ne ta be yen. E ko ne k'a ke cogo min na, ne y'a ke ten wa a donnen ka ca tile tan ni duuru ye. I y'a don siyen ka kan ka saru o la ? »

Suruku ko : « E ka ku wa ».?

Sonsan ko : « Owo, ne ma taa a bo folo, o be yen ».

Suruku ko : « Ni dowere te o ko, a fo ne be sa k'a sabu ke o te yen ».

Sonsan ko : « N'o te yen, e de b'a don. Ne koni ma taa a bon, wa fura were t'a la o ko. O tuma, ne m'i faga, i y'i yere faga. Ne taara so ».

Suruku y'o sako kelen ke.

Degoliw

1 Kumasen seben a jukorotamiw no na.

- Suruku ni sonsan tun ye teri ye.

- Sonsan seginnen so, a y'a k'o cogo la ka saru ka n'a jefo suruku ye.

- Ni cekoroba te balo la, ne tena n wasa don e la ?

2 Kumasen kelen o kelen seben sijre fila.

- Bilakoroya ye ko jugu belebele de ye.

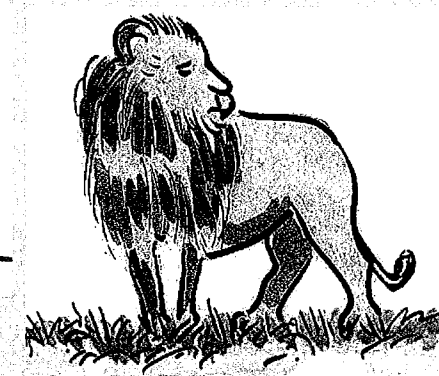
- Wa, taa duloki jini ka na an ka se je ma !

- Suruku y'o sako kelen ke.

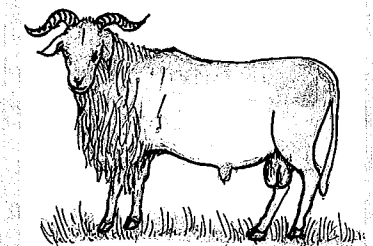
3 Ja min kofolen be nsiirin konu, o kunnafoni dilen seben.

sonsan

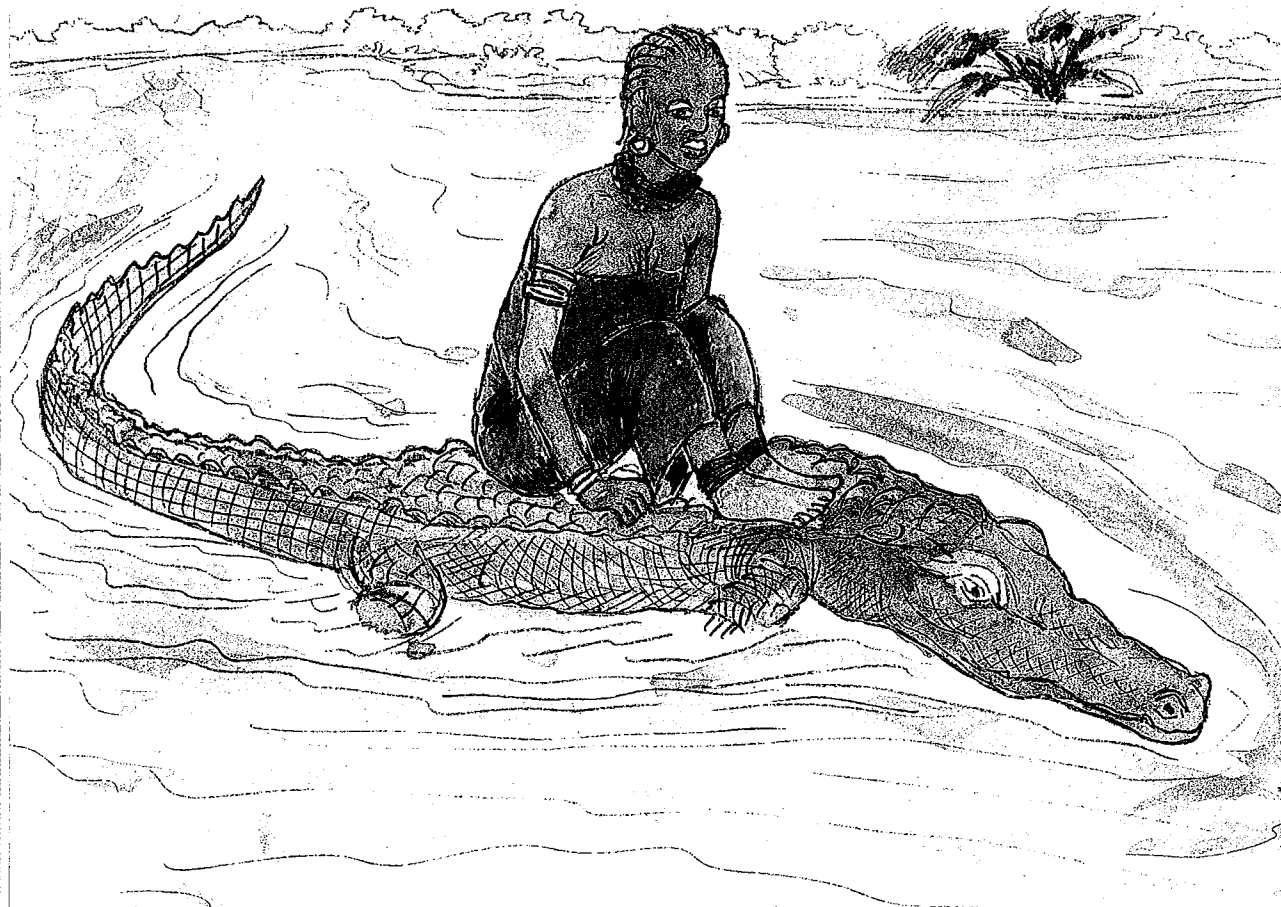

waraba (jara)

sagajigiba

Tɔnpɛkɛ

Nin kera npogotiginin do ye ko Tɔnpɛkɛ. A tun ladamunen don, w'a tun be baara ke, o y'a dan ye. A mankuƙu jumanw koson, kamalen do bora ba kofe ka n'a furu siri. Kamalen in fana tun togo bolen don kosebe a ka dugu la cike siratige la. Laadalafenw bolen, Tɔnpɛkɛ tora taakasegin na a ka dugu n'a cela ce.

Samiyedonda, Tɔnpɛkɛ wulila don do k'a be taa bo a cela la. O y'a soro ji bere te ba la. A ye kalo dama ke yen. Waati min, a y'a naniya ka segin so, san tun be na tuma ni tuma nka baji tun te mogo bali ka teme.

Sogomada joona, Tɔnpɛkɛ y'a ka minenw ta ka sosira mine. A be bo min kalama, ba falen don tewu f'a be jaman. Tɔnpɛkɛ selen bada la, a dabali banna. A jigi tigelen y'i jo, k'i jo, a ma tigeƙogo si soro ba la. K'a t'o la, bamaba do y'i yaara ka bo ji la k'i kanto a ma : « Mun y'e se yan nin waati in na ? E be taa min ? » Tɔnpɛkɛ y'a jaabi « Ne tun taara n cela la. N b'a fe ka segin so ». Bama gerela a la k'a fo a ye « Ne be se k'i lateme nka fo i ka layidu ta n ye k'i te fen fo mogo si ye ». Tɔnpɛkɛ y'i kali k'a te fen fo.

O kelen, bama y'i biri, Tɔnpɛkɛ yelenn'a ko la ka ba tige. U selen dankanda la, bama k'a ma : « Sere ka ji ko bee la, i ni ntugannin ka taa jigon fe. Ale na ke ne je ni ne tulo ye a' ka dugu la ». Tɔnpɛkɛ ni ntugannin taara u ka dugu la o cogo la. Kabini dugumogow je dara Tɔnpɛkɛ kan, bee dabali banna. Mogow y'a jininka a ye ba tige cogo min, a ma son ka gundo boroto.

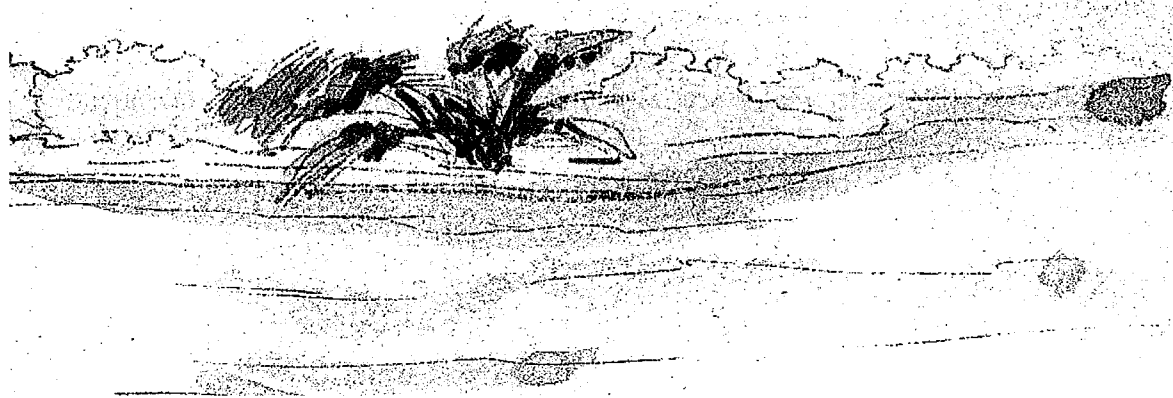
Musokoroninw te ban kosegesege la, u te keje ko la fana. Don do, Tɔnpɛkɛ momusokoronin ye dumuni duman do tobi ka Tɔnpɛkɛ wele f'a ka soju la. K'u to dumuni na, a ye Tɔnpɛkɛ jininka ba tigeƙogo la. O y'i kun biri, k'i miiri, k'i miiri. A y'a jini musokoronin fe a ka se a da la, a kana gundo in fo mogo si ye. Musokoronin y'i kan di. O y'a soro ntugannin sigilen be so sanfe. Tɔnpɛkɛ ye gundo boroto yoro min doron, ntugannin y'i kanto tufa sanfe : « Ee, Tɔnpɛkɛ ! Ee Tɔnpɛkɛ ! Ee sonna ka layidu tije ! N be taa nin fo bama ye bi ». Tɔnpɛkɛ kirinnen tora. Musokoronin y'i kant'a ma : « Kana jore, fosi t'i soro, n bena dabali do d'i ma, min b'i kisi ». A ye keningekise, saƙokise ani finikise di Tɔnpɛkɛ ma k'a fo a ye : « Bo sisan i ka ba sira mine. Ni ntugannin tugura i nefe, i be keningekise seri folo, k'a t'o dumuni na, i be do bo sira la. N'a tilar'o la ka kun i la, i be saƙokise seri. N'a kunn'i la kokura, i be finikise seri. Sann'a be tila o la, i be se bada la ». O fora cogo min, o kera ten. Tɔnpɛkɛ ye keningekise ni saƙonkise seri ntugannin y'o bee dun ka boli ka kun a la, nk'a ye finikise seri tuma min ntugannin y'i yere di o ma. A bolila joona ka ba segere. A selen bada la, a ye bama soro yen, a y'i kant'o ma k'a b'a fe ka segin a cela la. Bama ye Tɔnpɛkɛ jininka ntugannin na.

Bolofara IV

Tɔnpeke y'a jira ko ntugannin nabaliya b'ale ka saratitigiya sementiya. O bee la bama tun b'a fe k'i ban nka Tɔnpeke ka kuma sera a korɔ, a sorɔla k'i biri, Tɔnpeke yelenn'a ko la ka ba tige.

Tɔnpeke jigin ka bo bama ko la ani ntugannin ka se bada la, si ma korɔya si ye. Tɔnpeke ye do fara a senna kan.

Bama ye ntugannin jininka ni Tɔnpeke ye sarati tije. Ntugannin y'i kanto : « Tɔnpeke y'a fo ke, a y'a fo ». Bama k'a ma : « N'a fo n tulo korɔ, ne m'a men ka je ». Ntugannin y'i gere. Bama k'ale m'a faamuya kosebe, k'a ka n'i sigi a dakala kan k'a fo. Ntugannin nan'i sigi bama dakala kan k'a be kuma yoro min, o y'a t'a kun ma cawu, k'a jimi ngerele-ngerele. Ntugannin ka janfa n'a ka nafiya cir'a da.

Degeliw

1 Kumasen laban fo.

- A tun ladamunen don. ....
- Laadalafenw bolen, Tɔnpeke .....
- Sogomada jooona .....
- U selen dankanda la, bama k'a ma : .....
- Don do Tɔnpeke momusokoronin ye dumuni duman do tobi ka .....
- Ntugannin nan'i sigi bama dakala kan k'a be : .....

2 Daje min sebennen don sijte caman, o seben tiiri kan

- _____ npogo, npogotigi, npiye, npogotigi, npolon, npogotigi
- _____ nana, naniya, nunuma, naniya, nunan, naniya
- _____ ntugannin, ntama, ntugannin, ntamaro, ntenen

3 Kumasen kelen o kelen seben sijte fila

- Tɔnpeke tora taakasegin na a ka dugu n'a cela ce.
- O y'a sorɔ ji bere te ba la.
- Musokoroninw te ban kosegesege la wa u te keje ko la.
- O y'i kun biri k'i miiri, k'i miiri.
- Ntugannin ka janfa n'a ka nafiya cir'a da.

Kalanyɔrɔ dukene saniyali : ɗamanɗamɗo

Minenw : furannanw, arato, minenw, werew...

Kulu fɔlɔ : Kalansow da furan. ɗamanw ke ton ni ton ye.

Kulu filanan :
Baara be damine kalanyɔrɔ cemance la.

Kalanyɔrɔ tila kelen ɗaman tɔmɔ ka bo cemance la ka taa tilebin fe. U ke ton ni ton ye.

Kulu sabanan : Baara be damine kalanyɔrɔ cemance la. Kalanyɔrɔ tila kelen ɗamanw tɔmɔ ka bo cemance la ka taa korɔn fe. U ke ton ni ton ye.

Kulu naaninan :
Kalansow ni kalanyɔrɔ lamini kogow furance ɗamanw tɔmɔ. U ke ton ni ton ye.

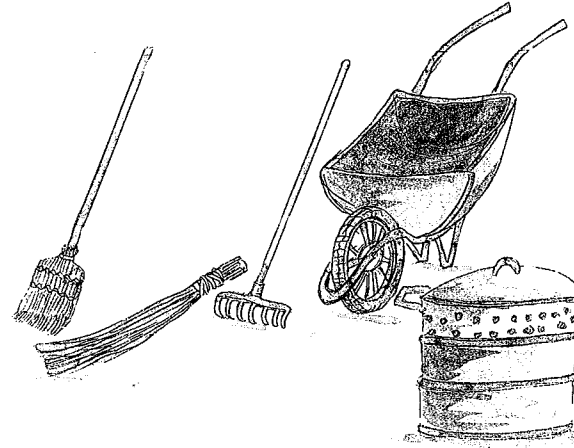
Kulu duurunan : Fileri minnu be kalansow jefɛ ani kalanyɔrɔ dukene yɔrɔ werew la, olu ɗamanw tɔmɔ. U ke ton ni ton ye.

Kulu kelen o kelen :

Tilalen ko baara fɔlɔ la :

- I ye ɗamantonnin minnu dilan, u ke minenw korɔ. Taa u bon.

- Taa i tegew ko.

Kalanbaliya

N balimaw, kalanbaliya ye dibi ye de !

Salon, ne tun te se ka siginiden kalan.

Salon, ne tun te se ka jateden kalan.

Nka ɗinan, ne be se kunnasebenni na.

Wa n be se ka jatemine fana ke.

Ne bangebaw, sijeya te kalan na,

Denmisenya fana te kalan na.

Kalan be ke ni dusu de ye

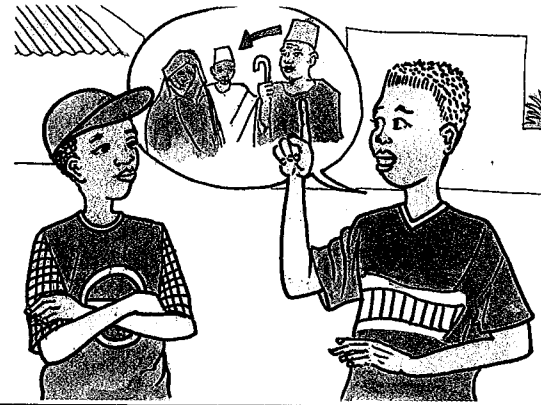
Wa ne be kalan ke fo ka n kunkolo fa.

Mamadu Flakate

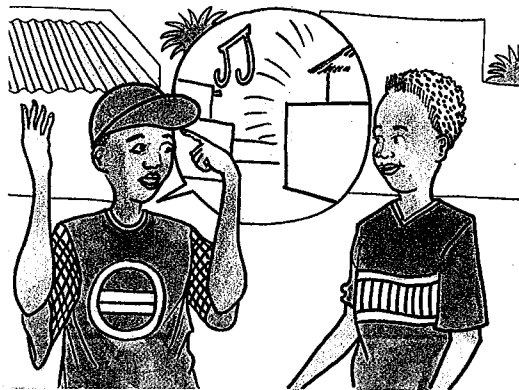
Sirabakankasara

1 Buba : N ka ce, aw minnu ye dugu tulobaw ye, n kunnafoni.

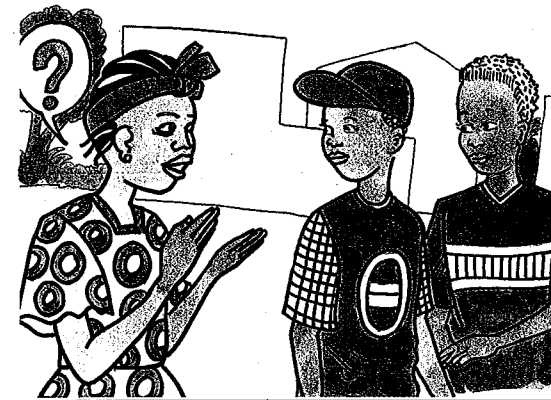
2 Ali : Koba be dugu la bi. Dugutigi yere de den ka furusiri be senna.

3 Buba : Ala la, n don t'a la ! Nka n samina mankan fe siraba kan.

4 Ali : Wa furusiri in gintan labanna kasara de la koyi !

5 Mariyamu : Cogo di tan ?

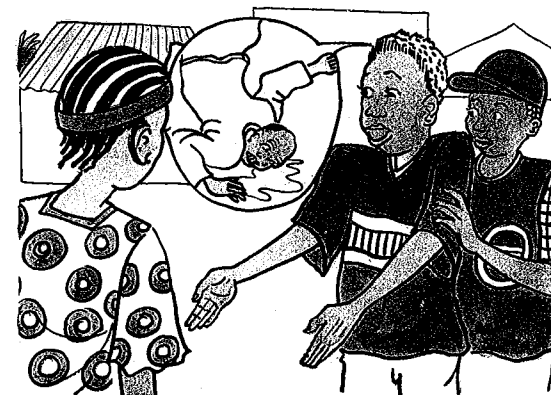
6 Ali : U boto meri la, kamalen werewereto do taara i soori n'a ka motoba ye mobili jukoro.

7 Buba : Patisakana !

8 Mariyamu : Kori a ma juguya ?

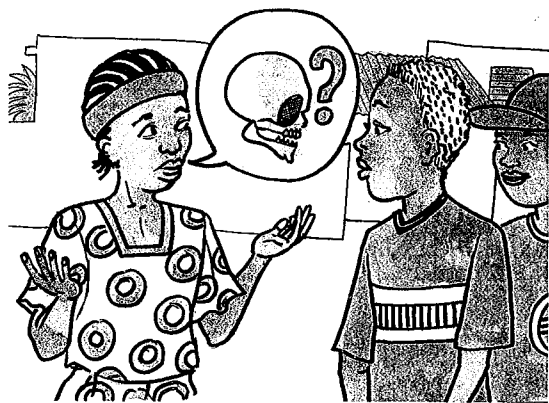

9 Ali : O kuma dabila. A binna sira cemance la, ka sin k'a suma o yorɔnin bee... joli kɔni te.

10 Temesenna do : Jamadonya fe, motoboliba ye farati ye nka aw bidenw kɔno k'aw ni negemafenw dara.

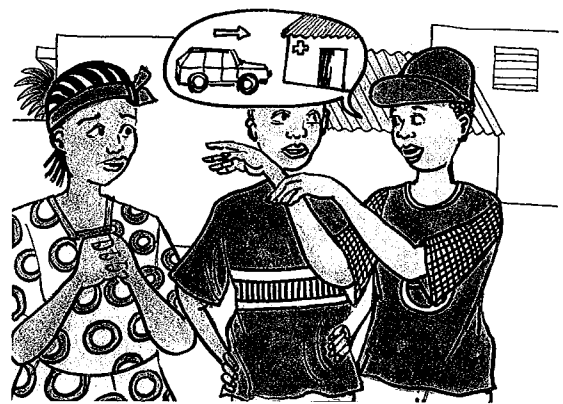
Bolofara V

11 **Mariyamu** : Kori kamalennin ma to a la ?

12 **Ali** : A be bo a la ka bala ne na, sabu, a binko cejuguyara.

13 **Buba** : Hun ! An te jre don a la de. Mabilitigi do koni y'a ce ka dogotorsoso magen.

14 **Mariyamu** : Bana ni ni te fan kelen fe.

15 **Temesenna** do : Ala k'an kisi nega tooro ma.

Dogaliw

1 Tiiri be daɓɓe min koro, o sebennen be sijje joli ?

motoba   mobili, motoba, montoro, teren, motoba
kamalen   jama, kamalen, cekoroba, muso.

2 Tiiri be daɓɓe min koro, o jorgonnaw lakoori.

Dugutigi : duguden, dugumogo, dugutigi, dunden, dutigi, dugutigi
furusiri : furusiri, furufuru, furusiri, furusa, furuba, furusiri, firifiri

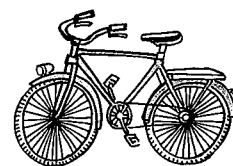
3 Daɓɓe min sebennen be sijje caman, o seben tomiw no na.

gintan, gongon, gintan, gingin, geregere, gintan,.....
cemance, cema, cemance, ceman, cemance, cesiri,.....
fitiri, farati, sarati, farati, karati, farati,.....

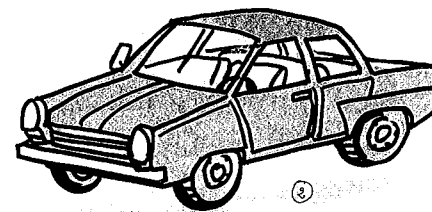
4 Daɓɓe minnu ye kelen ye, olu bolo di jorgon ma.

• siraba	• werewereto
• bidenw	• negemafen
• mobili	• mobili
• werewereto	• siraba

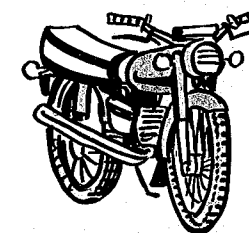
5 Ja min be kumajorgonya fen do kofa, o kunnafoni dilen seben

negeso

mobili

motoba

Falatɔnin

N

Nin kera cenin do ye, a fa n'a ba bee sara k'a to to a momuso ye. Don do, a n'a momuso taara galabosiyoro la. Momuso ye kononin do mine k'o d'a ma.

Cenin taara kononin bila numuke ka tasuma na, kononin jenina f'a tuluji be toni. Numuke kelen k'o ye f'o daji be bon a ka duloki kan. A ma je numuke ye cenin ka kononin jimi. Cenin ma kuma numuke fe f'a tilalen, a sorola k'i kanto: « N ka kononin sara. Ne bora ni kononin in ye galabosiyoro la, n momuso de y'a di n ma, a sara de ! ». O kelen, numuke ye muru kura d'a ma.

Cenin ni muru in taara kungo kono. A taar'a soro botigelaw be k'u ka bo tige u bolo la. A y'i kant'olu ma : « Sann'a' ka bo tige n'a' bolo ye, a' te muru mine ? ». Olu ye muru mine ka bo tige k'a tige fo ka muru kari. Cenin k'olu k'a ka muru sara. Olu ye segi jumannin do dilan k'o d'a ma.

Cenin ni segi taara, ka taa, fo ka taa se sitomonaw ma, olu be ka si tomo ka k'u ka finiw kono. Cenin y'i kant'olu ma : « Sann'a' ka si tomo ka k'aw ka finiw la, a' te segi in mine k'a' ka si k'o kono ? ». Olu ye segi mine k'u ka si k'o kono. Sitomo be ban waati min, segi bee kari-karila. Cenin k'olu k'a ka segi sara. Olu fana ye situluba d'a ma.

Cenin ni situlu taara, ka taa se sanke do ma. A ye situlu da sanke sanfe, tile y'o bee yeelen. Cenin ko sanke k'a ka situlu sara, o fana ye dogo jalan caman d'a ma.

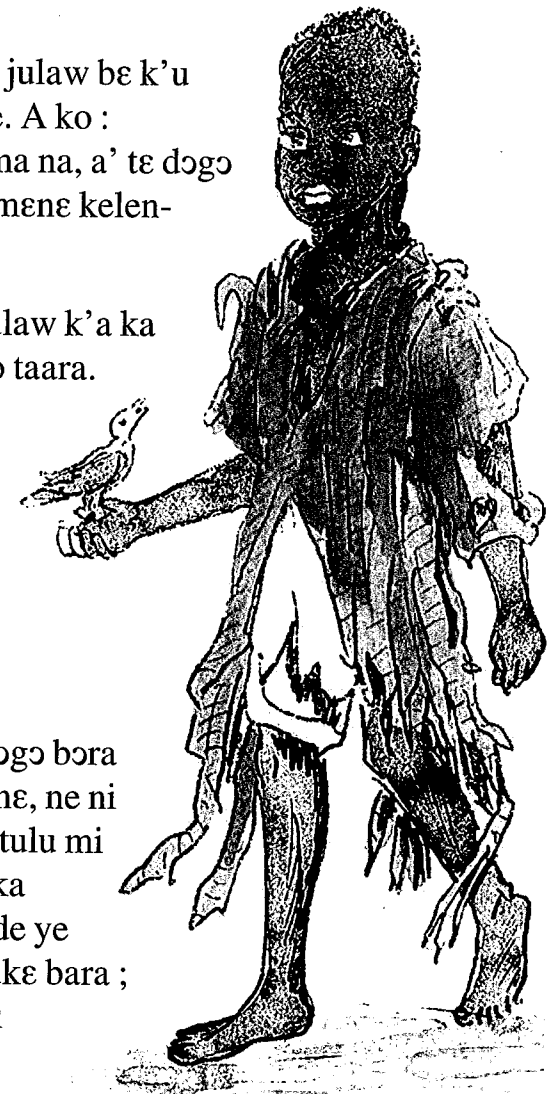
Cenin n'o dogo jalanw taara, ka t'a soro julaw be k'u sen kelen don tasuma na k'o ke dogo ye. A ko :
« Ee, kabako ! Sann'a' ka sen don tasuma na, a' te dogo jalanw mine ! Olu fana ye dogo jalanw mene kelen-kelen fo ka t'olu ban.

Dogo jalanw bannen jeni na, cenin ko julaw k'a ka dogow sara. Julaw ye kogo d'a ma, a n'o taara.

A taara se baji ma. A ye kogo bee ke baji la ; o yeelenna. A ye nin donkili da.

« Baji i te n ka kogo di n ma ; ne ni nin kogo bora julaw bara. Julaw de ye ne ka dogow mine, ne ni dogo bora sanke bara, sanke de ye ne ka tulu mi ne ; ne ni tulu bora situ la ; situ de ye ne ka segi mine ; ne ni segi bora botu la ; botu de ye ne ka muru mine ; ne ni muru bora numuke bara ; numuke de ye ne ka kononin jimi ; ne ni kononin bora galabosiyoro la, n momuso de ye kononin di n ma ».

O kelen baji ye salen belebele d'a ma, a n'o taara, ka taa, ka taa, a sera masake do ka yoro la. A y'a soro masake b'a fe k'a denmuso npogotigi falen do kantige k'o ke lahiya ye. A y'i kanto masake ma : « Kan'i denmuso faga ! Salen in mine, i k'i denmuso di n ma ! ».

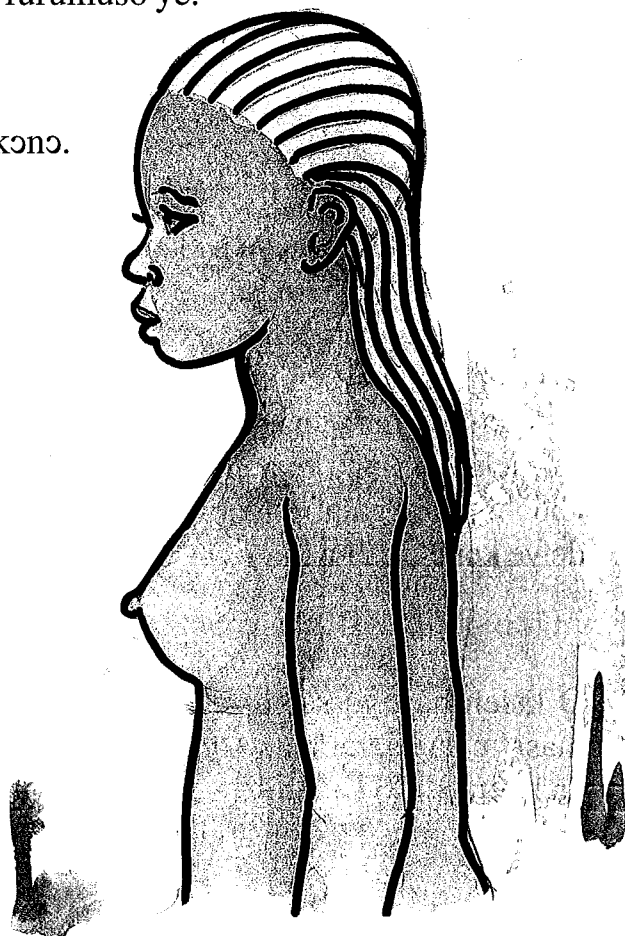
Masake y'a denmuso di cenin ma ka tila k'i jo n'u ka koro musaka bee ye.

Masake denmuso ni cenin ka koro jenajew diyara, o kera diya dan ye. Dununw, balaw, filew ni donkili dumanw ma kotige fiyewu.

Dumuni dumanw, sogo tulow ni minfenw ma ke fosi ye. Cebalenw y'u min, k'u fa ka tila ka taa njan fe.

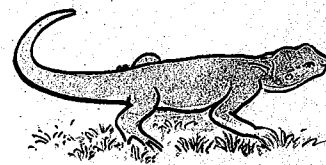
Jenajew bannen, cenin n'a muso seginna ka t'u ka dugu la. A y'i kanto a momuso ma : « I ni ce. I ye kononin min di n ma, o de ye muso in lase n ma ». Momuso ye dugawu k'a n'a furumuso ye.

Sababu de be jurufilen lase kolon konon.

Degeliw

1 Ja min kofolen be nsiirin konon, o kunnafoni seben.

basa

kononin

line

2 Daje min sebennen be sije caman, o seben tiiri kan

_____ falatonin, fulakenin, falatonin, funekenin, falatonin
 _____ simo, situlu, sisun, siju, situlu, sibulu, situlu, si
 _____ monen, moke, momuso, mogo, momuso, momuso.

3 Kumasen seben a jukotomiw na na

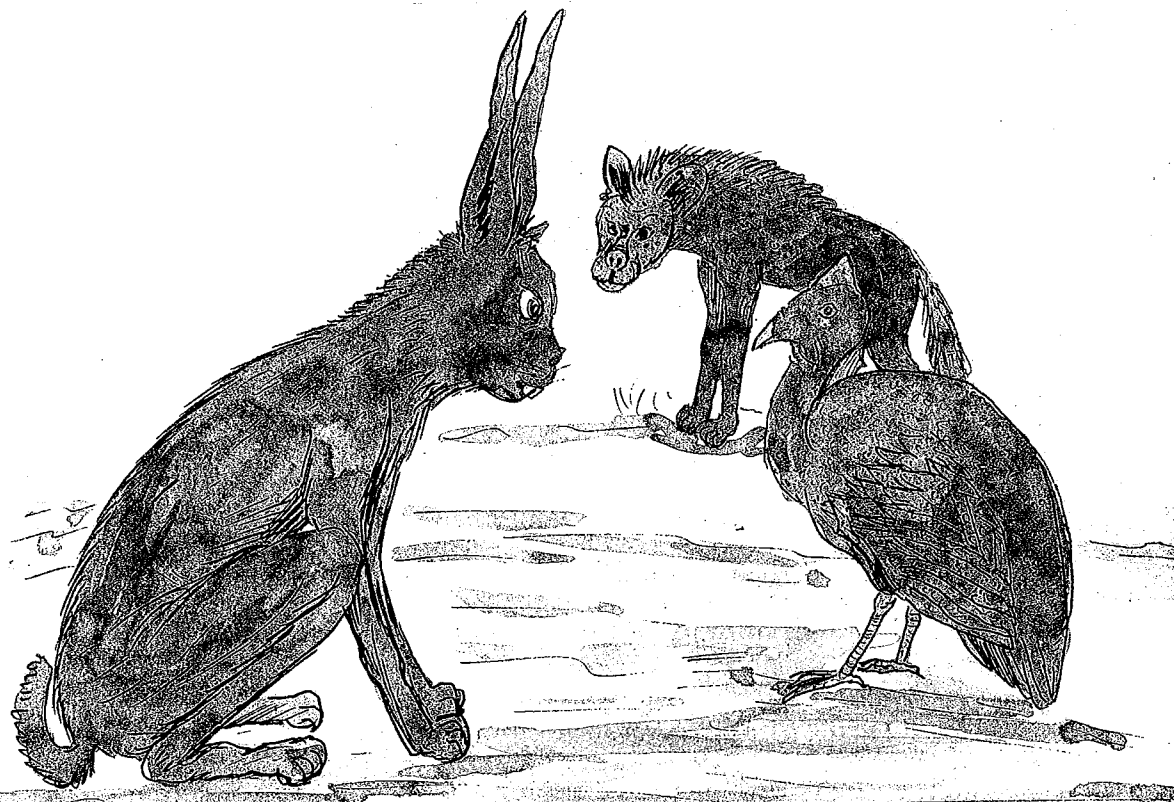
• Nin kera cenin do ye.

• Momuso ye kononin do mine k'o d'a ma.

• Olu ye segi jumannin do dilan k'o d'a ma.

4 Kulu saba jelen be daje min na, o bolo di jagon ma.

• cenin	• musaka	• numuke
• duloki	• kabako	• kungo
• numuke	• cenin	• musaka
• sitomonaw	• momuso	• ma
• musaka	• numuke	• cenin
• segi	• tasuma	• masake
• falatonin	• jimi	• konon

Sonsan, surukuba ni kamiw

Ny'a da nin na : sonsannin ye balanin dilan, o y'a soro a ye kami caman kodon fuga la.

Don do la, a taara ni ji ye k'o sigi a koro, ka taa ni furannan ye k'o bila a koro, ka taa ni sansara ye k'o sigi a koro, ka taa balanin da fuga la, ka donkilinin in da : « Fugalakami we donde, tulonga fisa keke ye donde. A' ye n'an ka tulonga ke donde, donde kami we donde » !

O tuma, kami bee bolila ka bo tu la ka na. Sonsannin ye bala diya, ka donkili da. Kamikulu bee bolila ka na ! U nana minke, bala diyalen, sonsannin ye furannan don ji la, k'o seri kamiw kan. O y'a soro a ye sansara dayele sa. Kabini a ye furannan don ji la, k'o seri kamiw kan a kulela : « San be ka na. An ka don yan. A' y'a' teliya n'o te an be jigin ». Kami bee bolila ka don sansara kono.

Sonsan bolila, ka sansara datugu kamiw da la, k'o ta k'o bila a kere la, ka balanin ce ka taa kami bee bo, k'u faga, k'u di a muso ma. A muso y'olu jiran, u n'u denw y'olu dun.

Suruku muso taara tasuma ta sonsannin muso fe. Sonsannin muso ye kamisogo donnin da suruku muso tege. A ko « Koomuso, i te nin bila i jinw ni jigon ce ! »

Suruku muso y'o dun k'i kanto : « Nin ka di sa ! A' ye nin kamisogo bee bo min ? »

Sonsan muso ye kamisogow sorocogo f'a ye. Suruku muso taara so ni sogo donnin ye. A y'o donnin da suruku tege. Suruku ko : « E ye nin bo min ? ».

A muso ko : « Surukuba, e te foyi ye, i ka kolon. Sonsannin be taa dijje don o don ka kamiw faga ka n'o di a muso n'a denw ma. Tijje na, sonsannin ka kise n'i ye ».

Surukuba muso ye surukuba sebe korofa. O kelen, surukuba wulila ka balanin ta ka taa fuga la. Surukuba nalonnen don cogo min, a ye balanin da fuga cemance la, ka ji sigi a koro, ka furannan bila a koro, ka sansara dayele, ka donkilinin da. Kamikulu bee bolila ka na.

Bolofara V

Surukuba nisɓndiyara. A ye dɔ fara fɔli diya ni dɔnkili kan. Tuma dɔw fo daji be na a da kɔnɔ.

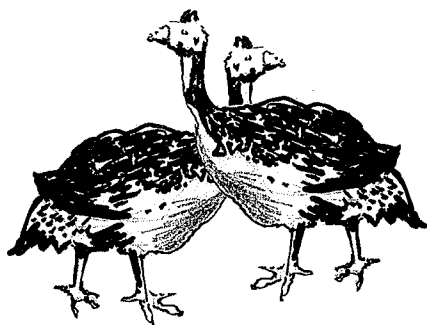
Surukuba ko kamiw ma : « Aw ɲɛ tɛ nin ji sigilen na wa ? Aw ɲɛ tɛ furannan in dalen na wa ? Ni n ye furannan don ji la k'o seri aw kan, aw bɛɛ ka boli ka don sansara kɔnɔ. N'aw bɛɛ donna sansara kɔnɔ, o tuma, n be taa n'aw ye so ka taa aw bɛɛ faga k'aw sogo dun ».

Kabini surukuba y'o fɔ, kamiw ma sɔn ka don surukuba ka sansara kɔnɔ bilen. Surukuba ye ji seri kamiw kan tugun, u bɛɛ bolila ka taa u ka so. Surukuba diminen wulila k'a ka balanin cɛ ka sosira mine.

Nin bɛɛ y'a sɔrɔ sonsan dogolen don tu dɔ kɔfɛ ka suruku ni kamiw laje. Kabini kamiw ma sɔn ka don suruku ka sansara kɔnɔ, a y'a fɔ a kɔnɔ : « Suruku ta ye nalon dan ye : K'a f'u ye u ka don sansara kɔnɔ, e ka t'u faga. Nin ye nalon dan ye. »

Suruku bololankolon taara so. A muso n'a denw dimina a kɔrɔ.

N y'o sɔrɔ yɔrɔ min na, n y'o bila yen.

Degeliw

1 Kulu saba jelen be dajɛ min na, o bolo di ɲɔɲɔn ma.

• sonsan	• tasuma	• surukuba
• balanin	• sansara	• jiran
• suruku	• sansan	• balanin
• furannan	• surukuba	• sansara
• sansara	• balanin	• sonsan
• surukuba	• kɔrɔfɔ	• duguje
2 • fuga	• dayele	• seri

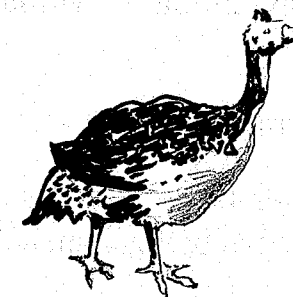
Dajɛ minnu nimɔrɔ ye kelen ye, olu seben ɲɔɲɔn ɲɛkɔrɔ

1. bala	3. bolila
2. balanin	6. datugu
3. kamiw	1. diyalen
4. furannan	2. dilan
5. sansara	6. nalonnen
6. surukuba	4. don

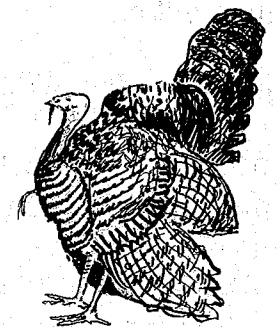
3 Ja min kɔfɔlen be nsiirin kɔnɔ, o kunnafoni dilen seben

kɔnɔsogonin

kami

kulokulo

Zan ni dugaw

Nin kera ce da ye : a tɔgo tun ye ko Zan. Zan ni dantanfenw tun ka di kosebe, bagan fara kɔno kan, a sokonta n'a kungokontaw. A ni sokonobaganw de kera teri ye folo. Don o don sogoma ni wula, Zan tun b'a ka kobilarɛbilanin fili a kanna, k'a ka bamada curon a kun na ka daabaa ninu dagayɔro segere. A ni sagaw ni wuluw yere tun be yaala dugu kɔno. A kera sa n'olu tun ye Zan ye dugu fan o fan, u be girin ka d'a kan.

Ni bagan min tun banana, a tun b'o furake walima a be bagandogoro wele o kama.

Dugumogow tun hakili la Zan be bagankan men, bawo, a n'u tun be baro ke i n'a fo hadamadenw. A b'u munumene, a b'u ladon koɗuman.

Samiye fe, fiɛba da cira don da ka jiribolow kari ka sow tufaw ta. Sanjiba fana suurula ka sow bin. Jiwoyo taara ni bagan caman ye. Kɔno caman fana sara nene ni kongo bolo.

Nin don, dugaw ye jɔgon soro Zan ka so kofe. Kɔno ninu hiine y'a mine. A y'i jija k'u ladon sonin da kɔno walasa nene ka bo u la, ka sesu dow d'u ma. San tigelen, Zan ye dugaw labila. U wulila ka taa f'u b'u kofile, k'u kamanw yeke.

Kabini o don Zan ni dugaw kera teri ye.

Zan ni dugaw kera teri ye. A tun be dumuni d'u ma, ka ji d'u ma, k'u ladon koɗuman. Bee b'a don duga be fen bee su dun, hali mogoninfin.

Don da, Zan terike ko a ma : « E be nin bee ke dugaw ye ; nka, n'i sara don o don, u b'i yere su dun ».

Zan ma da o kuma na, a tora k'u ladon halisa. A be to ka misisuw, falisuw, sesuw jini ka na d'u ma.

Don da, terike nana tugun. A y'i kanto Zan ma : « Ce ! I m'a fo k'i te mogo kuma men ! I te duga ninu to yen ! N'i sara don o don, u b'i fana su dun, n'i ma da o la, sini, t'i da fuga la k'i yere ke su ye ; n be taa f'u ye k'i sara. » O fora cogo min, o kera ten.

Sanga lacilen dugaw ma, u ye jɔgon laje. Dow be kasi la u ladonbaga saya la, dow nisondiyalen don k'u ye dumuni soro bi. Tuma min u ye jɔgon soro Zan su kunna. Dow ko : "Ee : an ka sabali koyi ! an te se ka Zan su ke tow ta jɔgon ye de !

Dow fana ko : « Ee ! A ma sa kaban de ! An k'a dun ! Fosi t'a la ; here be si, a be tilen ».

Zan dalen tulo be nin bee la. A hakili jiginna a terike ka laadilikan na.

Ka dugaw t'o hohaho la, Dugamasakoro yere y'i pan k'i cun Zan disi kan, ka b'a je wogobe. O kelen, Zan ye Dugamasakoro t'a kan ma, k'a kun tereke duguma fo k'a si bee bon.

Duga tow y'u yere jini.

K'a ta o don na ka n'a bila bi la, dugamasakoro bee kuncɛ jelen don ; si be duga tow kun na. Fisiriwale sonfen ye fini ye ; n'o farala don min na, a hakili be jigin o dibaga la.

Degeliw

Jininkali ninu jaabi

1. Zan ni dugaw tun be cogo di ?
2. Zan ni dugaw ka teriya labanna cogo di ?

Cenin bora don na

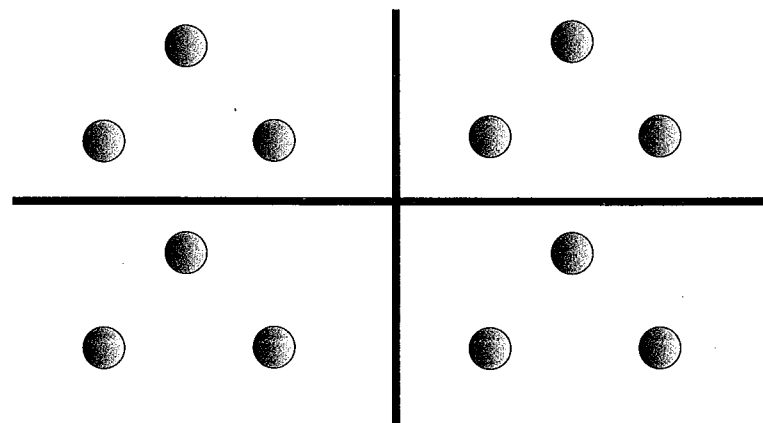
Cenin bora don na
 Cenin cejugu bora don na
 Ce were ma don ke nin kelen ko
 Nin wa ?

Onhon, den kelen ta
 Ayi de sumangolo.

Cenin bora don na
 Cenin cejugu bora don na
 Ce were ma don ke nin kelen ko
 Nin wa ?

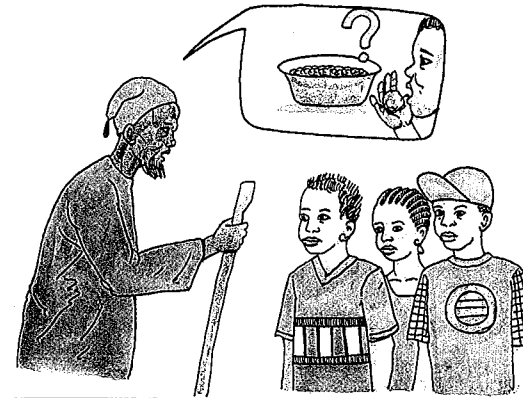
Onhon, den fila ta
 Ayi de sumangolo.

Ko tige Sumangolo

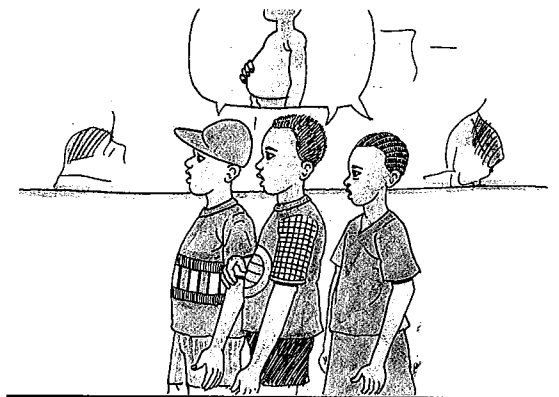

Ba tige Sumangolo
 Sumangolo jigin Sumangolo.

Nsiirinda

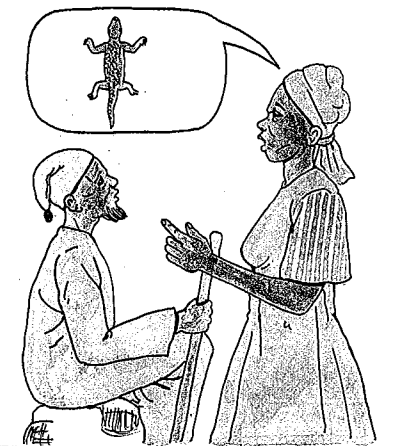
1 Baba : Den misenw, ne ko,
 dumunike de te bi ta la wa ?

2 Aminata - Buba - Ali : Anw
 koni be tewu, Baba !

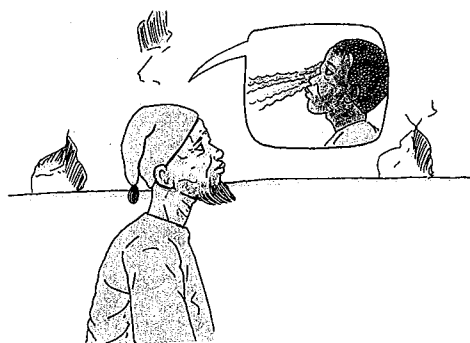

3 Baba : He ! He ! He ! Aw be
 tewu yere ? A' ye mun dun ?

4 Ma : N'i ye basa jannen ye,
 a su te ?

Bolofara VI

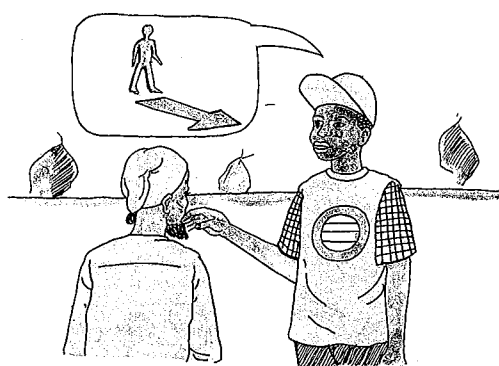
5 Baba : N'a tolila, a kasa na bo o !

6 Ma : Aminata, jakuma ben'a da don a' ka suman na.

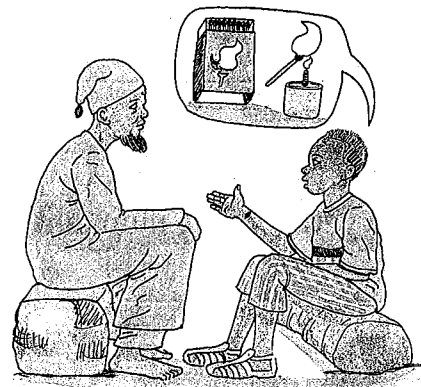
7 Aminata : N k'i soro yen bani !

8 Buba : Cekolon, hali i ka wuli ! An nana nsiirinda la.

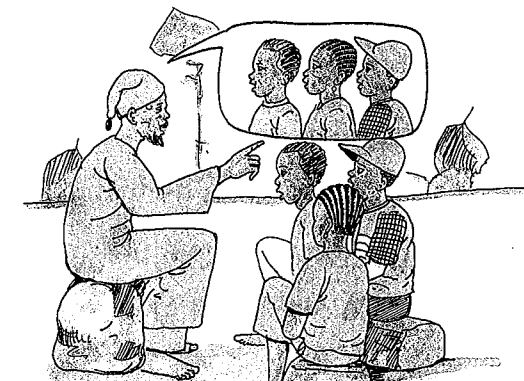
9 Cekolon : Aa, sunogo tun bena teme n kan koyi !

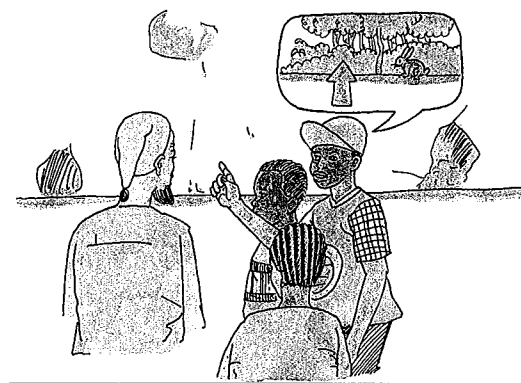
10 Ali : Takala di n ma n ka fitinedaa tugu !

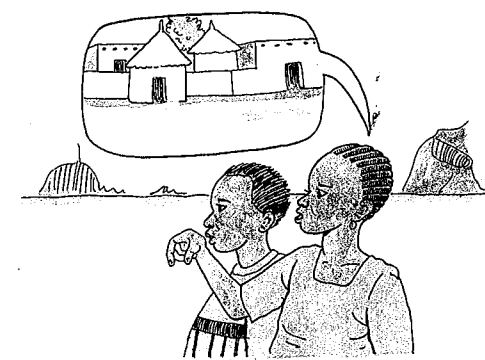
11 Aminata : Kan'a damine n ko de, cekolon ! N tilala suman lasagoli la kaban.

12 Cekolon : Aa ! Bi nsiirin ka di kosebe !

13 Buba : I be taa n'an ye mawula kono bi wa ?

14 Aminata : Ayi, an ye do ke mawula kono sa, an ka jigin so bi !

15 Cekolon : N'a korotora n ma, a' te n diyabo

Dogoliw

1 Tiiri be daɓɓe min kɔɔ, o sebennen don siɓe joli ?

nsiirin : nsegeɓe, nsiirin, nsimini, nsiirin, nsira, nseɓe, nsimini, nson

suman : suman, sumu, suman, sumuni, sununkun, suman, suma

mawula : mago, mama, mawula, malo, wula, mawula, mamadu, wulu

2 Tiiri be daɓɓe min kɔɔ, o ɗɔɗɔnnaw lakoori

fitine, fitinin, fitiri, fitine, firili, fitine, fisa

takala, takala, kalaka, takise, takula, tala, takala

3 Daɓɓe min sebennen be siɓe caman, o seben tiiri kan

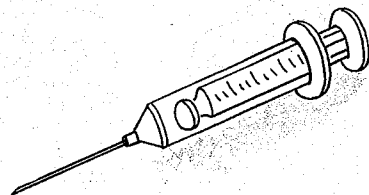
_____ , kasa, kise, kulu, kasa, kala, kasa

_____ , kɔɔɔ, kɔɔya, kɔɔɔ, kɔɔsi, kolo, kɔɔɔ.

4 Kulu saba jalen be daɓɓe min na, o bolo di ɗɔɗɔn ma

denmisen •	• sunɔɔ	• jigin
tewu •	• kaban •	• denmisen
jigin •	• cekolon •	• kɔɔɔ
cekolon •	• denmisen •	• sunɔɔ
sunɔɔ •	• jigin •	• cekolon

5 Ja n'a kɔɔfen tɔɔ bolo di ɗɔɗɔn ma

- jine
- pikiri
- jakuma

Badenke saba

N

Nin kera badenke saba ye. Olu tun ye segenbagatow ye. Folo tɔɔ ko Nci, filanan tɔɔ ko Ngolo, sabanan tɔɔ ko Zan. Npogo kelen pewu tun be nin ce saba fe, u beɓe jalen be min na. Ni do tun be taa foro la, o be npogo in ta k'a don, tow b'u sigi so kɔɔ.

Nci folo taara foro la, u ka foro tun be bada la. Sungurunnin do tun be to ka bo ba kɔɔ ka na foro la. Don do, sungurun in ye malokini tobi, ka jerge caman k'o kan ka na Nci fo foro la.

A y'i kanto : « I ni ce » !

Nci y'a lamine : « N ba ! I ni ce » !

Sungurun ko : « Nci, i ni jon be yan ? »

- Ne ni mɔɔ si te yan, ne kelen ko.

- Nin beɓe y' aw ka foro ye wa ?

- Owo ! Nin beɓe y'an ka foro ye.

- Nci, i te na dumuni ke ?

- Baasi te.

Nci nana malokini dun k'i fa, ka filen di sungurunnin in ma. Sungurun in y'i kanto Nci ma : « Ayiwa, i file ! I tege mana se ka da n kan yan ni bada ce, ne be k'i muso ye, ne be taa i fe ».

Nci ko : « Baasi te » ! O la, Nci wulila ka sungurun in gen. A k'a b'a mine doron, a y'i cun ba la. Nci ma se k'a sorɔ. A monenen siginna so. A ye ko lakali Ngolo ye.

Ngolo ko : « Ee Nci ! E ye bataramogo ye. Npogo di ne ma, n ka taa foro la sini, e ka to yan ».

Nci k'o te baasi ye. A ye npogo di. Ngolo taara foro la. Wara y'i biri. A ye sene ke k'a ke. Tilelafanadun waati selen, sungurun in bora ba kono. A nana se Ngolo ma, a ko : « Ngolo i ni ce » !

Ngolo ko : « N ba : i ni ce » !

- Ngolo, i ni jon be yan ?

- Ne ni mogo si te yan, ne kelen ko.

- Nin foro bee y'aw ta ye ?

Ngolo ko : « Owo, nin bee y'an ta ye »

Sungurun ko : « Baasi te, i te na an ka dumuni ke » ? Ngolo wulila, a nana dumuni ke k'i fa. A tilalen dumuni na sungurun ko a ma : « Ngolo, e file ! Ne file ! Yan ni bada ce, i mana n gen ka n soro, ne be ke i muso ye » Ngolo ye sungurun gen k'a gen. A m'a soro. A monenen nana so. A ye ko jefo Zan ye. Zan ko : « Ngolo, e ye bataramogo ye. Sini i ka npogo di ne ma, n be taa foro la ».

Tile sabanan don, Ngolo ye npogo di Zan ma. Zan taara i biri foro kono ka sene ke fo tilelafanadun waati. Tumanin kelen sungurun in bora ba la ka na Zan fo. Mininkaliw bannen a ye Zan wele dumuni na.

Zan wulila, a nana dumuni dun. A ma son ka dumuni caman ke, katugu a sago tun be ka sungurunnin soro. Sungurunnin ko : « I t'a dun »

Zan ko : « Ayi, ne falen don ». A ye dumuni to di sungurun ma. O wulila k'i kanto a ma : « N'i ye ne soro yan ni baji ce, i mana ne mine, ne be taa i fe so. I ta be ke ne ye bi, i ta be ke ne ye sini ».

Zan k'o te baasi ye. U wulila jagon ko. U ye jagon gen, ka jagon gen. U surunyalen baji la, sungurun k'a b'i bila baji la doron, Zan donna a ni ji ce. A temena fan do fe ka segin, a y'a jekortige. Zan ye sungurun in mine ka taa n'a ye so. A y'a jira Nci ni Ngolo la. A kera Zan muso ye. O kelen, balima ninnu y'u jija ka muso dafa fila ni saba la. Here donna u ka du kono.

N y'o soro yoro min na, n y'o bila yen.

Degeliw

- ① Daɓɓe minnu ye kelen ye, olu bolo di jirgɔn ma
- badenke
  - npogo
  - jɛge
  - malokini
  - sungurun
  - mɔne

- malokini
- sungurun
- npogo
- badenke
- jɛge
- mɔne

- ② Ja n'a kɔnɔfen tɔgo don jirgɔn bolo

fa •

sungurun •

ɗɔgoke •

- ③ Kumasenw seben

- saba kera Nin badenke ye.
- kelen tun fe saba pewu o Npogo be ce
- Kera Muso Zan ye ta.

Jirisiyen

Kɔɓsili : A ka c'a la, baara ninnu te ke don kelen.

1. Jiridenkise jinini :

Kulu kelen o kelen be na ni jiridenkise hake do ye.

2. Jiridenkise be dan min kɔnɔ :

Kulu kelen o kelen be na ni minen dow ye. Minen ninnu be se ka ke mananin, poti walima fen werew ye tuluno te minnu na.

3. Nɔgɔ :

Kulu kelen o kelen be na ni nɔgɔ suguya kofɔlen ye, k'o ni bɔgɔ jagami, k'o ke minen labennenw kɔnɔ. Tile damadɔ be ke o sɔnni na.

4. Jiridenkise danni :

Dancogo be jɛfɔ ka sɔrɔ k'a waleya.

5. Sɔnni :

Jiridenkise dannen be sɔn f'a ka falen. Jirisiyen sɔrɔlen fana be sɔn f'a ka se turuli ye.

6. Dingɛ n'a labɛnni :

Dingɛ be sen ka bɔgɔ ni nɔgɔ k'a kɔnɔ, k'olu sɔn don o don.

7. Jirisiyen turuli n'a sinsanni :

Jirisiyen mana se, a be turu, ka sinsan ke k'a lakoori.

8. Jiri sɔnni :

Jiri turulenw sɔnni ka kan ka boloda : kulu kelen o kelen be sɔnni ke don kofɔlen dɔ, walima don hake kofɔlen dɔ

kɔnɔ. Katimu dɔ ka kan ka laben, k'a dulon kalanso kɔnɔ walasa kuluw k'u ka sɔnnidonw dɔn.

Tɔndenw

Eyiye tɔndenw yo !

Balimaya tɔndenw yo !

Mɔgɔ si faso te jɔ n'i ma baara ke.

Minnu be kalan na,

Olu ka kalan ke,

Nafa be kalan de la.

Eyiye tɔndenw yo !

Balimaya tɔndenw yo !

Mɔgɔ si faso te jɔ n'i ma baara ke.

Minnu be sene na,

Olu ka sene ke,

Nafa be sene de la.

Eyiye tɔndenw yo !

Balimaya tɔndenw yo !

Mɔgɔ si faso te jɔ n'i ma baara ke.

Eyiye tɔndenw yo !

Balimaya tɔndenw yo !

jɛfɔli

Nin dɔnkili be da kalandenw fe lafijɛbɔ waati : kalandenw (ɛmanninw ni musomanninw) be jɔgɔn bolo mine ka dɔnkili in da k'u pan-pan.

Ntu

Danni ! Danni !
 Danni Makan !
 Makan jan kule !
 Kule, dibi!
 Dibi si man'ji, bantan!
 Abu man'ji bantan!
 Arabukaw ka wulu ce ka jugu!
 Fugujia, fugujia!
 Bakoroba seto banan koru!
 Cu! Cu! Cu!

Buturubeterebe!
 Kelen!
 Buturubeterebe!
 Fila!
 Buturubeterebe!
 Saba!

Ntu ka na?
 Ayi!
 Ntu ka na?
 Ayi!
 Ntu ka na?
 Owo!

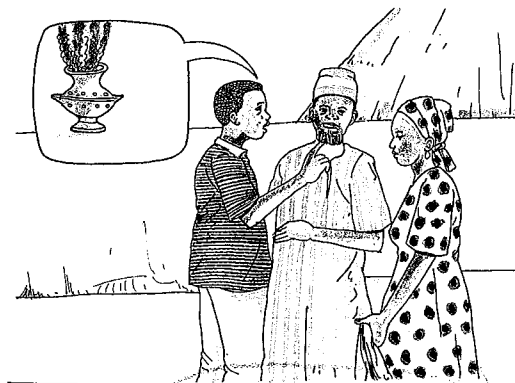
Sojeni

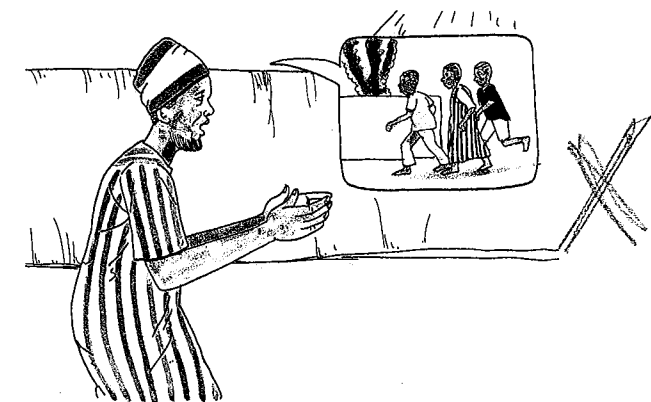
1 Ba : Fatumata, sisi duurulen be e ka so. A cogo jumen don ?

2 Fatumata : Sisi, ne ka so ? N y'a to Ala ma dere !

3 Sidiki : Nin nobo o nobo, wusulandaga ka baara don.

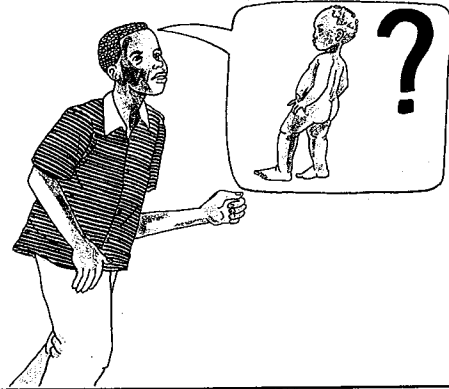

4 Ba : A' ye wuli koyi !

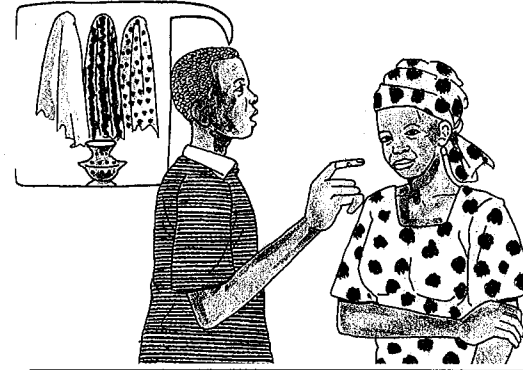
Bolofara VII

5 Fatumata : A' ye na koyi ! Ne ka so banna !

6 Sidiki : A' ye bo nje ! Koni den te yen ?

11 Sidiki : I te bo an da la wa ! Jon ye tasuma sigi finiw jukoro ?

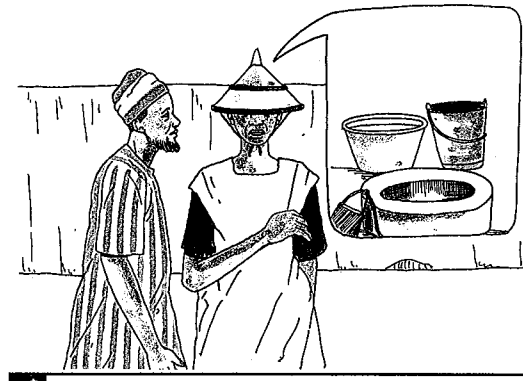
12 Ba : Sidiki, Fatumata yere ka fisa e ye. E te joro ni tasuma fagali ye fo kele.

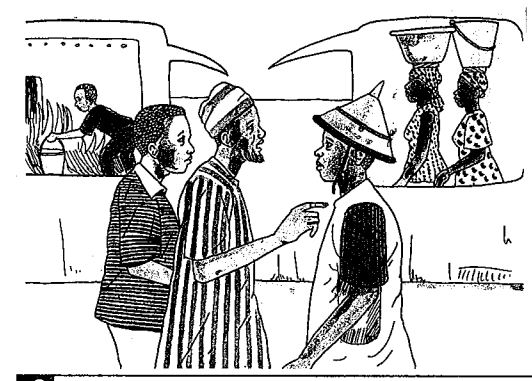
7 Ba : Den n'a koromuso bora.

8 Kalifa : An ka ga bin !

13 Kalifa : Kele waati te sisan ye koni. A' ye na ni ji ye !

14 Ba : Npogotigiw ka na ni ji ye ! Cemisenw ka tasuma faga !

9 Ba : A t'o bo. A' ye folo kari !

10 Fatumata : Ee, ne mago sara koyi!

15 Kalifa : Ba, aw k' a' lafiye. A nogoyara kaban.

Surukuba ni jiri min be kuma

- 1 Kumasen min be masalabolo kɔnɔ, o seben**
- Ce, nin ye mun sisi kuruba wulilen ye tan ?
  - Den n'a kɔrɔmuso bɔra.
  - Takala di n ma n ka fitinedaga tugu.

- 2 Kumasenw seben**
- yere Sidiki fisa ka Fatumata ye e.
  - sisan kele kɔni te waati ye

- 3 Kumafɔgɔnya kumakanw tɔ seben**
- Fatumata, sisi duurulen be e ka so.....
  - A' ye na koyi ! .....

- 4 Kumafɔgɔnya kumakanw daminew seben**
- ..... N y'a to Ala ma dere !
- ....., Wusulandaga ka baara don.

- 5 Ja kumasen seben u jukɔrɔ**

A' ye na koyi !
Ne ka so banna.

- 6 Ja n'a kɔnɔfen tɔgɔ bolo di fɔgɔn ma**

- so
- saga
- sisi

- wɔlɔɔ
- waraba
- wusulandaga

D

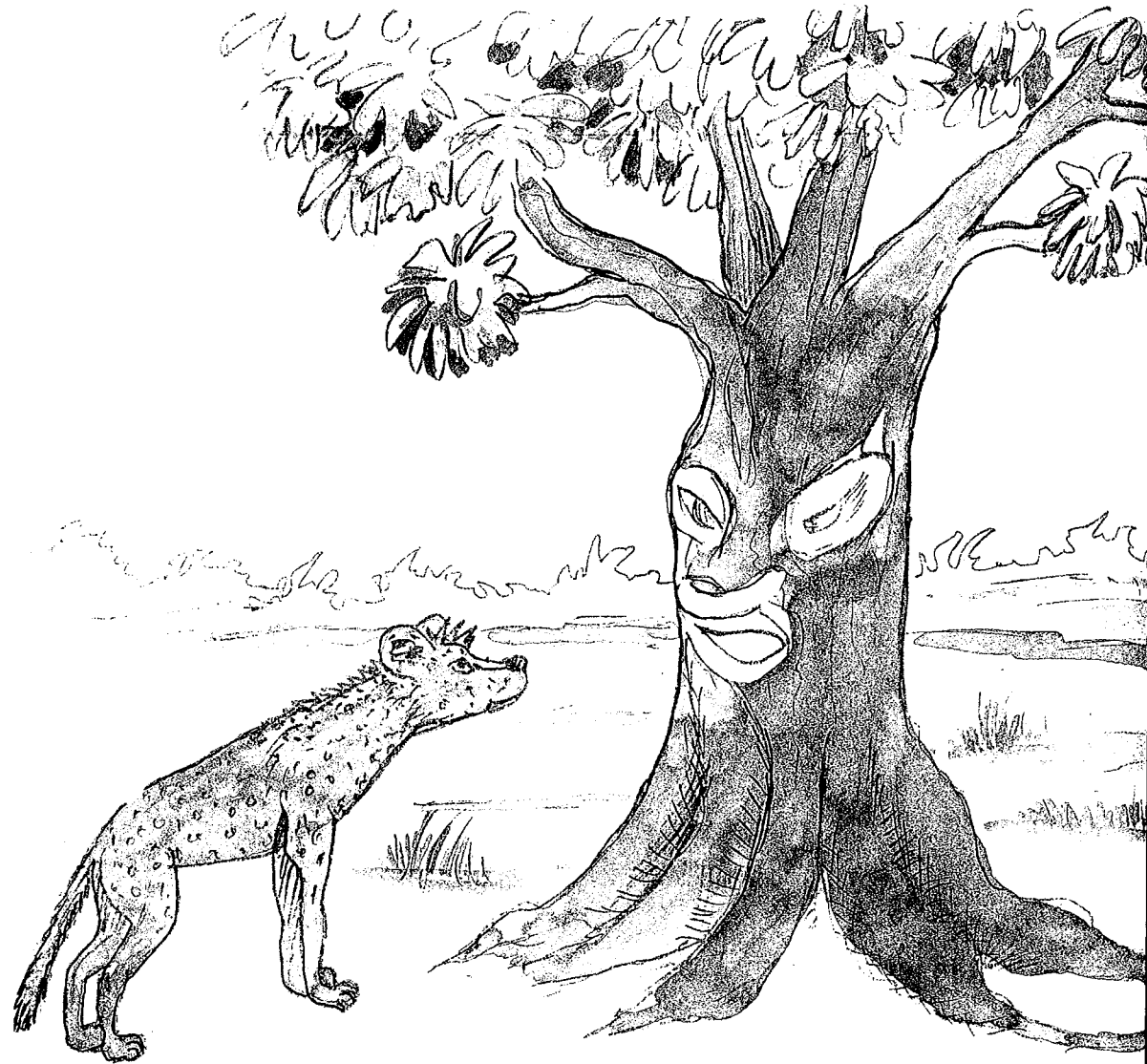
on dɔ, suruku yaalatɔ kungo kolon kɔnɔ, a ye kabakofen dɔ ye. O kabako ye mun ye ?

A y'i jɔ jiri dɔ kɔrɔ, o jiri be kɔrɔfɔ la. A y'i kanto : « Aa, jiri min be kuma! »

Kabini a y'o fɔ jiribolo bɔra sanfe k'a gosi. Mankan dɔ bɔra a tulo kɔrɔ ko : « Fen o fen mana se ne kɔrɔ, ni i y'a fɔ ko jiri min be kuma, jiribolo be bɔ sanfe k'i ci » .

A wulila ka taa. O kera feere dɔ ye suruku bolo. A be feere ke ka kungosogow neɛgen walasa a ka sogo dunta sɔrɔ. A taara daje dɔ sɔrɔ k'a fɔ o ye : « Daje, ne ye kabakofen dɔ ye kungo kolon na. Jiri dɔ be yen, o jiri de be kuma i n'a fɔ mɔgɔ. Nka n'i sera, n'i m'a fɔ ko jiri min be kuma, jiribolo be bɔ sanfe k'i ci ! An ka taa a laje » !

Suruku ni daje tugura fɔgɔn kɔ. U selen jiri in yɔrɔ, suruku y'i jɔ. Daje taara i jɔ k'i kun jan jiriju fe ko jiri min be kuma. O yɔrɔnin beɛ, jiribolo bɔra sanfe ka daje ci fo k'a faga. Suruku girinna o kan, k'o dun. A taara sogo dɔ were sɔrɔ, n'o ye sensen ye. A k'o ma : « Sensen, ne ye kabakofen dɔ ye kungo kolon na bi, o ye jiri kumana ye i n'a fɔ mɔgɔ. An ka taa a laje ! N be kelen fɔ i ye, n'i sera jiriju in kɔrɔ, i b'a fɔ ko jiri min be kuma » . U taara, sensen y'i kun jan jiriju fe ko : « Jiri min be kuma » . O fɔ dɔrɔn, jiribolo bɔra sanfe ka sensen ci, k'o faga. Suruku girinna o kan k'o ta ka t'o di a ka denbaya ma.

Nin bee y'a soro sonsannin bora a ko kalama. A ni suruku ye jagon ye, o ko: « N dogo sonsan, n ye kabako do ye kungo la, ne ma min bɔɔgɔnko ye folo. O de ye jiri kumana ye. N'i sera jiriju koro, i b'i kanto ko jiri min be kuma n'o te jiribolo be bo sanfe k'i gosi fo k'i faga ».

Ko min kera korolen sonsannin b'o don. Sonsan y'a ke i n'a fo a te ko kalama, a y'i kanto : « Koro suruku, jiri ka kuma ? O ye kabako ye ». Suruku nisondiyara bawo a miiri la a ye sonsan soro a ka jo la. A y'i kanto : « N dogo, a ye ne yere kabakoya ».

Sonsan ko tugun : « N koro, i te taa a jira n na ? »

Suruku y'i kanto : « N sonna nka n'i sera a koro n'a kumana, i k'a fo, jiri min be kuma ».

Sonsan y'o layidu ta nk'a ta b'a koro.

U taara u jo jiriju koro. Sonsannin ma kuma. Suruku y'i kanto sonsannin ma : « Sonsannin, a kera di ! I t'o fo wa ? Jiri min be..... Sonsannin ! A fo ko : jiri min be ..... »

Sonsan ma fen fo. Suruku dimina. A y'i magere donin sonsan na k'a fo : « Sonsan, kuma in fo ke : Jiri min..... »

Sonsan ko : « Jiri ..... Jiri ..... »

Suruku taar'i jo sonsan ni jiri ce k'a fo : « Sonsan, nk'e hakili ka go sa ! A fo jiri min be kuma ».

Suruku y'o fo tuma min, jiribolo bora sanfe ka suruku yere gosi fo k'a faga. Sonsannin ye kegunya mine a la.

N y'o soro yoro min, n y'o bila yen.

1 Kumasen laban seben.

- Don do surukuba yaalato kungo kolon na,.....
- A y'i jo jiri do korɔ, o .....
- A be feere ke ka kungosogow negen walasa .....
- Daje taara i jo k'i .....
- Suruku y'o fo tuma min na, jiribolo bora sanfe .....

2 Daje min sebennen be sijte caman, o seben tiiri kan.

- _____ kabakofen, kabakari, kabakofen, kalanfen, kabakofen
- _____ nege, negen, nege, nen, negen, nere, negen, neemu
- _____ kegunya, kegun, kecogo, kegunya, kelen, kegunya

3 Kumasenw seben

- jiri korɔfo o la A jo y'i korɔ be do
- taa wulila A ka

Walejugukelaw

Nin kera san 2001, marisikalo la, Bamako kin do la.

Mineta ye gadonmuso ye. A bora Muruja k'a be na bo a balimake ye Bamako, Sebeninkoro. Muruja mobili ye taamadennw bila gara la Madinakura sugunin na. Sogomada jona, Mineta y'a den bamu kojuman k'i teliya k'a ka minenw ta, ka n'i jo sirabada la ka sotarama kono min be taa Sebeninkoro.

Soonin Sotarama do nana feren mine a kerefe piyan. Parantike y'i pan k'i cun, ka Mineta ka minenw ta k'u bila mobili kono k'a yere bolo mine k'a deme ka don. Mineta y'i sen da mobili da la doron, a ye mogɔ caman sirilen dalen ye. A k'a be jigin, parantiw y'u poron a kan, u y'u bolo biri a da la k'a talon ka don mobili kono diyagoya la. U sorola ka fen do josi a nun korɔ. O yoronin bee, a sunogora. A be bo ko kalama waati min, a y'a yere sorɔ so jumanba do kono, u b'a fo min ma wila, dugu kakan. A ye yan file, ka yan file, a je be mogow sirilen dalen na fan bee. A ye mun ye tugun, ce kogolen do nana ce sirilen do ta ka don tu kono. Tumanin kelen, kulekan bora, Mineta den ja tigejojugu fana kasira fo k'a kirin. A ye den ta k'a d'a sen kan. A be ka sin d'o ma tuma min, kamalen kogolen in taamana ka sin a ma. A y'i je korota k'o laje furututu, a ma se k'i je bo ce

la. A ma je, o y'a jininka « E dun be ne laje tan, e be bo min ? » Mineta y'i kanto « E be ne don, ne be e don kosebe. Ne ye Birama dogomuso ye ka bo Muruja ». O folen, naniyajugu in fari fagara. A ye Mineta n'a den labo mogo fagataw tu la k'u ladon mobili kono. A ye sunogofuranin ke u nun koro tugun ka t'u bila u tayoro la Madinakura. Mineta jemategelen, mogow y'a jininka. A donna ko je na k'o fo.

Mogow ye kuma da kunnafonidilaw tulo kan. Olu fana y'a jensen kunnafonisebenw kono ani arajosow la.

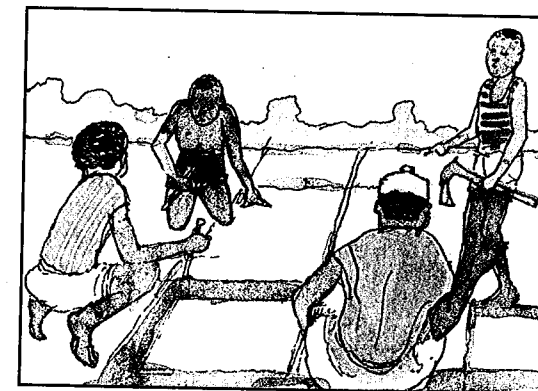
Kolosili min kera o ye de ko mogow lakananen te Bamako kono ; ko jemogow ka kan ka feere bee lajelen tige cogo min hakilisigi be sabati an ka faaba kono ani jamana fan bee.

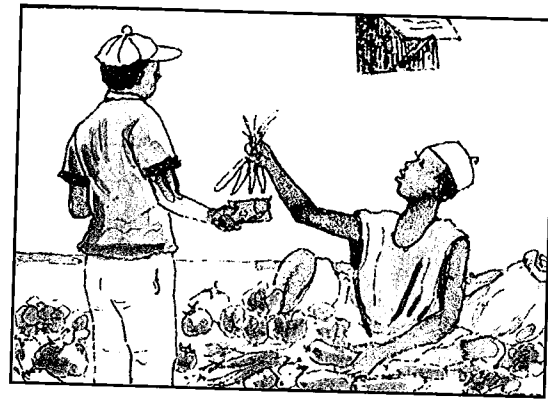
Degeliw

ɓininkali jaabi

- Mineta bora min ka na Bamako ?
- Mineta balimake be kin jumen na ?
- Mineta donna mobili sugu jumen kono ?
- Mineta donnen mobili kono, parantiw ye mun ke ?
- Mobilitigi taara ni Mineta ye min ?
- Mun ye Mineta den ja tige ?
- Jon ye Mineta kisi ?
- Mogofagalaw seginna ka taa Mineta bila min ?

Kalanyoro nako

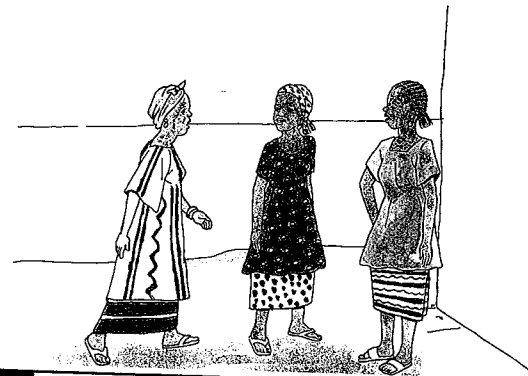
Aminata ka bana

1 Nana : Sali, a be tile fila bo, an se te da Aminata kan, kori a ka di ?

2 Mariyamu : Aa ! A koromuso koni y'a ka banako fo tuma do la.

3 Kaja : E tun t'o don ? Aminata ta in bolen be sayije fe.

4 Nana : O de ye tije ye. Hali n'a tun nana fere la, a tun be gere k'i sigi wa tumanin kelen, o y'a soro a sunogora.

Bolofara VIII

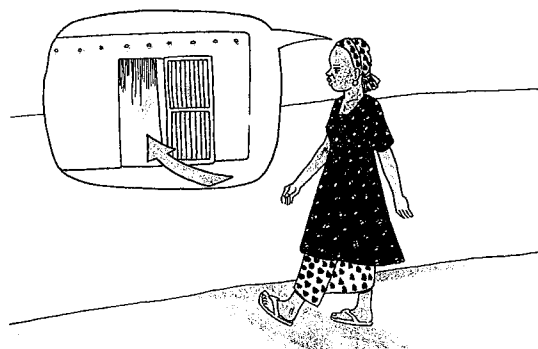
5 Mariyamu : Ee, a' y'a' dade de !
A be i ko kulekan be bo la
Aminataw fe yen.

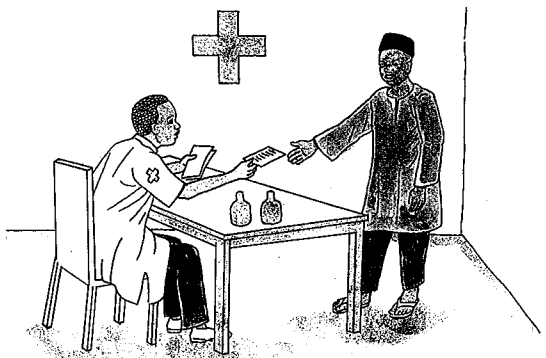
6 Kaja : Anbilansi jolen b'u ka da
la. O tuma, a kera di ?

7 Ce do : Aminata de serila ka bin.
U bena taa n'a ye dogotoroso la ?

8 Nana : An be se ka se yen.

9 Dogotoro : Bana in mænn'a la
kojugu. A' ye nin fura ninnu jini
ka na !

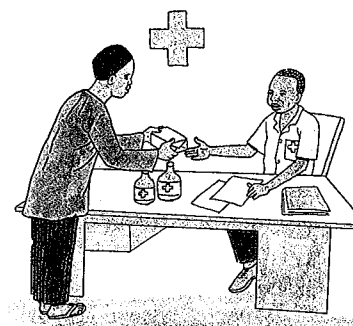
10 Furafeerela : Fura ninnu be ben
ba naani ani keme fila ni bi
duuru ma.

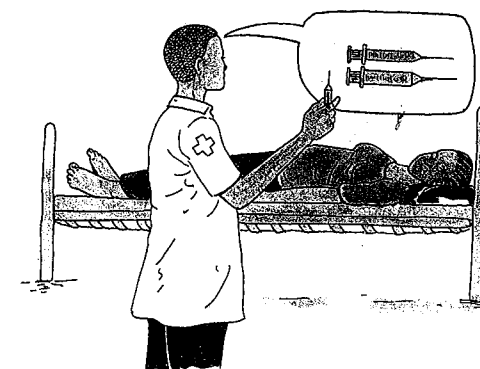
11 Ba : Wari file ! N ka teli.

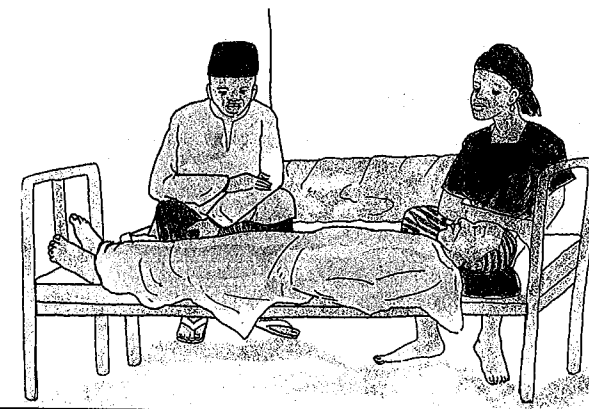
12 Dogotoro : Furaw sorola wa ?

13 Ba : U bee sorola. U file nin ye !

14 Dogotoro : Nin pikiri saba
ninnu be k'a la sisan ! A be
lada yan.

15 Ma : Halisa, a ma jematige ?

Ɗegoliw

1 Ɗaɓɓe seɓen kala nun na kɔrɔmuso •

banako •

• ----- Bana • -----
• ----- fura • -----

2 Ɗaɓɓe minnu nimɔɔ ye kelen ye, olu seɓen ɓɔɓɔn ɓɛkɔɔ ka damine numanfeta la.

1. tile	ɔ. ɓini	2. hakili	6. sɔɔ
ɔ. sanbara	1. kɔɔtara	ɛ. wari	5. ma
6. kɔɔlen	2. jigin	6. ɓɔɓɔn	ɛ. caman

3 Kumasen minnu nimɔɔ ye kelen ye, olu seɓen ɓɔɓɔn ɓɛkɔɔ ka damine numanfeta la.

1. Sali, mun be Aminata la ?	2. Minata i fari sira di ?
ɔ. Ba ka negeso file, an k'o ta.	1. A kɔrɔmuso k'a fari man d'a la.
2. A' ni sɔɔma	ɔ. yelen joona, an ka taa.

4 Kumasenw seɓen
- in bana la kojugu meenn'a.
- fura ɓini a' ninnu ye na ka.

- bolen fe in Aminata be ta sayije.
- saba nin sisan ninnu pikiri k'a na la

5 Ja n'a kumaseɓen bolo di ɓɔɓɔn ma

- Ala ko tiɓe, fo n'i ye n hakili jigin.
- An be taa sanbara ɓini Buba ye.
- Aminata de serila ka bin.

6 Kumaseɓen dafa

- A kɔrɔmuso ..... y'a ka ..... fo tuma ..... la.
- A' ..... nin ..... ninnu ..... ka na !
- A ..... k'a fari ..... d'a la.

Kungosogow, sonsannin ani sama

S

ama tun ye masa ye kungo kɔɔ.

Don ɔɔ, sonsannin ko kungosogow ma : « Ee sogow ! Aw bee ka masa min file nin ye, fofo-fofo, ne fa tun be yelen sama kan, ne ba tun be yelen sama kan, anw ka yelenbalaso de tun ye sama ye nka fen bee be o bolo, kabako don ».

Kungosogow ko : « Sonsannin ! I man kene ! N'i ye nin fo an ka masa ɓena, n'o ye sama ye, a na a sen da i kan, k'i cɔɔɔ. ? »

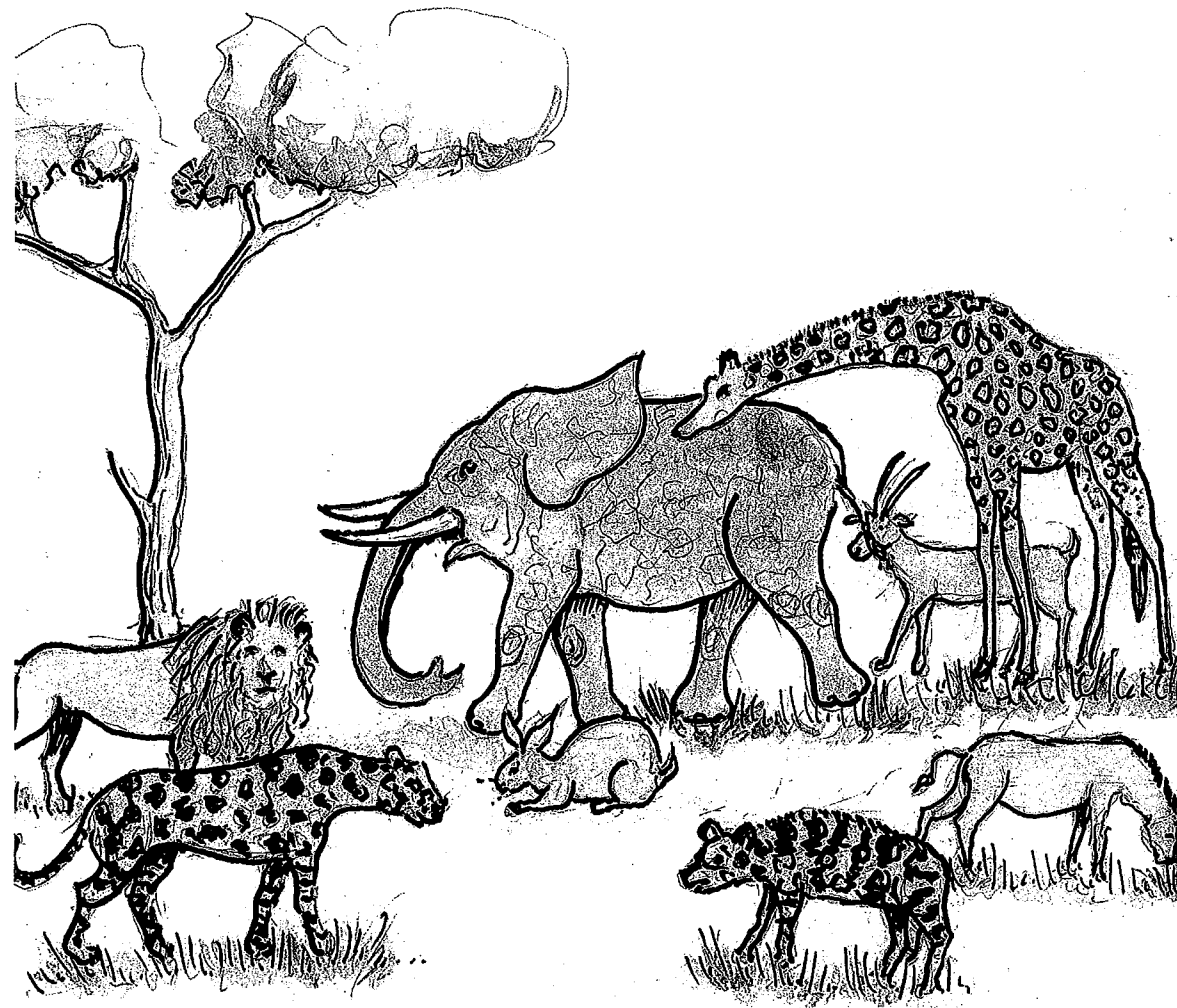
Sonsannin ko : « N be ka tiɓe de fo ! N'a ka di aw ye, a' ka taa a fo a ye ».

Suruku min ni sonsan te ben, o y'i kanto : « N ɔɔɔ, i da tilala i la de. I tun be sugo de la wa? »

Sonsan y' a jaabi : « N y'a fo. Tiɓe don. Hali sama yere ɓena n be segin n ka folen kan.

Kungosogow taara sonsannin ka kuma lakali sama ye ko : « Sama ! An ka faama ! A file ! Sonsannin t'i bonya. A b'i tɔɔ tiɓe i ko. A y'a fo an bee ɓena ko fofo-fofo, a faw ka yelenbalaso tun ye sama de ye ».

Sama fununna ka funun ka dunun gosi ko sogo bee ka ɓɔɓɔn laɓe

arabadon sogomada fe ani sonsannin. Ci fɔra sogo beɛ ye, ci fɔra sonsannin fana ye. Araba dugu jera dɔɔɔn, sogo beɛ y'u laje sama ta fɔcogo la. Sonsannin fana nana. Sama ye jama laje minke, o ko : « Sonsan ! Bo kene kan yan » . !

Sonsan bɔra kene na.

Sama ko : « I ye min fɔ ne ko, segin a kan sogow beɛ jena ».

Sonsan ko : « Ne te bere ye ! Ne be dugumasogo tow senkoro. Ni ne ko n be kuma, u tena ne kumakan men, fo ne ka yelen sanfe, do kan ».

Sama ye beɛ laje. A k'a be kungoɔaame wele dɔɔɔn sonsan ko : « Aa, e ka jan. N'i sonna, n be yelen i bala, n be n ka kuma fo jama ye. O la, jama beɛ na ne kumakan men ».

Sama y'a jaabi : « A fo kungoɔaame t'o je ».

Sonsan ko : « O ka jan kojugu ni n yelenna o kan n be jenamini. Wa n yelencogo ka gelen o kan. E ta ka nogo ».

O kelen, sama ko : « O ye tije ye »

Jama beɛ ko : « O ye tije ye »

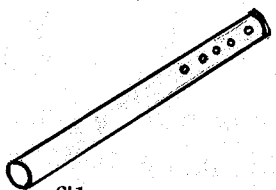
Sonsan yelenna sama kan, k'i jo a ko la, sama ka taama ni a ye sogo tow cela. O tuma, sonsan ko : « E, sogow ! N y'a fo aw jena ko folo-folo, ne faw ni ne baw ani ne korow tun be yelen sama kan k'a ke so ye. Aw beɛ ko tije te. Bi ta in, aw je b'o la koni, minnu ma kunun ta ye, olu je be sisan ta la de »!

Kabini a y'o fo, a y'i pan ka bo sama kan k'i fili bin na, tentenge.

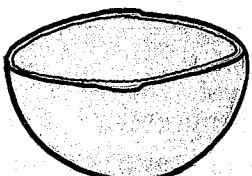
Sama kulela, a dimina, a y'a faamu ko sonsan tulongera ale la. A bolila a nefe tu koro. A tun be ka binw ni jiri misenw nɔni, ka jiri belebelew kari. A ma sonsan soro.

N y'o soro yoro min, n y'o bila yen.

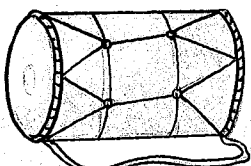
1 Ja min kofolen be nsiirin kɔɔ, o kunnafoni dilen seben.

file

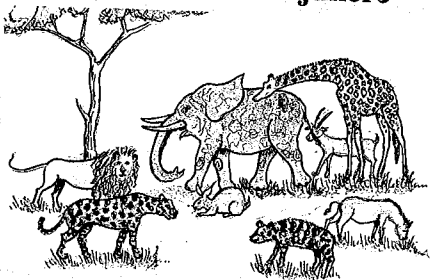

filen

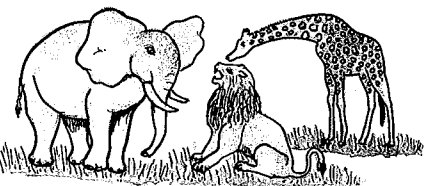

dunun

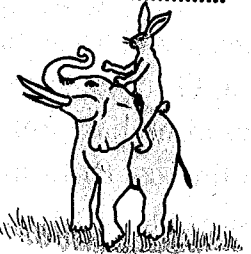
Jaw kumaseɓen seben u jukɔɔ

.....
 .....
 .....
 .....

.....
 .....
 .....

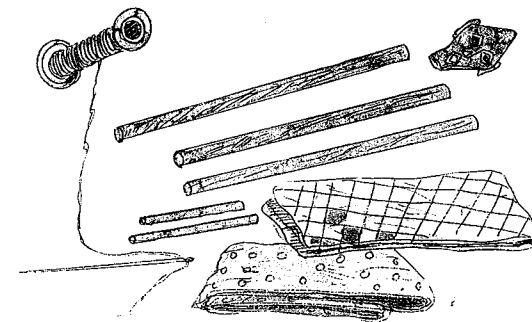
3 .....

Tomiw nɔnabila seɓenni senfe

Sonsan ..... sama kan, k'i ..... a ko la, sama ka ..... ni a ye sogo ..... cela. O tuma, sonsan ko : « E, ... ! N y'a fo aw ..... ko folɔ-folɔ, ne faw ni ne ..... ani ne korow tun be ..... sama kan k'a ke so ye. Aw ..... ko tije te. Bi ta in, aw je b'o la koni, ... ma kunun ta ye, olu je be ..... ta la de » !

..... a y'o fo, a y'i ..... ka bo sama kan k'i ..... bin na, tentenge.

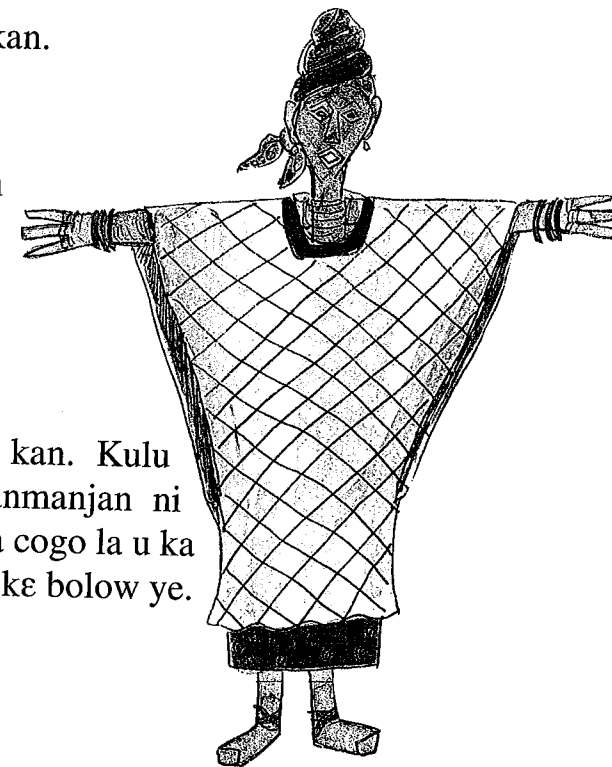
Jirimaanindilan

Minenw :
 Kala fila, minnu janya ye kelen ye, dulokibanin, taafenin, musoronin, gaari ni muru.

Kulu folɔ :
 Taa kala fila ta karamogo ka tabali kan.
 U kundama suma. Kelen tila fila ye
 k'a ben a cemaɓe ma. Taa u di kulu
 filanan mogow ma.

Kulu filanan :
 Taa gaari ta karamogo ka tabali kan. Kulu
 filanan ye kala minnu d'i ma, janmanjan ni
 surunman kelen ta. Olu siri jagon na cogo la u ka
 hadamaden sawura ta, surunman ka ke bolow ye.
 U di kulu sabanan mogow ma.

Kulu sabanan :

Kala sirilen minnu dira i ma, muso de

don. Taa karamoƙo ka tabali kan,

dulokibanin, musoƙonin ni taafenin ta.

Olu don a la.

A jira kalanden bee la.

Soke ni somuso

Soke ni somuso, barikantannin,

soke ni somuso barikantannin,

jonnin ni jonnin don, barikantannin,

dennin ni dennin don, barikantannin,

jonnin ni jonnin ce, barikantannin,

Sali ni Setu ce, barikantannin.

Min man'i jo,

Suruku muso min man'i jo,

O n'a ke sonsannin ka baarakeden ye.

kecogo

Tulonkela bee b'u jo yoro kelen. U be bo fila-fila.

Ni donkili be da, u b'u pan k'u sen se u bobara ma. Tegere ni donkili be

f'u kun fo kelen k'i jo. Min jora, a be f'o ma k'o tigera. O b'i jo kerefe.

Fila were be don kene na, olu fana b'u pan k'u pan fo ka tigelen don.

Tulon be ke nin cogo in de la fo ka mogo bee teme.

Minnu tigera, tow b'olu wele suruku muso « walima sonsannin ka

baarakeden ». Tow b'a fo u ma fana k'u farala musobakoro kan.

Kololsili : Nin tulon be jorgandan dusu don kalandenw kono. O de y'a

to u bee b'u jija a da kana t'u la.

Ntentenw

- Ce jan foolocamantigi.

- Balima fila , u te jigon ye wa u te se ka maga jigon na.

- A b'i jan ka ba tige.

- Dulokiba fila, u be don dije mogo bee la: kelen finnen, kelen jelen.

- Nin fennin kelen ye dununba tan tu.

- N taara du do kono, suw doron de ye n jaabi.

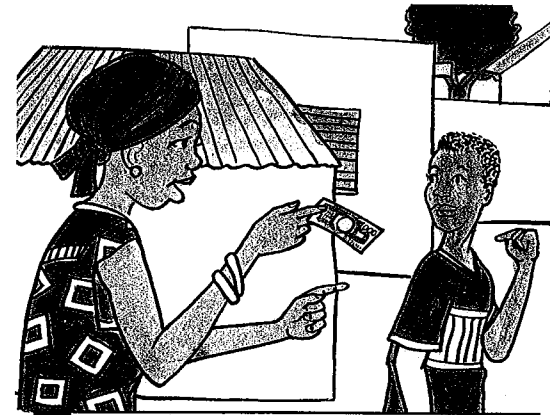
- A be dan samiye ni tilema nk'a te falen.

- San t'a gosi, a jiginnen don tuma bee wa tile t'a ja.

- Faraje binna ji la, a kera farafin ye.

- Ce surun ye ce jan bin.

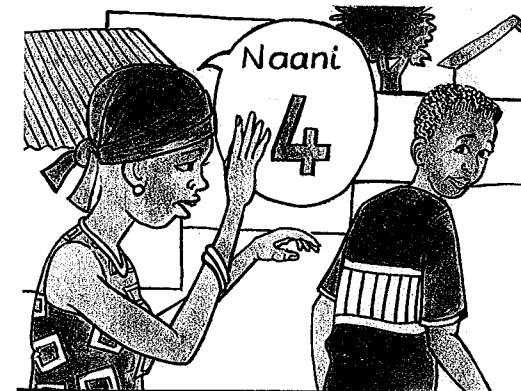
Tajisan

1 Ma : Ali, na i ka taa taji san !
Gongon be fanfan koro.

2 Ali : Litiri joli be san ?

3 Ma : Naani. i b'i teliya su kana ko i la.

4 Sanba : Ali, i be taa min ?

Bolofara IX

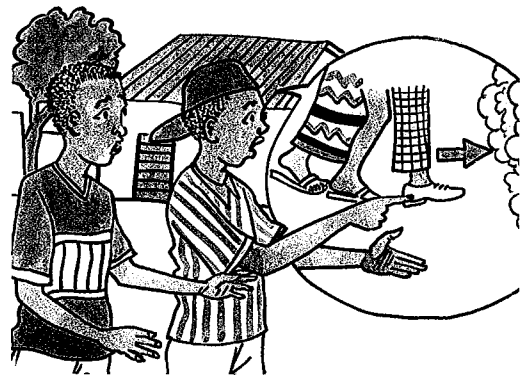
5 Ali : Tajisan, sansefeereyoro la. An ka taa jagon fe !

6 Sanba : Ayiwa ! Ce ! Nin ye mun sisi kuruba wulilen ye tan ?

7 Ali : I b'a soro sanbaragennaw de be pinejeni na.

8 Sanba : Aa! A tena k'o ye han ! E je te mogow be ka girin ka sin yen ma ?

9 Ali : An ka taa a laje ! Ee ! Koroborobitigi de b'a la ka jeni.

10 Sanba : Nin tasuma dun bora min ?

11 Ali : A segesege o segesege, i b'a soro sigaratiminna do de no don.

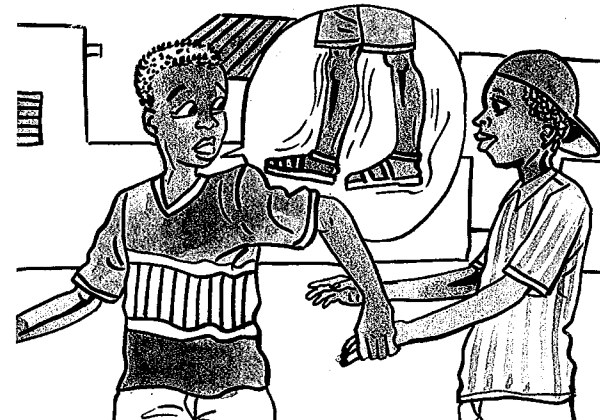
12 Sanba : Ee, tasuma be ce ka fini na !

13 Ce do : I filii ! I filii duguma ! I kolonkolon ! Onhon ! A' ye buguri k'a kan !

14 Sanba : A kera Ala - fara - n - kan ye koyi ! Tasuma tun be ce jeni k'a ban sisan !

15 Ali : Sanba, an ka taa. Fo ne senkolo be yereyere n koro.

Degeliw

1 Dajɛ seɓen kala nun na
 sanse • ..... segeɓeɓe • .....
 korɔɔɔɔbitigi • ..... kolonkolon • .....

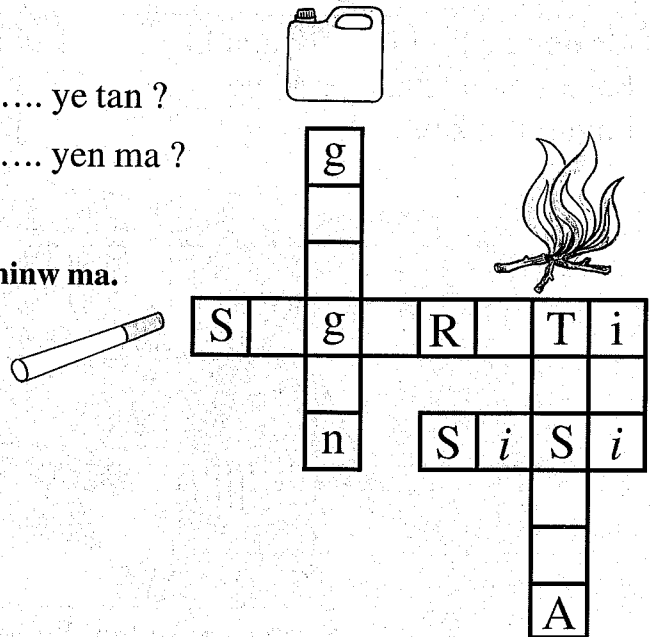
2 Dajɛ minnu niɓɔɔ ye kelen ye, olu seɓen jɔɔɔɔ jɛkɔɔɔ
 1. taji   ɔ. jeni   ε. sisi   5. duguma   ɔ. korɔɔɔɔbitigi
 2. kuruba   ε. tasuma   5. fili   1. san   ε. fini

3 Kumasen minnu niɓɔɔ ye kelen ye, olu seɓen jɔɔɔɔ jɛkɔɔɔ
 1. Ali i be taa min ?   1. I b'a sɔɔɔ sigaratiminna dɔ no don.
 1. Nin tasuma dun bɔra min ?   2. Tajisan, sansefeereyɔɔɔ la.

4 Kumasenw seɓen
 • teliya kana su i ko la I.   • n senkolo yerere fo ne be kɔɔɔ.

5 Kumasen dafa
 .....ye mun ..... kuruba ..... ye tan ?
 E jɛ te ..... be ka ..... ka ..... yen ma ?

6 Jaw tɔɔɔw seɓen ka ben soninw ma.

S

Fariman ni dosokɔɔ

Nin kera dennin dɔ ye, a tɔɔɔ ye Fariman.

Fariman mɔmuso ye kɔnɔn jɔmannin dɔ d'a ma. O kɔnɔn in diyara Fariman ye ka teme hali a donfiniw kan. Don dɔ, Fariman n'a tɔɔɔɔɔɔɔɔ taara u ko ba la. U selen, u y'u ka finiw bɔ k'olu bila cencen kan, kerefe. Fariman tilala k'a ka kɔnɔn bɔ a kan na k'o bila a ka finiw kan bawo a tun be siran ji kan'a tije. Jaa dosokɔɔɔba dɔ ye Fariman ye. A ye kɔnɔn ta ka boli n'o ye. A taar'i jɔ Fariman ka sotaasira la. Farimanw y'u ko k'u je tuma min, u nan'u ka finiw don. Fariman y'a ka kɔnɔn jini ka dese. A tɔɔɔɔɔɔɔɔ y'a deme k'a jini u m'a ye cogo si la.

Fariman y'i firi kasi kan. Npogotigininw dusu kasilen taato so, Fariman y'i to yɔɔɔ jan k'a ka kɔnɔn ye dosokɔɔɔ kan na, neresunba dɔ kɔɔɔ. Fariman bolila ka sin a ma. A y'a jini dosokɔɔɔ fe o k'a ka kɔnɔn di. O k'a te kɔnɔn di fo ni Fariman ye kolo di ale ma. O kelen, Fariman y'a tɔɔɔɔɔɔɔ labila k'olu ka taa so. A taara kolo jini. A taara se bakɔɔɔɔɔɔɔ dɔ jɔlen ma k'o ka jɛ a ma ka kolo di a ma, a be t'o di dosokɔɔɔ ma walasa o k'ale ka kɔnɔn di. Bakɔɔɔɔɔ fana k'a te kolo di fo ni Fariman ye nsirabulu di ale ma. Fariman y'i jɛsin o yɔɔɔɔɔɔɔ be nsirasun ma. A ye nin donkili da : « Nsiraba o, nsiraba o, i t'i bulu dɔ di n ma, n ka t'o di baaba ma ; baaba ka kolo di n ma, n ka t'o di dosokɔɔɔ ma, o ka n ka kɔnɔn di n ma ».

Nsirasun fana k'ale te bulu di fo ni san nana. O kelen, Fariman taar'i jɔ ka sankolo laje k'i kanto : « Sanji o, sanji, i te na nsiraba kan, nsiraba k'a bulu dɔ di baaba ma, baaba ka kolo di dosokɔɔɔ ma, o ka n ka kɔnɔn di n

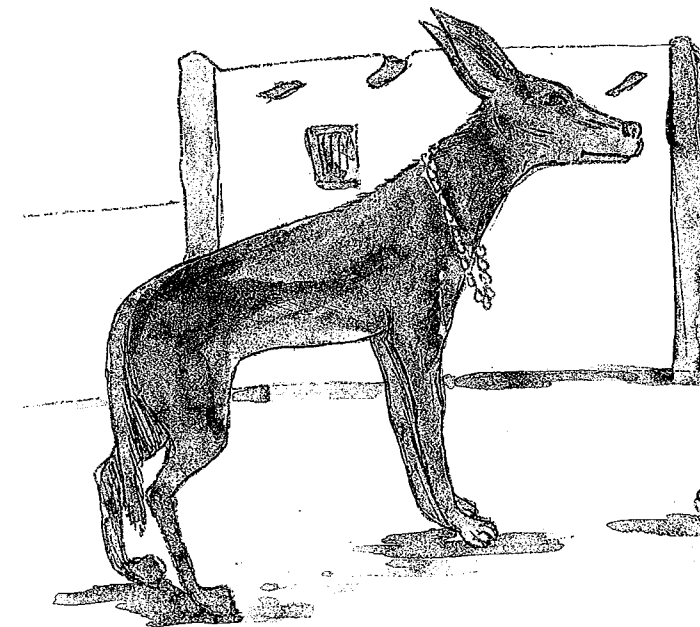
ma ». Sanji k'ale te na fo jeliƙe k'a ka ntaman fo k'a majamu. Fariman sera jeliƙe ma, a y'i kanto : « Jeliƙe o, jeliƙe, i t'i ka ntaman lamaga san ka na buruburu, nsiraba ka nugu dibidibi, o bulu ka di baaba ma, baaba ka kolo do di dosokoro ma, o ka n ka konon di n ma ».

Jeliƙe fana k'ale te ntaman lamaga fo jelimuso ka n'ale kerefe min b'ale nisondiya. Fariman taara jelimuso ma k'i kanto : « Jelimuso o, jelimuso, i te na jeliƙe kerefe, jeliƙe ka ntaman lamaga, san ka na buruburu ka nsiraba nugu dibidibi, o bulu ka di baaba ma, baaba ka kolo do di, n b'o di dosokoro ma, o ka n ka konon di n ma. » Jelimuso k'ale te taa jeliƙe fe fo n'a ye sefan soro. Fariman ye seba segere.

Seba k'ale t'a fan di fo n'a ye jɔƙise soro : jodenbola k'ale te jɔ di fo ni dogo dir'ale ma.

Dogginina k'ale te dogo di fo ni numuke y'a ka jele da diya. Fariman taara numuke fe.

Numuke k'a be kuma doron a muso y'i kanto : « E k'a ke Ala kama e kana do fo. Hali k'a dan a be ka kuma minnu fo, o ka kan k'e fa : dennin segenna, a ka jele da diya k'a d'a ma, a ka taa. Numuke ye Fariman ka jele da diya. Fariman taara jele da diyalen di dogginina ma, o fana ye dogo do d'a ma. A taar'o di jodenbola ma. O ye jɔ do d'a ma. A taara jɔ di seba ma. Seba y'a fan do d'a ma, a taar'o di jelimuso ma, jelimuso taara jeliƙe fe, jeliƙe ye ntaman lamaga, san nana nsirasun kan, nsirasun nugura fo k'a dibi, o y'a bulu do d'a ma, a taar'o di baaba ma, baaba ye kolo d'a ma, a taar'o di dosokoro ma, dosokoro fana y'a ka konon d'a ma. »

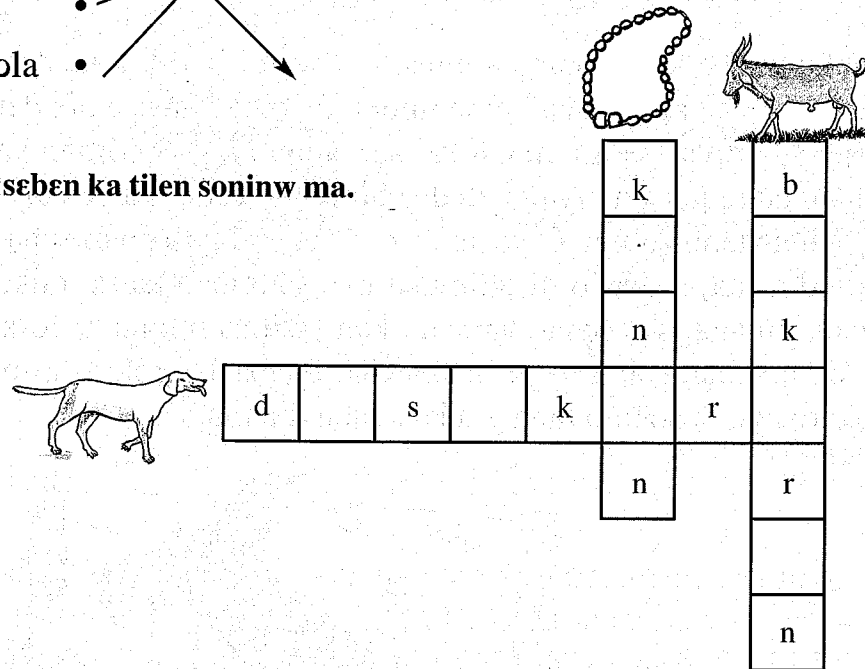

Degeliw

1 Dajje seben kala nun na

- ntama •
 kɔnɔn •
 dosokɔrɔ •
 nsiraba •
 sankolo •
 ɓɔɗenbɔla •
-

2 Jaw tɔɔ seben ka tilen soninw ma.

3 Kumasen min be masalabolo kɔnɔ, o seben

- Dugu jelen, Masa ɗala ye kungosogo bee wele.
- Don dɔ, Fariman n'a tɔɔɔɔnɔninw bɔra k'u be t'u ko ba la.
- U taara se nsiraju ma.
- A' ye n'an ka tulon ke donde, donde kami we donde !
- A y'i jo jiri dɔ kɔrɔ, o jiri be kɔrɔfo la.

Badenjuguya

Nin tun ye badenma ce fila ye : kɔrɔke ni dɔɔɔke.

Dɔɔɔke kera mɔɔɔ dawulamaba ye. Bee jɛsinnen tun b'a ma du kɔnɔ. Hali ni mɔɔɔ min tun nana ci la u ka so, Ala tun b'o jɛsin dɔɔɔke de ma. Kɔrɔke kɔni ta kelen tun be a be du kɔnɔ yen ten. A tun joli man di mɔɔɔw ye fiyewu.

A n'a ka jolimangoya bee, dɔɔɔke ma fosi teme a kan. A tun b'a bonya, o ye bonya dan ye. Hali ni mɔɔɔ tun nana ci la a fe, a yere be se ka min jɛnabo, a tun b'o tigi bila ka taa a kɔrɔke fe folo f'o ka yamaruya di a ma. Dɔɔɔke ka mandiya ma se ka kun kɔrɔke fe cogo si la. A ma se k'a ni wageya sɔrɔ. A sera dɔnnikela caman ma, walasa ka cogoya jini, ale tɔɔɔ be se ka yelen dɔɔɔke ta sanfe cogo min. A ma mɔɔɔ sɔrɔ min sera k'o baara ke.

Dɔnnikelaw y'a jira a la ko ka dɔɔɔke to nin cogo la, a tɔɔɔ te se ka bo cogo si la. O folen kɔrɔke kɔnɔganna.

Don dɔ, a y'i sigi k'i miiri, feere dɔ jiginna a kɔnɔ.

Dugu jelen, u mɔɔɔ fila taara kalaceyɔrɔ la. U ye dɔnɔnin ke tuma min, kɔrɔke y'i kanto dɔɔɔke ma k'a be don bin na.

A taara tonkun do kofe. Sannin, a ye dogoke wele. O y'a ka falo da a kan na ka boli ka a segere. A sera yoro min, koroke ye tonkun wo jira a la k'i kanto: « tinba belebele do donna wo in kono, a sen ! ». O yoro bee, dogoke y'o baara damine. Koroke ye dogoke to wo senni na ka falo korota k'a fara a kun fo k'a firi a da kan. A ye dogoke to lase tuma min, a sorola k'o ka minenw ta ka sosira mine. A nana se npegusun do dennen ma. Npegu monen tun don fo konow be woyo a la. A kabakoyalen y'i terun ka gere npegusun in na k'o sebekoro laje. A ye npegumo tusun kelen bo k'o bila a ka npalan kono ka sira mine ka na so.

A sera so yoro min, a ye npalan dulon ka teme ka sin dubalenkorola ma. Yen falen tun be mogola tewu. A y'i sigi. Sannin, a y'i kanto mogow ma : « Ne nana sisan ka bo kungo la, ne ye npegu monen ye. » Bee jera k'a jaabi : ce fara nkalontige ma. San ma na folo sanko danniko kuma ka fo. An y'a don ka koro, danni taamasiyen do ye npegumo ye. An be kalace la sisan. Npegu geren ma kogo, kuma te moni ma.

Ce y'i kant'u ma : sosoli wa ? A' ye n kono yan !

A taara npalan dulonnen ta a ka so k'a teliya ka segin ka na dubalen koro. A sera yoro min, a ye npalan ta a ju ma k'o kun suuli. A dogoke tege sinna ka bo ka bin duguma ten. Jama jera ka kaba jigon fe : « Hun ».

Degeliw

ƙininkali in jaabi

Badenke fila ninnu tun be cogo di ? Mun nana ni juguya ye u ni jigon ce ?

Aw ni ce

Ne fa, i ni ce !

Ne ba, i ni ce !

Aw ye ne don kalan na,

Ka ne bo kunfinya sira kan.

Ne ko : « Aw ni ce » !

Aw ye a' ka baara ke.

A to tora ne ta ye.

Mamaduƙakate

Kalanyoro sira kan

1 Ali : Ee, Buba, e ka nin sunsun in laje bani !

2 Buba : Aa, ni tile ganko te, an tun na do bo.

3 Musa : Ka tile gan yere wa ? Ce wo, an ka do bo !

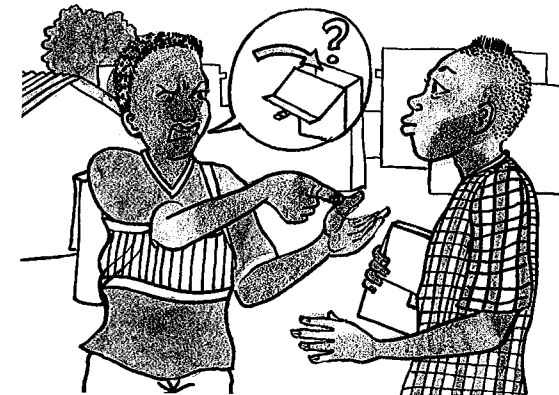
4 Ali : An jolen yere bolo b'a soro wo.

5 Buba : Aa, nka sunsun in den ka di !

6 Musa : Min don de ! Ali, e k'i ka minenw yelama ne kun. An b'a k'e ka npalan kono.

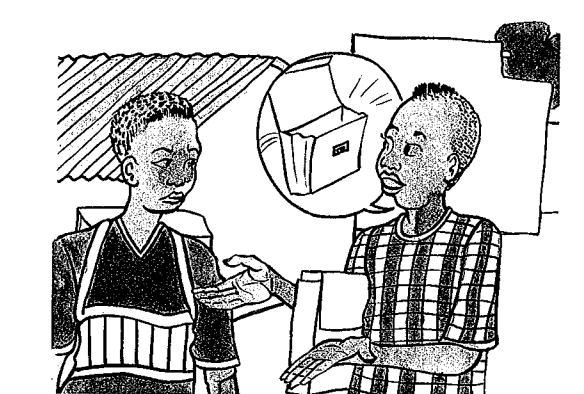
7 Ali : Munna an t'a ke e ta kono ?

8 Musa : Ee, o digira e la wa ? Wa yafa n ma.

9 Ali : O t'a la koyi ! E be bee nalonmafile.

10 Musa : Ne m'a dabo o kama. Minen bere te e kun. O de y'a to n y'a fo.

Bolofara X

11 Buba : A' ye nin kuma dabila sa !
Jufa be bee la. Bee k'i ta k'i kun.

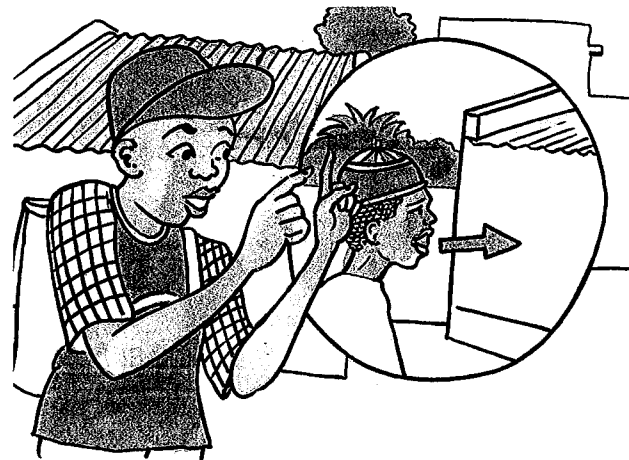
12 Ba Madu : Bi y'aw bo so ! A' be
to nin damatan na yan fo kalan
be don a' ko.

13 Ali : Jon don de ?

14 Musa : Ba Madu te wa.

15 Buba : An tora a la bi ! A be taa a fo so.

Dogoliw

1 Kumasen min be masalabolo kono, o seben

- Nin tasuma dun bora min ?
- An jolen yere bolo b'a soro wo.
- Kele waati te sisan ye koni.

2 Kumasenw seben

- sunsun Buba e laje bani Ee, nin ka in!
- den di sunsun ka in
- kono ke e ta Munna t'a an? .

3 Kumaɗogonya kumasen to seben

- Ka tile gan yere wa ? .....
- Ee, o digira e la wa ? .....
- A' ye nin kuma dabila sa ! .....

4 Kumaɗogonya kumasen damine seben

- ..... - an tun na do bo.
- ..... -E be bee nalonmafile.
- ..... -Minen bere te e kun.

5 Ja kumasenw seben a jukoro

6 Kumasen dafa

An ..... yere ..... b'a ..... wo.
A' ..... to nin ..... na yan fo ..... be ..... a' ko.

Ɔlinenin

N

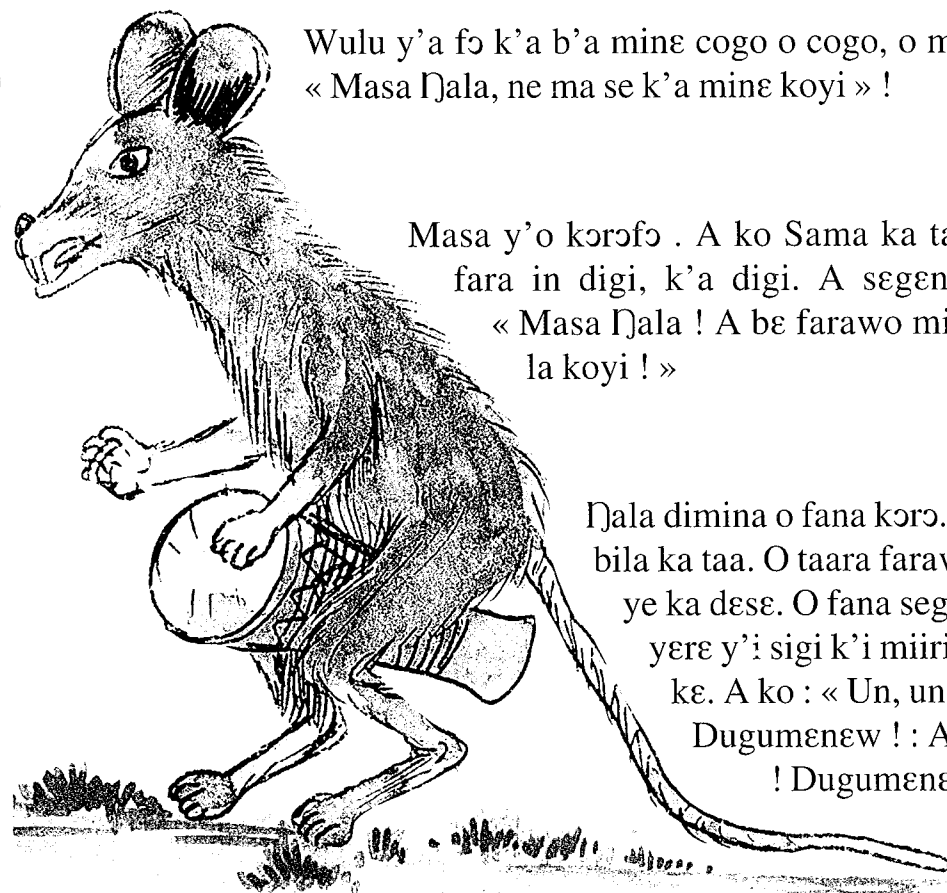
N y'a da Ɔlinenin na. Ɔlinenin dɔ tun bɛ yenninɔ, den kelen pewu tun b'a fɛ. Bana ye den kelen in mine. Bana ma kun a la. Den seginna a kɔ. Makariko ! Ɔlinenin y'a fɔ a somɔgow ye u ka taa den su don.

Den su donnen kɔ, Ɔlinenin k'ale tɛ sunɔgɔ. Dugu tilalen, dukɔnɔmɔgɔ bɛɛ dalen kɔ, a y'a ka dununnin ta k'i sigi a ka dukɔnɔna na. A y'i bolo maga dununnin na ka Ala tanu ko : « Masa Ala, i Ɔɔgɔn tɛ. Sankolo ni dugukolo, olu ye i ka fen dalenw ye ; kɔnɔ min bɛ pan, jiri min bɛ falen duguma, ji min bɛ boli, o bɛɛ ye i ka fen dalen ye. Nka i ye fen minnu da, fiɛ bɛ olu yɔrɔ dɔ la. O fiɛ aa, o b'an kɔnɔgan haali » ?

Dugu jelen, Masa Ala ye kungosogo bɛɛ wele. U bɛɛ lajelen, a ko : « Ne ye dununkan men surɔ. Mɔgɔ min ye o dununkan nin fɔ, o tigi k'i kanbɔ. O dununkan tun ye min ye, o ye ko fiɛ bɛ ne ka fen dalen na, ko fiɛ kelen b'a la. O tuma, mɔgɔ min y'a fɔ ko fiɛ b'a la, o tigi ka na o fiɛ yɔrɔ jira ne na bi ».

Kungosogow ye Ɔɔgɔn Ɔlininka. U bɛɛ ko : « Ne tɛ ! Ne tɛ » ! Sɔɔnin, d'ɔ y'i kanto : « Ee ! Bɛɛ bɛ yan fo Ɔlinenin kelen. An tɛ taa a wele ka na, min b'a fɛ a k'o fɔ » ? U taara Ɔline ka so, u ma Ɔline sɔrɔ yen. U ye wulu bila ka taa. Wulu ye yɔrɔw sumusumu ka taa se farawo ma. A ye Ɔline sɔrɔ yen, a ko : « Ɔline, k'i ka bɔ ka na, ko Masa Ala b'i wele ».

Ɔline y'i kanto : « Tɛmɛ ka bɔ n da la dɛ ! Ne den salen bɛ, ne b'o sukasi la, i bɛ na ne tɔrɔ cogo di ? Tɛmɛ ka bɔ yen » !

Wulu y'a fɔ k'a b'a mine cogo o cogo, o ma se. O taara ko : « Masa Ɔjala, ne ma se k'a mine koyi » !

Masa y'o kɔrɔfɔ . A ko Sama ka taa. A sera yen ka fara in digi, k'a digi. A sɛgenna. A nana ko : « Masa Ɔjala ! A bɛ farawo min kɔnɔ, ne tɛ se o la koyi ! »

Ɔjala dimina o fana kɔrɔ. A ye kungole bila ka taa. O taara farawo in digi n'a gele ye ka dɛsɛ. O fana seginna. Masa Ɔjala yere y'i sigi k'i miiri, a bɛna fɛere min kɛ. A ko : « Un, un, n y'a Ɔline dɔn sa ! Dugumɛnɛw ! : Aw ye sira mine » ! Dugumɛnɛw wulila ka tugu Ɔɔgɔn kɔ, ka taa se

farawo in da la, u ko : « Ɔline ! I tɛ bɔ ! » Ɔline ko : « A'ye tɛmɛ ka bɔ n da la dɛ ! N bɛ n den sukasi la. Aw nalen bɛ ko ne ka bɔ. Ne tɛ taa yɔrɔ si ! Aw bɛɛ ka fara n na ! »

U ko : « I tɛ bɔ ? » A ko : « Ayi ! »

Dugumɛnɛw girinna ka don wo la, ka don Ɔline si jukɔrɔ k'a kin. Dɔw donna a tulo kɔnɔ, dɔw donna a nun kɔnɔ. O kelen, Ɔline ko : « A' ye n to yen ! Aw b'a fɛ ka ne lase Masa Ɔjala ma wa ? Kuma min bɛ ne fɛ k'a fɔ, ne na o fo a'ye » !

Ɔline bilala u Ɔline ka taa. U sera Masa Ala yɔrɔ. Masa Ɔjala y'i kanto :

«ƙline, dununkan min bɔra surɔ, e de don wa ? »

A ko : « ɔnhɔn ! »

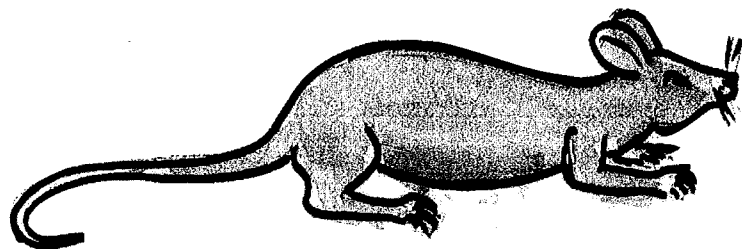
Ala ko : « O tuma na, i ko ƙine min be ne ka fen dalen na, ƙine kelen min be o la, n'i ma o jira ne na bi, o te diya de ! »

Kungosogow ko : « ƙlinenin, i be ka koba se anw ma. Masa ɓala ye fen bee da : sankolo ni dugukolo, jiriw, kɔnɔw, ji min be boli. I nalen be k'a fo ko ƙine be o ka fen dalenw na ! I na o yɔrɔ kelen fo de ! N'i ma o fo... »

ƙline y'i kanto : « Aw bee ye jito ye ! Masa ɓala ! Ne ma n ka kuma fo baasi la. Den kelen tun be ne fe, o seginna a ko surɔ. O tuma na, o de ye n dusu kasi kosebe. O kelen, ne ko : ƙine min be i ka fen dalenw na, o ƙine ye o yɔrɔnin de ye, munna ne den sara » ?

Kungosogow bee ko : « Ee ! Masa ɓala ! Yafa anw ma kokura, ka an kisi saya ma ? »

N ye nin nsiirin sɔrɔ yɔrɔ min, n y'a bila yen.

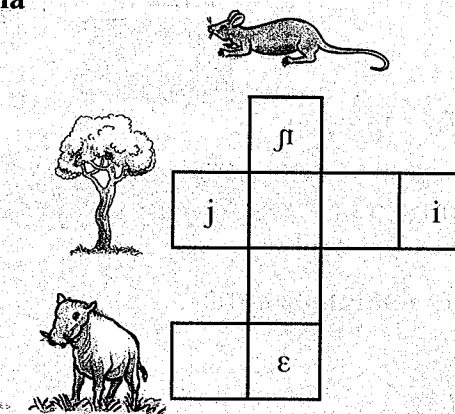

Degeliw

1 Kumasen damine seben

- .....-den kelen pewu tun b'a fe
- ..... ɓinenin k'ale te sunɔɔ
- ..... u ma ɓine sɔrɔ yen
- ..... ka taa se farawo in da la ko : « ƙline, i te bɔ »!
- ..... ka don ɓine si jukɔrɔ k'a kin.
- ..... bɔra surɔ, e de don wa ?

2 Jaw tɔɔ seben ka ben soninw ma

3 Kumasen min be masalabolo kɔnɔ, o seben.

- Nkelen nana sonsan fe yen.
- Sonsan k'a ma bilisifanw don.
- Den su donnen ko, ɓinenin k'ale te sunɔɔ.
- Jara man kene.
- ƙline, dununkan min bɔra surɔ, e de don wa ?

Basitobi

Baara bolofara folo : Don folo
Basitobi be se ka ke an ka kalanso fe cogo di ?

Baara bolofara filanan :
Don were

Kulu folo :
Dorome 85 file, taa dogo
dorome
53 la ni safune 25 la
san.
I ka wari bolen benna joli ma ?

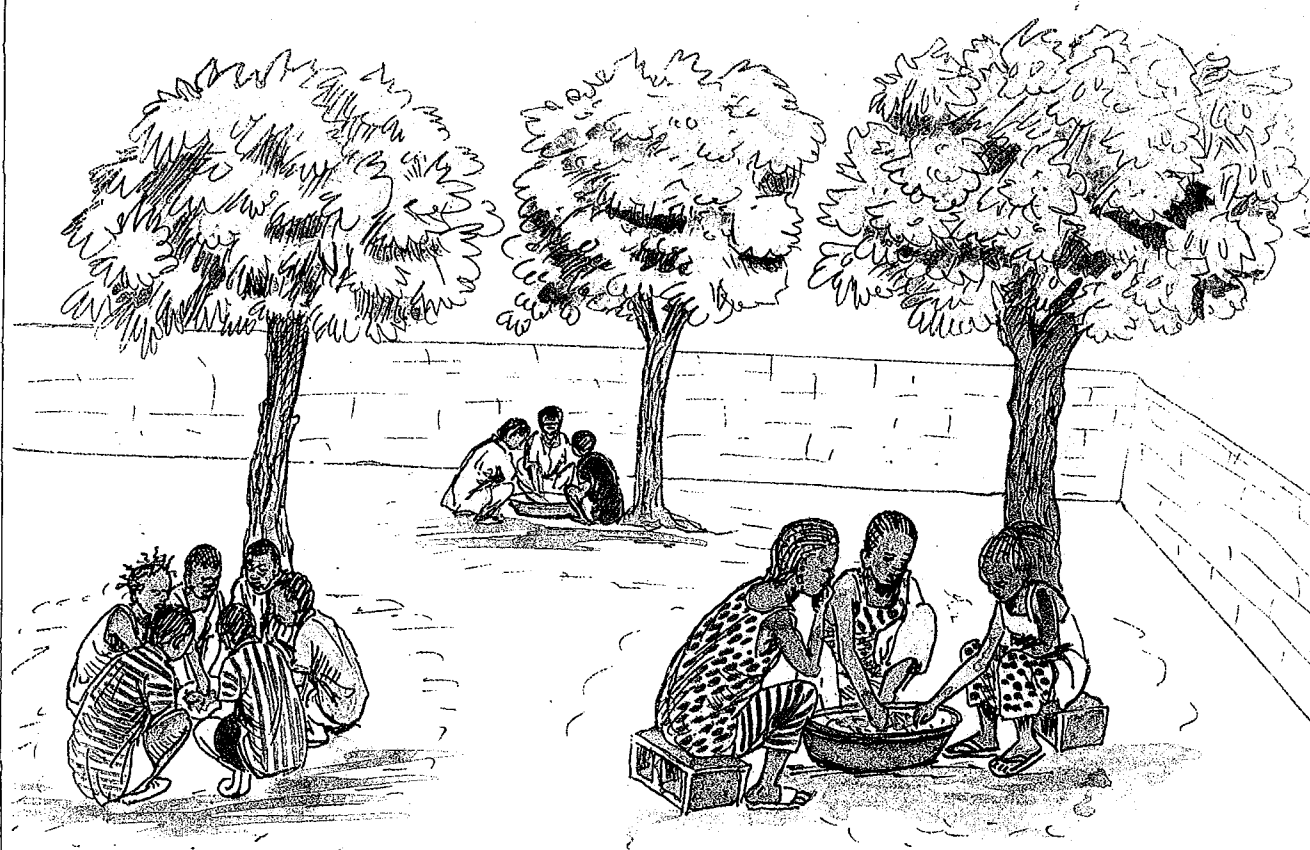
Kulu filanan :
Taa ɲo kilo 20 san.
Taa a fara kulu sabanan ta kan.
A' ye ɲo bee hake jate ɲogon fe.

Kulu sabanan :
Taa ɲo kilo 15 san.
Kulu filanan be n'a ta fara a kan.
A' ye ɲo bee hake jate mine ɲogon fe.
Baara bolofara sabanan : O duguje.
Kulu folo
Wari file. Taa a ɲini karamogo Fanta
fe a n'i ka taa basi nafenw san.
Nafen sannenw togo n'u songo seben.

Kulu filanan :
ɲo file. Taa a ɲini karamogo Aminata fe
a k'i deme walasa i be se k'a ke mugu ye
min ka kan ka ke basi ye.
Tila ka taa mugu di tobilikelaw ma.

Kulu bee :
Taa basi n'a na tobito laje.
A koketaw to i hakili la.

Kulu bee : Dumuni monen
In'i ka kulu mogow ka taa a' sigi
kalanyoro jiri do koro. Ni dumuni nana,
a' y'aw tege ko folo yann'aw be dumuni ke.

Tiga ka di

- Pe-pe tiga ka di
- N'i ye kelen ci
- Fila be bo
- N'i ye fila ci
- Naani be bo
- N'i ye saba ci
- Woro be bo
- N'i ye naani ci
- Seegin be bo
- N'i ye duuru ci
- Tan be bo
- N'i ye woro ci
- Tan ni fila be bo
- N'i ye wolonwula ci
- Tan ni naani be bo
- N'i ye seegin ci
- Tan ni woro be bo
- N'i ye kononton ci
- Tan ni seegin be bo
- N'i ye tan ci
- Mugan be bo.

Dajew n'u koru masalabolow konu

a ja siranna fo k'a koru : a siranna kojugu	galabasi : ka galasun buluw bo a la
bee b'i son : bee be k'i seko ke	jarawaraya : ka ke jarawara ye, ka farinya i ko jara
bee woyora sonsannin na : bee kulela ni sonsannin togo ye	jentura : ntura kogolen
bananku dara : bananku jena	k'a cong : k'a tereke fo k'a noonni
buwana : jiri don min den be ke ka wolo dogi, fura don fana	k'i goma : k'i kuru, k'i fara jigon kan
ciwara : cikela jana	k'i koda : ka boli, k'i senfa
cooko (k'i) : ni mogo ma sigi ka je	ka bo ko seere ma : ka bo ko kalama
donkilidakon : donkilidala togo bolen	ka baro koru : ka baro kuncu, ka baro dabila
dabakosan : san kunfo	ka fen non : ka fen neemu
dahirime : balo, soro	ka funun : ka dimi kojugu
dun : fen jenama min be jiri sogo k'a mugu bo	ka i kisi : fen m'i soro
filawo : jibosira	ka ji da ko sene kan : ka ko koru lawuli
fuga : kene don kungo konu, jiri man ca yoro min	ka konogan : ka jore, ka siran ko do labancogo je

ka koro : folo-folo, korolen

ka koyokoyo : ka je-je buguri
walima nene fe

ka mogo ninaban : ka mogo donko
ban

ka muguci ke jagaci ye : ka ko
sigiyoro caya

ka so kannabo : ka so sanfela
lamini ni kogo fitinin ye

ka timitimi : ka nisondiya

ka yeri : ka jensen

kan : sorodasiw ka baarayoro

karasori : kamiyon fenbilayoro
lamininen be ni fen min ye

kurubon : sira kuruyoro

maniweli : nege min be don mobili
moteri la, k'a munumunu fo k'a
wuli

majumako : makariko, hinetoko

masa njala : ko bee tigi Ala

ni mogo ni ko be i ye : n'i b'a fe ka
to ni na, n'i t'a fe ka sa

npiyene : ntalen be fen jeman min
dilan kogo la

ntigijre : dugumene suguya don

sforo : foro min be dugu dafe

surakawatiri : surakamobili, sen

talafen : fen min be tasuma na, ko
kalaman

tusu (jiriden tusu) : jiridenkulu
min jelen be bolonin kelen na

woyo : mankan

walejugukela : binkannikela,
kojugukela, bandi

Gafe kɔnɔkɔw

Gafe togo	1
Sebenbagaw ni labenbagaw togow	2
ɓɛbila	3
ɓɛfɔli	5
Kumajogonya : sugulataa	6
Nsiirin : Jara ka bana	10
Nsiirin : Sonsannin ka musosoro	14
Korofɔ menta : Wuluba juman	18
Tulon : A wolola	20
Tulon : Kuruleruleru	21
Kumajogonya : Nɔgɔlenyav	22
Nsiirin : Koro ni nkelen	26
Nsiirin : Sonsan ni suruku ka bilisifance	30
Baara bolodalen : Sogɔsogɔfura dilanni	34
Ja kumantan : Musomannin ka kalanko	36
Kumajogonya : kɔnɔsogonin	38
Nsiirin : Nkelen ni sonsan	42
Nsiirin : Sonsan, suruku ni sogoba	46
Korɔfɔmenta - ɓɛnɔtaa	50
Tulon : Merumeru	52
Tulon : Wali	53
Kumajogonya : suguyaala	54
Nsiirin : Sonsan ka kusiyen	58
Nsiirin : Tonpeke	62
Baara bolodalen : Kalanyoro saniyali : jamantomo	66
Poyi : Kalanbaliya	67

Kumajɔgɔnya : Sirabakankasara	68
Nsiirin : Falatɔnin	72
Nsiirin : Sonsan, surukuba ni kamiw	76
Kɔrɔfɔ menta : Zan ni dugaw	80
Tulon-tulon : Cɛnin bɔra dɔn na	82
Kumajɔgɔnya : Nsiirinda	83
Nsiirin : Badenke saba	87
Baara bolodalen : Jirisiyen	91
Tulon : Tɔndenw	93
Tulon : Ntu	94
Kumajɔgɔnya : Sojeni	95
Nsiirin : Surukuba ni jiri min be kuma	99
Kɔrɔfɔ menta : Walejugukɛlaw	103
Ja kumantan : Kalanyɔɔ nakɔsɛnɛ	105
Kumajɔgɔnya : Aminata ka bana	107
Nsiirin : Kungosogow, sonsannin ani sama	111
Baara bolodalen : Jirimaanindilan	115
Tulon : Soke ni somuso	117
Tulon : Ntnten	118
Kumajɔgɔnya : Tajisan	119
Nsiirin : Fariman ni dosokɔɔvz	123
Kɔrɔfɔ menta : Badenjuguya	127
Poyi : Aw ni ce	129
Kumajɔgɔnya : Kalanyɔɔ sira kan	130
Nsiirin : ɔlinenin	134
Baara bolodalen : basitobi	138
Tulon-tulon : Tiga ka di	140
Daɣɛsɛben	141
Gafe kɔnɔkow	143